BAJKE MAJA I ASTEKA

BISERI
50

NARODNE BAJKE MAJA I ASTEKA

Prevod:
Zagorka Lilić i Jovanka Sekulić
Ilustracije:
Ljubica Tošković
Naslovna strana:
Ljubiša Odžaklijevski

NARODNA KNjIGA
BEOGRAD 1977

LEGENDA O POSTANKU SVETA

Ispričaćemo ovde drevnu legendu o postanku naroda Kviče i njegove zemlje. O tome kako je najpre sve bilo skriveno i u tami, dok nisu tvorci i praroditelji stvorili svetlost. Evo njihovih imena: Veliki Čarobnjak Zore, Veliki Čarobnjak Dana, svedršci, moćnici neba. O njima ovde govorimo, o njima i o praocu Drevnoj Tajni i pramajci Čuvarki Tajne. Ta i još mnoga druga imena daje im legenda kad opisuje kako su se sastali da se dogovore o stvaranju sveta i šta su sve činili u zoru života.

Već se zaboravlja kako je nastao naš život, zaboravlja se kako smo stigli sa obala tame. Zaboravlja se šta je pisano u Knjizi predanja zvanoj Popol Vuh. A postojala je izvorna knjiga, pisana u drevno doba, ali je ona bila skrivena od očiju mnogih. U njoj je divno opisano kako su se razdelili nebo i zemlja, onako kako su to odredili tvorci života i svega što postoji, oni koji su udahnuli život i svest, koji bde nad srećom ljudskog roda, koji žele dobra svemu što postoji na nebu, na zemlji, u jezerima i morima.

Sve je još bilo neoblikovano, sve mirno, svuda tišina, sve nepomično, tiho i prazno u nebeskom prostoru. Još nije postojao čovek, ni životinje, ni ptice, ni drveće, kamenje, pećine, doline, ni trava ni šume. Postojalo je samo nebo.

Postojalo je samo nebo. Lice zemlje bilo je skriveno, videlo se samo more i nebesko prostranstvo.

Ništa se nije kretalo ni micalo, ništa se nije čulo. Ništa se nije izdizalo iznad stišane vode, postojalo je samo mirno more, usamljeno i tiho. Samo nepomičnost i muk u noćnoj tmini.

Samo su tvorci, svedršci, praroditelji postojali nad vodom kao razasuta svetlost. Bili su pod paperjem zelenim i plavim. Otud i ime Gukumac, Pernata Zmija, jer su oni bili svetlost obavijena zelenim paperjem.

Tada Reč bi rečena od svedržaca, moćnika neba. Sastadoše se da se dogovore, sjedine svoje mudrosti. Odlučiše da stvore čoveka kad zarudi zora života. Ali se najpre dogovoriše kako da nastane svet.

— Neka bude ovako — rekoše — neka se voda povuče i razdeli. Neka se zemlja pojavi i očvrsne, neka nastane svetlost na nebu i zemlji.

Rekoše:

— Zemljo! — i pojavi se zemlja. Iz ogromne magliie izbiše planine iz vode, velike planine i doline. Tako najpre nastadoše zemlja, planine i doline; vode kretoše i potekoše potoci između brda.

Te noći Nebeski duhovi, trojica Divovskih majstora, stvoriše drveće i grmlje. Prvi Nebeski duh zvao se Džinovska Munja, drugi Munjin Trag, a treći Munjin Blesak.

Tada tvorci rekoše:

— Zar da pod drvećem i grmljem sve bude muklo i nepomično? — i u planinama stvoriše životinje, čuvare šuma. Stvoriše stanovnike planina: divljač, ptice, jaguare, zmije i guje, čuvare šiblja. Odrediše svakome svoje prebivalište:

— Ti, jelene, boravićeš kraj potoka u brdima, tu ćeš živeti o travi, o šiblju, tu ćeš se množiti, hodaćeš na četiri noge.

I bi tako. Tada odredište stanište pticama:

— Svijaćete gnezda po drveću i žbunju, tu ćete se gnezditi, množiti, tu, na granama drveća i po grmlju.

Kada odrediše prebivalište svim životinjama, rekoše:

— Govorite, cvrkućite, kričite! Neka se svačiji glas čuje. Ali izgovarajte naše ime, hvalite nas, jer mi smo vapti tvorci, vaši roditelji.

Ali životinje nisu umele da govore kao ljudi, umele su samo da kriče, muču, gaču, cvrkuću, svako na svoj način.

Kad su tvorci čuli njihove nemoćne krike, rekoše sami sebi: „Oni nisu u stanju da prizivaju naša imena, a to nije dobro." Zato im rekoše:

— Zadržite vaša prebivališta, eto vam šuma, jaruga. Ali zato što ne znate da prizivate naša imena i da nas slavite, bićete kažnjeni: služićete za hranu drugima, ubijaće vas.

No tvorci se ne zaustaviše na tome. „Hajde da opet pokušamo, jer se već bliži zora života. Stvorimo sebi sledbenike, stvorimo ljude.

Ako to ne učinimo, ko će nas se spominjati na zemlji?" I ponovo se dadoše na stvaranje.

Uzeše zemlju i od nje načiniše ljudsko obličje, ali ta je masa padala, razmekšavala se, pretvarala se opet u zemlju; glava se nije mogla pokretati, lice gledaše samo u jednom pravcu; to stvorenje je i govorilo nešto, ali bez smisla i razuma; bilo je nepostojano, nije moglo da stoji.

— Ništa ne vredi — rekoše tvorci — što se više trudimo, ispada sve gore. Hajde da se opet posavetujemo. Pozovimo mudri par praroditelja.

Pozvaše ih i rekoše ovako:

— Želimo da stvorimo čoveka, on treba da bude naša podrška, čoveka koji bi nas spominjao i prizivao nas. Recite vašu čarobnu reč.

— Načinite ga od drveta — rekoše oni.

— Zar od drveta da načinimo čoveka?

Oni odgovoriše:

— Učinite ovako: načinite čoveka od drveta kao lutku i dajte mu moć govora.

— Neka bude tako — rekoše tvorci, i namah se pojaviše ljudi i nastade ljudski rod na zemlji. Živeli su, množili se, imali sinove i kćeri, ti drveni lutani. Ali nisu imali razuma ni mudrosti, niti su se spominjali svojih tvoraca. Lutali su zemljom besciljno.

To je bio samo pokušaj stvaranja ljudskog roda. U početku su govorili, ali potom im se osušiše lica, noge i ruke nisu imale dovoljno snage, nisu imali krvi ni životnih sokova. Takvi su bili prvi ljudi koji su nastali na zemlji.

1977

Onda ti ljudi koji su bili načinjeni od drveta, kao lutke, behu uništeni. Nebeski duhovi poslaše na njih potop zato što se nisu sećali

svojih očeva i majki. Lice zemlje se pomrači, poče danonoćno da pada crna kiša. Uz to su došle i razne životinje preteći im:

— Ti si nas mučio, jeo naše meso, sada je došao naš čas — govorila je pernata živina.

I kamenje za mlivo im reče:

— Svakoga dana si nam dosađivao, svakoga dana od zore do večeri, uvek: melji, melji, grebi, sve po našem licu.

Psi rekoše:

— Što nam nisi davao hranu, već čim bi nas ugledao, odmah si tražio čime da nas udariš? Tada ste znali da govorite, a mi smo morali da ćutimo.

A ovako su govorili zemljani lonci i ostali sudovi:

— Ah, kako si nas mučio, kakve bolove zadavao! Uvek si naša lica pekao na vatri, a nismo ti ništa skrivili. Sad je došao red na vas.

Ljudi u očaju pojuriše svojim kućama, ali su se one rušile na njih; hteli su da se popnu na drveće, ali ih je ono stresalo sa sebe. Tako je došlo do propasti ovih ljudi, prvih na zemlji. Kažu da su njihovi potomci oni majušni majmuni koji žive u prašumi. Zato ti majmuni liče na ljude, jer su potomci onih drevnih stvorenja koja su bila nalik na ljude, a u stvari su bili samo drveni lutani.

VELIKI GVAKAMAJO

U početku zemlju i nebo je obasjavala samo mutna svetlost, jer su lica Sunca i Meseca bila još skrivena.

Tada je na zemlji živelo jedno oholo biće po imenu Veliki Gvakamajo — Veliki Papagaj. On bi govorio:

— Gle čudnih ljudi, načinjenih od drveta. Ali ja sam iznad njih, ja sam svemoćan. Ja sam Sunce, ja sam Mesec, ja sam svetlost. Zahvaljujući meni mogu da se kreću. ti ljudi načinjeni od drveta. Ja zračim na sve strane, oči su mi od dragocenog metala, blistaju od dragulja, zelećih smaragda. Gledaj moje zube: sijaju kao lice neba; moj nos nadaleko blista kao Mesec. Moj presto načinjen je od dragog kamenja. Sva zemlja zasija kad se popnem na svoj tron, jer sam ja Sunce, jer sam ja Mesec. Nadaleko blista moj sjaj.

Tako je govorio Veliki Gvakamajo, ali on, u stvari, nije bio ni Sunce ni Mesec. To su sijali njegovi draguljm. Kad bi sedao na svoj presto, zaista je sav blistao. A kako se još nisu bili pomolili ni Sunce ni Mesec ni zvezde, Veliki

Papagaj se hvalio da je on Sunce, da je on Mesec, i hteo je da bude iznad svih. I tada je nastao potop koji je uništio drvene ljude.

KAŽNjENA OHOLOST

A sada ćemo ispričati kako je okončao Veliki Gvakamajo. Oborila su ga dvojica Božanskih sinova. Prvi se zvao Veliki Čarobnjak a drugi Vrač i obojica su i sami bili bogovi. Oni ou nerado gledali na oholost Velikog Gvakamaja, te rekoše:

— To nije dobro. Takvo stvorenje ne be trebalo da živi na zemlji. Mi ćemo našom serbatanom — pucaljkom — ubaciti u njega jednu bolest, i to će biti kraj njegovom bogatstvu, njegovim draguljima i smaragdima kojima se toliko hvališe. I tako treba da prođe svako ko se uzoholi u bogatstvu i moći.

To rekoše, prebaciše svoje serbatane preko ramena i kretoše da traže Velikog Gvakamaja.

Veliki Gvakamajo imao je dva sina. Mudra Riba bilo je ime starijega, Zemaljski Div mlađeg. Njihova mati, žena Velikog Gvakamaja, zvala se „Ona što se zna načiniti nevidljivom". Prvom sinu planine su služile kao igračke. Igrao se planinama koje su već postojale, jer su bile načinjene u noći koja je prethodila zori života. Zemalkži Div pokretao je planine, velike planine i mala brda. Obojica su se ponosila svojom snagom. Dok je Viliki Gvakamajo govorio: „Čujte svi, ja sam Sunce, ja sam svetlost", njegovi sinovi slično su se hvalisali:

— Ja sam načinio zemlju — govorno je prvi sin.

— A ja menjam lice zemlje, od mene drhte i nebo i zemlja — govorio je drugi.

Tako su oba sina, kao i njihov otac, prisvajali sebi moć koja im nije pripadala. U tome su Božanski sinovi videli zlo n zbog toga odlučiše da svu trojicu treba uništiti.

Naši praoci i naše pramajke nisu tada još postojali.

Veliki Gvakamajo imao je jedno veliko drvo, Bisoniju, prepuno sitnih, žutih, ukusnih plodova. Svakoga dana peo bi se na drvo da se sladi voćem. Dvojica Božanskih sinova sakriše se jednom u krošnju drveta i kada se Veliki Gvakamajo pojavio, Veliki Čarobnjak ga ustreli svojom serbatanom u vilicu. Ovaj pade uz strahovit krik. Čarobnjak pritrča da ga dohvati, ali ga ovaj dograbi za ruku, iščupa mu je i

ponese svojoj kući. Kad ga je žena ugledala i čula kako jauče, upita ga šta se desilo.

— Dvojica su me iz potaje pogodila u vilicu. Ah, kako mi se pomerila vilica i rasklimali svi zubi, kako me boli! Ali evo ove ruke, stavi je na vatru, pa će te varalice doći po nju — reče Veliki Gvakamajo ženi.

Dotle su Veliki Čarobnjak i Vrač pošli da se dogovore sa Praocem — kako je bela bila brada u toga starca! — i sa Pramajkom — kako je pogurena i krhka bila ta starica! Veliki Vepar Zore bilo je dedino ime, Velika Danta Zore bakino. Božanski sinovi rekoše im:

— Pođite sa nama da potražimo ruku u kući Velikog Gvakamaja. Mi ćemo ići iza vas, a vi mu recite: ovo su naši unuci, otac i mati su im umrli. Oni idu svuda sa nama, a vešti su da leče zube — znaju da vade životinjice skrivene u vilici. Tako mu recite, a za ostalo ćemo se posle dogovoriti.

— U redu — rekoše stari.

Onda se uputiše prebivalištu Velikog Gvakamaja. Stari su išli napred, a za njima dvojica Božanskih sinova, igrajući se kao da su deca. Zatekoše Vepikog Gvakamaja kako jauče. Kad ih spazi, upita ih:

— Otkuda dolazite, stari?

— Idemo za poslom da bismo se ishranili — odgovoriše.

— A čime se bavite? Jesu li vam to sinovi?

— O, ne, gospodaru, to su nam unučići. Žao nam ih je što su siročići, pa sa njima delimo hranu koju zaradimo lečeći druge.

Gvakamajo je bio van sebe od bolova i jedva je mogao da govori.

— Smilujte se, recite od kojih bolesti lečite?

— Umemo samo da vadimo životinjice iz zuba i lečimo oči i kosti — rekoše stari.

— Odlično, izlečite me odmah, ne mogu ni da trenem koliko me bole zubi i oči. Smilujte se, svi mi se zubi klate a i vilica mi je iščašena.

— Vrlo dobro, gospodaru. Te bolove izaziva jedna životinjica. Nema druge do izvaditi i zameniti te zube.

— A hoće li mi zaista biti dobro? — upita ih Gvakamajo. — Znajte da su mi zubi i oči glavni ukras.

— Ne boj se, odmah ćemo ti staviti nove, zdrave i čiste.

— Onda dobro, vadite ih i olakšajte mi bolove — pristade Gvakamajo.

Smesta mu povadiše sve zube i namesto njih staviše zrna belog kukuruza. Kukuruz mu stade paliti usta i u isti tren Veliki Gvakamajo izgubi svu svoju moć. Tako su mu povadili zube koji su, u stvari, bili dragulji i ukrašavali mu usta. Onda mu izvadiše i oči i na kraju poskidaše sve drago kamenje. Ali on to više nije ni mogao da oseća: nije više bio živ kad su završili sa skidanjem svega onoga čime se toliko ponosio. Tako je umro Veliki Gvakamajo. Umrla mu je i žena, ona što se znala načiniti nevidljivom.

MUDRA RIBA

Evo sada priče o Mudroj Ribi, sinu prvencu Velikog Gvakamaja.

Jednoga dana on se kupao u reci, kad tuda prođe četiri stotine mladića(1), vukući za sobom jedno drvo koje je trebalo da im posluži kao stub držač kuće.

Mudra Riba im priđe i upita šta to vuku. Oni odgovoriše:

— Vučemo ovo drvo, jer ne možemo da ga podignemo na ramena.

— Lepo, pustite mene da ga ponesem. Gde treba da se nosi i čemu treba da služi? — upita ih Mudra Riba.

Kad mu oni objasniše, Mudra Riba bez po muke diže na ramena teško drvo i donose ga do kuće četiri stotine mladića. Ovi mu predložiše:

— Zašto ne bi ostao sa nama? Ostani kod nas, sutra treba da donesemo još jedno drvo.

Mudra Riba pristade, govoreći:

— Ostaću, ionako nemam ni oca ni majke, pa ću ostati sa vama.

Onda se mladići stadoše dogovarati:

— Kako bismo mogli da ubijemo ovoga momka? Nije dobro što ima toliku snagu da sam može da nosi ovoliko drvo. Iskopajmo duboku rupu i zamolimo ga da siđe u nju; „Siđi u rupu i proširi je, kopaj što dublje možeš i izbacuj zemlju", reći ćemo mu, a kad bude unutra, bacićemo na njega veliko deblo i tako ćemo ga ubiti.

Tako i učiniše. Iskopaše rupu i rekoše Mudroj Ribi:

— Mi znamo koliko si ti snažan; siđi i produbi ovu rupu, jer mi nismo u stanju da to učinimo.

On siđe i poče da kopa, ali istovremeno prokopa sa strane i jedan rov da se u njega skloni, jer je slutio šta mu se sprema.

— Je li već dovoljno duboko? — upitaše ga mladići.

— Još ne — odgovori Mudra Riba. — Ja ću vas pozvati kad bude gotovo.

U stvari, kopao je sa strane rov koji je imao da mu bude spas, a ne rupu koja je imala da mu bude grob. Tada se zavuče u rov i viknu:

— Dođite da me izvadite i da izbacite zemlju što sam iskopao. Rupa je zaista duboka. Ja vas čujem, a da li vi mene čujete? — i skloni se u rov.

Na to mladići, uz velike napore, dovukoše deblo i baciše ga u rupu, govoreći:

— Tiho, tiho! Da čujemo njegov samrtnički krik! — i govorahu tiho, zaklanjajući šakama usta, dok je drvo padaLo.

Tada Mudra Riba viknu iz sve snage, samo jednom, upravo u trenutku kad se drvo obrušilo.

— Baš je sve dobro ispalo — govorahu mladići — već je mrtav. Da je ostao da radi sa nama, bio bi moćniji od svih nas — radovahu se, dodajući: — Moramo se napiti, pijmo tri dana i tri noći za našu novu kuću, sutra i prekosutra pogledaćemo da li su mravi došli na trulež, kad se počne raspadati. Tada će nam srce biti mirno i pićemo do mile volje naša žestoka pića.

Dole u rupi Mudra Riba je čuo sve što su oni govorili. Sutradan mladići zaista ugledaše Kako iz rupe izlaze mravi, noseći kosu i nokte Mudre Ribe. Govorili su:

— Već je mrtav, evo i mravi pronose njegove ostatke.

Ali su se grdno varali, jer je Mudra Riba bio živ, ali je bio počupao kosu i odgrizao nokte i davao ih mravima da nose.

Kada su mladići poverovali da je mrtav, počeše da piju i trećega dana svi su bili mrtvi pijani. Tada Mudra Riba izađe iz rupe i sruši kuću nad njihovim glavama. Ni jedan jedini nije se spasao.

Priča se da se četiri stotine mladića popelo na nebo i da su postali zvezdana jata, ali Nije sigurno da je baš tako bilo.

POGIBIJA MUDRE RIBE

Sada ćemo ispričati kako su Veliki Čarobnjak i Vrač uništili Mudru Ribu.

Srca dvojice Božanskih sinova bila su puna tuge zbog smrti četiri stotine mladića i zato rešiše da se osvete Mudroj Ribi.

Ovaj se hranio samo ribama. Danju bi hvatao ribe na obalama reka, a noću je premeštao brda i planine.

Veliki Čarobnjak i Vrač načiniše jednu figuru u obliku raka od čvrstog drveta ek, koje se svuda može naći. Od istog drveta načiniše i rakove velike noge. Male noge načiniše od jedne vrste mekšeg drveta, a od kamena napraviše oklop. Tako načinjenog raka postaviše pred jednu pećinu koja se nalazila u podnožju planine. Ime planine u kojoj su se spremali da savladaju Mudru Ribu bilo je Meavan.

Braća zatim potražiše Mudru Ribu na obali reke. Upitaše ga čime se hrani. Ovaj odgovori:

— Jedem samo ribe, rakove i kornjače, ali ovde ih više nema. Već dva dana kako nisam ništa ulovio, mrtav sam gladan.

— Čoveče — rekoše braća — po eno dole u onoj jaruzi jednog ogromnog raka. Hteli smo ga uhvatiti, ali nas je ujeo i ni za šta na svetu ne bismo više tamo išli.

— Smilujte se — moljaše Mudra Riba — pokažite mi gde je to.

— Ne, idi sam, nećeš zalutati. Idi obalom i stići ćeš do planine koja odjekuje — odvratiše mu braća.

— Oh, imajte milosti, odvedite me tamo. Ja znam gde ima puno ptica koje možete ubijati vašom serbatanom, pokazaću vam gde je to — i dalje je molio Mudra Riba.

Braća na kraju pristadoše:

— Ako pođemo s tobom, hoćeš li biti u stanju da savladaš raka? Biće teško, jer se moraš spustiti u jarugu.

Mudra Riba odgovori da će sigurno uhvatiti raka, te pođoše svi zajedno do jaruge. Tamo na dnu ležao je ogroman lažni rak. Ali kad je Mudra Riba došao do njega, rak se povuče dubl>e u pepinu.

— Zamalo da ga uhvatim, ali se povukao dublje u pećinu. A tako bih želeo da ga već imam u ustima, umirem od gladi. Oprezno ću poći za njim — govorio je, zavukavši se u pećinu da su mu samo stopala virila napolje.

Uto se ogromna planina sruši na njega i prignječi ga. Mudra Riba se više i ne pomače, tu se okameni.

Tako se Veliki Čarobnjak i Vrač u podnožju planine Meavan uništili Mudru Ribu, koga drevne legende nazivaju Tvorcem planina. Tako je stradao oholi sin prvenac Velikog Gvakamaja.

ZEMALjSKI DIV

Drugi sin Velikog Gvakamaja, Zemaljski Div, ovako se hvalisao:

— Ja rušim i obaram planine.

To dočuše Nebeski duhovi, te poručiše Velikom Čarobnjaku i Vraču:

— Neka i ovaj drugi sin Gvakamaja bude uništen. To je naša želja, jer nije dobro ono što čini po zemlji, uznoseći svoju snagu i moć. Neka tome bude kraj. Primamite ga oprezno na istok — tako rekoše Nebeski duhovi, Divovski majstori.

— Dobro, gospodaru — odvratiše braća — to što čini Zemaljski Div zaista nije dobro. Zar niste vi suština i bit svega što postoji, vi, Nebeski duhovi?

U tom trenutku Zemaljski Div se upravo zabavljao rušeći planine. Na najlakši njegov udar nogom o zemlju rušile su se planine, velike i male.

Braća ga presretoše i upitaše kuda je pošao.

— Nikuda — odgovori ovaj — samo rušim planine, jer ja sam rušilac planina i biđu to dok je sveta i veka. A vi? Čime se vi bavite? Kako se zovete?

— Nemamo imena, mi smo samo bedni siromasi koji love ptice svojim pucaljkama, serbatanama. Možemo da prelazimo samo mala brda, a videli smo jednu veliku planinu, okruženu provalijama, koja se visoko diže. Nadvisuje sve ostale planine. Ali u njoj nismo mogli da ulovimo nijednu pticu. Oh, momče, je li istina da ti rušiš sve planine? Možeš li srušiti i ovu? — tako su mu govorila braća.

— Gde je ta planina? Samo da je vidim, srušiću je. Gde je, vodite me tamo — požurivao ih je Div.

— Dobro — prihvatiše braća — poveśćemo te tamo, ali ćemo te staviti u sredinu između nas dvojice, tako ćemo obojica moći da pucamo, ako usput ugledamo neku pticu.

Tako rekoše i zaista počeše pucati iz svojih serbatina. U stvari, samo su duvali kroz njih, a ipak su ptice padale ustreljene. Zemaljski Div bio je zadivljen.

Tada braća protrljaše dva komada drveta i zapališe vatru da ispeku ulovljene ptice. Ali najpre su jednu dobro oblepili svetom belom zemljom tizatom. Onda rekoše:

— Ovako ćemo sada učiniti. Stavićemo ovu pticu da se peče. Kad oseti miris pečene ptice, pojačaće mu se glad i poješće je, a ona će uništiti sve njegove moći. Isto kao što je ova ptica obmotana zemljom, tako ćemo i njega obaviti zemljom i u nju ćemo ga pokopati.

Dotle se ptica već počela rumeneti na vatri i na sve strane stade se širiti primamljiv miris, tako da je Zemaljskom Divu voda pohpla na usta. Nestrpljivo zatraži:

— Ala to prijatno miriše, dajte mi malo da probam.

Dadoše mu pečenu pticu obmotanu belom zemljom. Kako je pojede, povedoše ga prema planini. Ali Zemaljski Div više nije imao snage ni u nogama ni u rukama. Počeo je da malaksava i da se povija, zbog zemlje kojom je bila obavijena ptica.

Onda mu braća svezaše ruke i noge, položiše ga na zemlju i zakopaše.

Tako su braća savladala i trećega silnika i učinila kraj njihovoj snazi i moći koja je pretila da uništi sve što su Nebeski duhovi bili stvorili na zemlji.

POREKLO VELIKOG ČAROBNjAKA I VRAČA

Sada ćemo ispričati ko su bili pobednici trojice silnika. Ispričaćemo tihim glasom o njihovom poreklu. Nećemo o njima sve ispričati, već samo deo njihove povesti.

Najpre o njihovom ocu. Otac Velikog Čarobnjaka i Vrača zvao se Vrhovni Gospodar Mag, a njegovi roditelji su bili praotac Drevna Tajna i pramajka Čuvarka Tajne. Oni su rodili, u noći koja je prethodila zori života, Vrhovnog Gospodara Maga i njegovog brata Velikog Gospodara Maga. Ovaj se nije ni ženio, dok je prvi, Vrhovni Gospodar Mag, imao dva sina i to su bili Veliki Čarobnjak i Vrač, Božanski sinovi. Imao je još i dva starija sina, koje mu je rodila njegova žena, Rodonačelnica Majmuna. Oni su se zvali Gospodar Majmun i Gospodar Simio. Obojica su bila nadarena mudrošću, veliko je bilo njihovo znanje, dobro su živeli i bili dobroga porekla. Svu mudrost roditelja nasledili su sinovi: postali su čuveni muzičari i pevači, odlično su gađali iz pucaljke serbatane, bili su slikari i čuveni zlatari.

Svakoga dana ta dvojica starijih sinova igrali bi tradicionalnu igru loptom i vežbali se u gađanju. Svakog drugog dana igrali su učetvoro igru loptom sa ocem i stricem. Glasnik Nebeskih duhova, jastreb, spuštao bi se da posmatra njihovu igru.

No jednoga dana umre im mati. Ali oni, čak i dok su se spuštali putem prema Hibalbi, prebivalištu umrlih, nisu prestajali da se igraju loptom. Gospodari Hibalbe čuli su kako na zemlji nešto tutnji i pitali se:

— Šta to rade tamo gore na zemlji? Ko to potresa zemlju i pravi toliku buku? Idite, nađite ih i dovedite ovamo u podzemlje. Neka

dođu da se zajedno igramo loptom ovde dole, tu ćemo ih pobediti. Već su prestali da nas poštuju, nemaju obzira prema nama, ne boje nas se, čujte kako tutnje nad nagim glavama.

Smesta se okupiše pomagači, koji su imali određene dužnosti: jedni su izazivali krvoliptanje kod ljudi, drugi nadutost i čireve, treći žuticu i gnojenje; nekima je bila dužnost da dovedu čoveka dotle da postane sama koža i kost, nekima da prevlače po licima samrtničko bledilo; neki su navlačili na čoveka takvu nesreću da je padao gde se zatekne, na putu ili pred kućnim pragom, teško povređen ili mrtav; tu su bili i oni koji prouzrokuju kod čoveka naprasnu smrt, dužnost im je bila da učine da prepukne srce u čoveka, da mu se grlo i usta napune krvlju, pa da tako umre ugušivši se njome. Svi su se oni okupili da razmotre kako da pobede Vrhovnog Gospodara Maga i Velikog Gospodara Maga, kako bi došli do njihove opreme za igru loptom, kolutova, rukavica, kožnih zaštitnih dokolenica i venaca kojima su se ukrašavali.

SILAZAK V HIBALBU

Sada ćemo pričati o putovanju Vrhovnog Gospodara Maga u Hibalbu, prebivalište mrtvih, i o tome kako su gospodari Hibalbe pogubili njega i njegovog brata.

— Krenite na put — rekoše gospodari Hibalbe glasnicima — idite pozovite Vrhovnog Gospodara Maga i njegovog brata; recite im da dođu, jer tako žele gospodari Hibalbe. Hoće da igraju sa njima lopte; recite im da im se divimo; i recite da, kad pođu, ponesu sa sobom svu svoju opremu: kolutove, rukavice i ostalo, i da su gospodari kazali da ponesu i loptu.

Glasnici su bile sove: Sova-Strela bila je kao strela brza; Džinovska Sova bila je ogromna; Papagaj-Sova imala je leđa vatrene boje, a Glava-Sova bila je samo glava, nije imala tela ni nogu, ali je zato imala krila. Sove glasnici stigoše do igrališta na kome su Vrhovni Gospodar Mag i njegov brat igrali lopte i izgovoriše sve kako im je rečeno.

— Jesu li Gospodari Hibalbe zaista tako rekli — pitali su glasnike — da li zaista žele da im se pridružimo?

— Da — rekoše sove — i još su tražili da ponesete sve što treba za igru.

— Pričekajte nas — odgovoriše braća — idemo da se pozdravimo sa majkom, pa ćemo poći sa vama.

Uđoše u kuću i rekoše majci:

— O, mati, moramo poći. Glasnici su došli po nas. Ali ovde ćemo ostaviti loptu kao zalog.

I staviše je u jednu rupu na krovu.

— A vas dvojica — rekoše sinovima Gospodaru Majmunu i Gospodaru Simiju — ostanite tu i veselite srce ovoje bake, pevajte, svirajte, neka kuća bude vesela, jer vi znate i da igrate i da svirate i da vajate i da slikate.

Kad su se opraštali od majke, ona se uzbudi i poče da plače.

— Ne plači, majko — rekoše joj — mi idemo, ali nismo umrli, vratićemo se.

I odoše za glasnicima.

Strmim obronkom uputiše se prema Hibalbi. Stigoše do reke koja se survavala između klisura zvanih Klisure odjeka; odatle pređoše preko reke koja je tekla kroz trnovito grmlje. Mnogo je bilo tog grmlja prepunog trnja, ali oni prođoše neogrebani. Zatim stigoše do Krvave reke i prebrodiše je a da nisu okusili njenu krvavu vodu. Još jednu reku pređoše uspešno. Najzad stigoše do raskrsnice gde su se ukrštala četiri puta i tu, na toj raskrsnici, bili su pobeđeni po prvi put. Jedan je put bio crven, drugi crn, treći beo a četvrti žut. Crni put im reče:

— Pođite mnome, ja vodim do gospodarD.

Tako im reče crni put i oni pođoše njiMe; a kad su stigli u Hibalbu, bili su pobeđeni. Jer gospodari Hibalbe bili su načinili dve drvene lutke ljudskog oblika i namestili ih da sede. Na njih prvo naiđoše i pozdraviše ih:

— Zdravo, Vrhovni Gospodaru Mrtvih — rekoše prvoj lutki. — Zdravo Veliki Gospodaru Mrtvih — rekoše zatim drugoj.

Drvene lutke ne odgovoriše, ali se zaori smeh. Cela Hibalba se smejala i u sebi se već smatrala pobednicom. Svi su se previjali od smeha i nisu mogli da se zaustave. Najzad im gospodari Hibalbe rekoše:

— Vrlo je dobro što ste došli, sedite na ovu klupu, a sutra ćemo igrati lopte.

Ali to nije bila klupa, već usijani kamen. Čim su seli, skočiše, jer ih je vreli kamen opekao. Opet nasta smeh, svi su umirali od smeha. Zmija smeha izvijala im se iz srca, iz krvi, iz kostiju. Smejali su se, svi su se smejali.

— Hajdete sada u vaše prebivalište.

I odvedoše ih u Kuću tame, u kojoj nije bilo ničega drugog osim tmine. Svakome dadoše po zapaljen borov luč i po upaljenu cigaru, rekavši im:

— Sutra, kad dođu gospodari, morate im vratiti luč i cigare neistrošene.

Ali njima su cigare i luč do jutra izgoreli i to je bio njihov poraz. Jer Kuća tame bila je prvo iskušenje kroz koje se prolazilo u Hibalbi. Zatim je postojala Kuća leda, gde je vladala nepodnošljiva hladnoća. Treća je bila Kuća jaguara, prepuna sve samih jaguara koji su rikali, komešali se, napadali jedni druge, ujedali se. Tu je bila i Kuća slepih miševa, koji su kričali, mahali krilima, prevrtali se, a nisu mogli da izađu iz kuće. Peta kuća bila je Kuća bodeža, kojih je bilo od svake vrste, britkih i šiljatih; neki su mirovali, neki su, ukrštajući se, uz zveket udarali jedni o druge.

To su bila najveća iskušenja kroz koja se prolazilo u Hibalbi. Ali Vrhovni Gospodar Mag i njegov brat prošli su samo kroz prvo, jer su već u Kući tame bili pobeđeni, zato imena ostalih samo nabrajamo.

Kad su sutradan u zoru odveli Vrhovnog Gospodara Maga i njetovog brata pred gospodare Hibalbe, ovi ih upitaše:

— Kamo vaše cigare? Kamo vaši lučevi?

— Istrošili smo ih, o, gospodaru — odgovoriše oni.

— E, pa onda će i vaši dani sada biti dokrajčeni, umrećete. Bićete žrtvovani i glave će vam biti odsečene, a spomen na vas zatreće se zauvek.

Tako rekoše gospodari Hibalbe i istoga trena pogubiše ih i zakopaše na Žrtvenom igralištu lopte. No najpre su Vrhovnom Gospodaru Magu odsekli glavu i naredili:

— Uzmite njegovu glavu i stavite je na drvo koje raste tu na putu.

No samo što su stavili odsečenu glavu na drvo, a ono se prekri plodovima, okruglim kao glava. To voće i sada se zove „Glava Vrhovnog Gospodara Maga".

Cela Hibalba dođe da vidi to čudo. Svi su bili zaprepašćeni. Tada gospodari Hibalbe rekoše:

— Neka se nikad niko ne približi ovom drvetu! Niko neka se ne usudi da uzbere ovo voće!

KAKO SU DOŠLI NA SVET VELIKI ČAROBNjAK I VRAČ

Priču o drvetu sa čudesnim voćem čula je mlada devojka, kći jednoga od gospodara Hibalbe, i evo šta se sa njom dogodilo:

„Zašto ne bih pošla da vidim to drvo?" pitala se mlada devojka. I uputi se drvetu koje je raslo nasred Žrtvenog igrališta lopte. Zadivljena lepim voćem, zažele da uzbere jedan plod. Na to progovori glava Vrhovnog Gospodara Maga, koja se nije razlikovala

od ostalih plodova, i reče joj da pođe iz podzemlja u gornji svet, gde će mu roditi dva sina koji će mnoga pravedna dela izvršiti, savladati silnike kakvi su bili Veliki Gvakamajo i njegovi sinovi i osvetiti se gospodarima Hibalbe za smrt svoga oca, Vrhovnog Gospodara Maga, i njegovog brata.

Savladavši bezbrojne teškoće, devojka je stigla na gornji svet do svoje svekrve, bake koja je čuvala dva starija unučeta, Gospodara Majmuna i Gospodara Simija, takođe sinove Vrhovnog Gospodara Maga koje je imao sa svojom ženom Rodonačelnicom Majmuna.

Kad je tome došlo vreme, devojka donese pa svet dva sina. To su bili Veliki Čarobnjak i Vrač, Božanski sinovi.

DETINjSTVO VELIKOG ČAROBNjAKA I VRAČA

Veliki Čarobnjak i Vrač rodili su se u planini. Kad ih je majka donela kući, počeše plakati i nikako nisu mogli da zaspe.

— Izbaci ih napolje iz kuće — reče baka — kako se samo deru!

Odneše ih i staviše na mravinjak i tu oni slatko zaspaše. Odatle ih uzeše i staviše na trnje, jer su njihova polubraća Gospodar Majmun i Gospodar Simio bili na njih surevnjivi i nisu ih voleli. Nisu im dali ni da uđu u kuću, nisu uopšte hteli ni da čuju za svoju mlađu braću, te tako oni odrastoše napolju.

Dva novorođenčeta brzo su rasla i napredovala, uprkos svim mučenjima kojima su bili izlagani. Još od rane mladosti pokazivali su izuzetne sposobnosti, kao pravi naslednici svoga velnkog oca. Već kao mladići sve su znali i umeli da rade, i to dobro, postigli su da u svemu budu najveći znalci, dobri pevači i vajari. Znali su svoje poreklo i znali su da treba da nastave delo svoga oca, onoga koji je pošao u Hibalbu i tamo bio ubijen i prinesen na žrtvu.

Doduše, i Gospodar Majmun i Gospodar Simio bili su takođe veoma veliki znalci, ali to svoje znanje nisu pokazivali zbog zavisti prema mlađoj braći, jer su im srca bila puna zlobe, mada ih ovi nisu ničim uvredili. Po ceo dan su gađali iz svojih serbatana i nikome nisu smetali.

Nije ih volela ni njihova baka, kao ni njihova starija braća. Nisu im davali da jedu, već jedino što je ostajalo iza obeda Gospodara Majmuna i Gospodara Simija. No Veliki Čarobnjak i V<rač nisu se ljutili niti bili gnevni, mada su u srcu patili. Znali su ko su i sve su shvatali.

Svakoga dana donosili su ptice koje bi ulovili. Starija braća bi sve pojela a da njima skoro ništa nije ostajalo. Jednoga dana vratili su se praznih ruku. Baba se naljuti kad su došli tako bez ičega.

— Gde su vam ptice? Što ih niste doneli?

— Bako — rekoše oni — ulovljene ptice pale su na gusto granje jednog drveta i tamo ostale, a mi ne možemo da se popnemo da ih dohvatimo. Neka Gospodar Majmun i Gospodar Simio pođu sa nama i popnu se na drvo. Oni su veći i moći će da skinu ptice.

— Dobro — reče baka — sutra rano ujutru poći će sa vama.

POSTANAK MAJMUNA

— Izmenićemo njihova bića i njihovu utrobu — rekoše mlađa braća idući u pravcu drveta. — Mučila su nas ta naša starija braća ne bi li izazvala našu smrt i zato će se sada ispuniti naša reč; kao sluge su nas ponižavali u svojim srcima, a sada ćemo mi njih poniziti.

Uto stigoše do podnožja drveta, a za njima i dva starija brata. Bezbroj ptica bilo je na drvetu i dva starija brata ostaše zadivljena tim istinskim čudom.

— Evo ptica, sve su tu, nijedna nije pala sa drveta — rekoše oni. Ali samo što su se popeli na drvo, deblo se stade širiti i rasti i već se više nije moglo sići na zemlju. Iz krošnje drveta Gospodar Majmun i Gospodar Simio zapomagahu:

— Haj, braćo naša! Šta je sad ovo? Smilujte se i pomozite nam!

Na to mlaća braća rekoše:

— Odmotajte vaše pregače, privežite ih sasvim nisko i pustite da jedan kraj visi pozadi, tako ćete lako moći da se spustite na zemlju.

— Vrlo dobro — rekoše prvorođeni; ali tek što su uradili kako im je rečeno, krajevi njihovih pregača pretvoriše se u repove, a oni sami pretvoriše se u majmune i počeše da se veselo ljuljaju po granama, prebacujući se sa većeg drveća na manje, udaljujući se sve više prema brdima.

Tako su bili pobeđeni Gospodar Majmun i Gospodar Simio pomoću magičnog znanja Vrača i Velikog Čarobnjaka.

Oni se vratiše kući i rekoše svojoj babi i svojoj majci:

— O, bako, da znaš samo šta se zbilo sa našom starijom braćom! Odjedanput su im lica postala kao u životinja.

Baba će na to:

— Ako ste vi to učinili, mnogo ste me unesrećili. Ne činite to vašoj starijoj braći!

— Ne tuguj, bako — odvratiše Vrač i Veliki Čarobnjak — opet ćeš videti njihova lica. Oni će se vratiti, ali to će biti za tebe veliko iskušenje, bako. Nikako se nemoj smejati, jer od toga zavisi njihova sudbina.

Rekoše to i uzeše doboš i sviralu, zadobovaše i zasviraše pesmu o majmunu Vrhovnog Maga. Tada uđoše Gospodar Majmun i Gospodar Simio, sve poigravajući. Kad ih baba tako ugleda, nije mogla da se uzdrži od smeha, a oni na to pobegoše.

— Oh, bako naša, odjurili su natrag u prašumu. Zašto si se smejala? Pokušaćemo još tri puta da ih svirkom i pesmom dozovemo. Ali se moraš uzdržati od smeha, ne zaboravi to. A sada, da opet počnemo — rekoše oni.

Opet zapevaše i zasviraše i opet se prvorođeni vratiše igrajući. Ali su zaista bili smešni sa onim svojim majmunskim licima, širokim trbusima, golim zadnjicama i dugim repovima, i baba se opet zasmeja a oni odjuriše u planinu. Veliki Čarobnjak i Vrač rekoše:

— O, bako, opet si se smejala! Pokušaćemo i po treći put.

I doista, evo njih opet natrag, igrajući. Baba se nije smejala kad ih je ugledala. Oni se onda popeše na trem i tu se šćućuriše, gledajući na sve strane pronicljivim crvenim očicama, praveći grimase svojim velikim čeljustima. Baba ih pogleda i prsnu u smeh, a njih u istom trenu nestade.

— O, bako, sada ćemo ih pozvati po četvrti i poslednji put — rekoše braća.

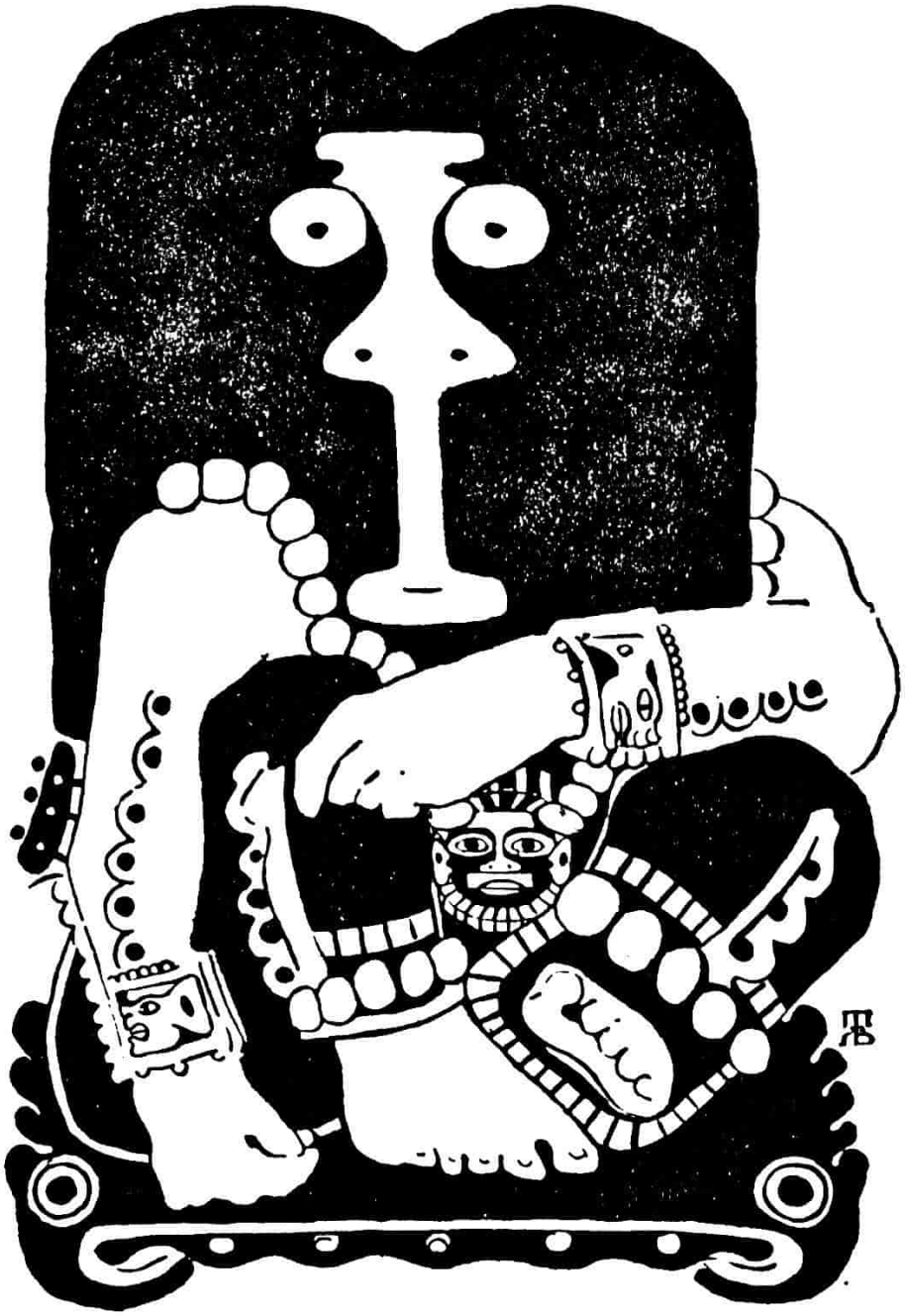

Ali se na svirku i pesmu prvorođeni više ne pojaviše, već se zavukoše još dublje u prašumu. Tada rekoše mlađa braća:

— Bako, videla si da smo pokušali da ih dozovemo natrag, i u početku su oni zaista i dolazili. No nemoj se žalostiti, i mi smo tvoji unuci i poštovaćemo te kao što su te poštovala naša starija braća, koja su nekad bila slavna i velika dok su se zvali Gospodar Majmun n Gospodar Simio.

Ranije su prvorođeni bili prizivani i poštovani od umetnika, slikara, pevača i svirača, ali sve su to izgubili i pretvorili se u životinje, jer su se uzoholili i nečovečno postupali sa svojom mlađom braćom. Zato su bili kažnjeni da postanu majmuni.

NEOBIČNE SPOSOBNOSTI VELIKOG ČAROBNjAKA I VRAČA

Veliki Čarobnjak i Vrač dadoše se sada na posao da bi dokazali babi i majci ko su oni i šta sve mogu. Prvo iskrčiše sebi polje i rekoše im:

— Mi ćemo zameniti naša dva starija brata, nemojte tugovati, nemojte se žalostiti.

Uzeše svoje drvene sekire, motike i ašove i odoše, sa serbatanama o ramenu. Pre polaska zamoliše baku da im u podne pošalje ručak.

Stigavši u polje, udariše motikom o zemlju, a ona je dalje sama kopala; oni ništa nisu radili, a motika se sama zabadala u zemlju. I

sekira je navalila na drveće, žbunje i grane: sve je sama radila, a oni ništa. Motika je neumorno kopala, iskrčila je mnogo grmlja i trnja.

Braća onda zovnuše grlicu:

— Popni se na ovo drvo i dobro motri. Kad vidiš da dolazi naša baka, gukni jako da te čujemo, pa da se latimo motike i sekire.

Onda uzeše da gađaju iz serbatane, no ubrzo i grlica guknu! Odmah jedan dohvati motiku i zamaza lice i ruke zemljom da izgleda kao pravi zemljoradnik. Drugi uze sekiru i napuni kosu iverjem te je izgledao kao pravi drvoseča. Uto stiže i baka i dade im ručak. Oni se dobro najedoše, iako nisu na to imali pravo, jer stvarno nisu ništa radili. Kad su se uveče vratili kući, protezali su ruke i noge kao da su jako umorni, govoreći:

— Bako, umorni smo, idemo da legnemo.

Kad su sutradan ponovo otišli u polje, videše da se sve drveće i žbunje opet uspravilo; i trnje se podiglo i bilo opet sve ispreplitano.

— Ko li to tera šegu s nama — pitahu se — da to nisu, možda, učinile životinje, velike i male, za jednu jedinu noć?

Opet oni posekoše drveće i iskrčiše polje, a onda se dogovoriše:

— Vratićemo se noćas — rekoše — pa ćemo ih iznenaditi.

Kad je pala noć, braća se naoružaše i sakriše iza posečenog drveća. Tada ugledaše kako jedna za drugom dolaze životinje od svake vrste i čuše kako govore:

— Drveće, uspravi se! Lijane, podignite se!

Najpre ugledaše pumu i jaguara; pokušaše da ih uhvate, ali se zveri ne dadoše. Tada naiđoše jelen i zec. Mladići ih dograbiše za repove, ali se oni otrgoše i pobegoše iščupanih repova. Od tada te životinje imaju kratke repove. Nisu se dali uhvatiti ni divlji vepar ni bodljikavo prase. Braći je bilo krivo što nijednu od životinja nisu bili u stanju da uhvate.

BOŽANSKI SINOVI PRONALAZE SKRIVENU OČEVU LOPTU

Braća su ostala u šumi očekujući hoće li naići još koja od životinja što su ih ometale u obavljenom poslu, što su, naime, drveću koje bi oni preko dana oborili da bi iskrčili polje preko noći naređivale da se opet uspravi. Puma i jaguar, jelen i zec, divlji vepar i bodljikavo prase već su im bili umakli.

U neko doba stiže skočimiš. Braća mu hitro preprečiše put i uhvatiše ga u jednu maramu. Spališe mu rep, i od toga vremena su ove životinje kusorepe, pritisnuše mu glavu da mu oči zamalo ne iskočiše i od tog doba skočimiš ima buljave oči. Uplašen, on povika:

— Nemojte me ubiti. Niti ja treba da poginem od vaših ruku niti je vaš posao da obrađujete zemlju.

— Šta veliš? — uglas viknuše braća.

— Pustite me za trenutak — odgovori skočimiš — u grudima nosim reč za vas. No dajte mi najpre da jedem.

— Prvo reci, a posle ćeš dobiti da jedeš.

Skočimiš reče:

— Pa lepo, reći ću vam. Dobra vašeg oca i strica, Vrhovnog Gospodara Maga i Velikog Maga, onih što su umrli u Hibalbi, nalaze se u jednom udubljenju na krovu vaše kuće. Vaša baba vam to nije htela kazati, jer su te stvari bile uzrok njihove smrti.

— Je li to istina? — sa radošću upitaše braća i odmah dadoše skočimišu da jede, dodavši:

— Od sada će tvoja hrana biti kukuruz, bela paprika, grah i kakao, sve će to biti tvoje, a takođe i sve što se čuva po spremnicama. Sve to možeš jesti i glodati. A sada hajdemo zajedno našoj kući.

— A šta će reći vaša baka kad me vidi? — pitao je skočimiš.

— Ne boj se, zato smo mi tu — ohrabriše ga braća. — Kad stignemo kući, ti ćeš se popeti na krov da spustiš to što su gore sklonili naš otac i stric.

Provedoše noć dogovarajući se kako da to obave. Kući stigoše tek oko podne, noseći sa sobom skrivenog skočimiša. Jedan od braće uđe u kuću, a drugi priđe spolja jednom uglu kuće i pusti skočimiša da se popne na krov. Onda zatražiše od bake da im da da jedu:

— Molimo samo malo čorbe sa paprikom — rekoše, i baka odmah stavi pred njih punu činiju tople čorbe. Krišom prosuše vodu iz vedrice, a baki rekoše:

— Usta su nam tako suva, bako, donesi nam vode.

Baka odmah pođe po vodu. Oni nisu bili gladni, ali su tražili da jedu da bi za to vreme skočimiš mogao da se popne na krov, gde je bila lopta. U međuvremenu poslaše komarca na obalu reke da probuši dno vedrice koju je baka sa sobom ponela da zahvati vode. Komarac to uspešno obavi, te vedrica nikako da se napuni vodom.

— Šta radi baka — rekoše majci — umiremo od žeđi. Idi ti po vodu, majko — te tako i majku poslaše napolje.

Uto i skočimiš stiže do lopte, gurnu je da padne, zajedno sa celom opremom: rukavicama, kolutima, zaštitnim kožnim dokolenicama. Braća to brzo sakriše na putu koji je vodio za igralište lopte. Zatim odoše na reku da potraže baku i majku.

— Šta ste se toliko zadržale, umorili smo se čekajući — rekoše.

— Pogledaj dance vedrice — reče baka — ne možemo da ga zapušimo.

Oni to bez po muke učiniše i vratiše se kući, idući ispred bake.

I tako su došli do lopte i ostale opreme koju im je ostavio otac. Sada su mogli pići u Hibalbu i osvetiti svog oca i njegovog brata.

SILAZAK BOŽANSKIH SINOVA U PODZEMLjE

Veliki Čarobnjak i Vrač pronašli su loptu koju je njihov otac bio sakrio na kućnom krovu pri polasku u Hibalbu, prebivalište mrtvih.

Odmah su raščistili očevo igralište, koje je već bilo zaraslo u travu, i počeli igrati lopte, nadajući se s izvesnošću da će ih gospodari Hibalbe čuti i pozvati da siđu u podzemlje, što im je i bio cilj, da bi tamo mogli da osvete svoga oca i strica.

Tako je i bilo.

— Ko to sada igra nad našim glavama — pitali su se dole u Hibalbi — zar Vrhovni Gospodar Mag i njegov brat nisu mrtvi? Idite pogledajte — rekoše glasnicima — i poručite im da doću da sa nama igraju lopte.

Pohitaše glasnici. Zatekoše samu baku.

— Gospodari Hibalbe poručili su tvojim unucima, Velikom Čarobnjaku i Vraču, da budu dole u roku od sedam dana — tako rekoše baki.

— Biće kako vi kažete — odgovori im baka i glasnici se vratiše u Hibalbu.

Onda se starici steže srce. ‚Zašto su poslali po moje unuke? Ah, tako su nekada pozvali i moje sinove", tugovala je baka. Ali nije bilo druge, morala je poručiti unucima, koji su igrali lopte u polju, da odmah dođu.

U tom trenutku pade joj na suknju jedna vaš. Ona je uze u ruku i reče joj:

— Ah, drago dete, hoćeš li da pođeš na igralište lopte i pozoveš moje unuke? Došli su glasnici i kazali da moji unuci moraju biti u

Hibalbi u roku od sedam dana. Hoćeš li im odmah preneti ovu poruku?

Vaš žurno krenu. Na putu naiđe na žabu, koja je upita kuda ide. Kad joj ova reče, žaba primeti:

— Ali ti ideš suviše sporo. Hoćeš li da te ja ponesem? Pre ćeš stići.

Vaš pristade. Na to je žaba odmah proguta i pođe dalje bez žurbe, dok ne srete na putu veliku zmiju. Ova je upita kuda je pošla, na šta žaba odgovori:

— Ja sam glasnik.

— Ali, kako vidim, ne žuriš baš mnogo. Priđi bliže — reče joj zmija i proguta je.

Od toga vremena žabe su plen zmija.

Dok je zmija hitala dalje, ugleda je jastreb, velika ptica grabljivica, i proguta je u tren oka. Od toga doba jastreb i jedu zmije.

Jastreb odlete na igralište gde su Veliki Čarobnjak i Vrač igrali lopte; čim se spusti, zakriča:

— Gavilan, gavilan — i tako od tada uvek kriči.

— Brzo serbatane! — viknuše braća i opališe. Pogodiše jastreba u oko, on se prevrte i pade na zemlju. Braća pritrčaše i uhvatiše ga.

— Što si došao? — upitaše ga.

— Prvo me izlečite — zapomagaše jastreb.

Braća odsekoše komadić sa lopte, prilepiše ga na oko jastrebu i izlečiše ga.

— Sad govori! — rekoše mu, a on povrati zmiju.

— Govori! — narediše zmiji.

— Hoću — reče ona i povrati žabu.

— Gde je poruka? — pitali su žabu.

Ona pokuša da povrati vaš, ale bez uspeha.

— Lažljivce — povikaše na žabu i stadoše je tući. No žaba nikako da izbaci vaš. Onda joj oni otvoriše usta i nađoše unutra vaš.

— Govori — rekoše joj.

Onda im vaš predade poruku:

— Kazala mi je vaša baka: „Idi i pozovi ih. Reci im da su došli glasnici iz Hibalbe i pozvali vas da idete tamo da igrate lopte; da tamo budete najdalje za sedam dana; da ponesete loptu i svu ostalu opremu." To mi je rekla vaša baka i zato sam došla. Vaša baka je ostala plačući i jadikujući za vama.

Veliki Čarobnjak i Vrač odmah krenuše kući, samo da se oproste sa bakom pa da idu dalje.

— Oh, bako — rekoše joj — opraštamo se od tebe, ali ti ostavljamo ovaj znamen: posadićemo svaki od nas dvojice po jednu trsku nasred kuće. Ako se trske osuše, znaj da smo mrtvi; ako li, pak, izbiju izdanci, budi sigurna da smo živi.

Zasadiše trske ni u planinu ni u plodno tlo već u suvu zemlju nasred kuće. Ostaviše ih tako posađene i pođoše.

Krenuše na put sa serbatanama o ramenu i počeše da se spuštaju u Hibalbu. Siđoše niza strmu liticu, prebrodiše hučne reke preko kojih ih prenesoše ptice; prođoše i Krvavu reku i još jednu koju su oni iz Hibalbe smatrali za mesto gde će braća sigurno biti poražena; ali ovi premostiše te reke prebacivši preko njih svoje serbatane. Najzad stigoše do raskrsnice gde su se ukrštala četiri puta: put crven, put beo, put crn i put zelen.

Oni su već znali kojim putem treba poći. Zovnuše komarca i poslaše ga da izvidi kako stoje stvari.

— Ujedi svakoga na koga putem naiđeš — rekoše mu — i od sada tvoja će hrana biti da sišeš krv svakome koga sretneš.

— Vrlo dobro — reče komarac i krenu crnim putem.

Ubrzo stiže do mesta gde su sedele dve drvene lutke. Ugrize prvu, ona ne reče ništa. Ugrize drugu, ni ona ne progovori. Ali kad ugrize trećeg koji je tu sedeo, a to je bio lično Vrhovni Gospodar Mrtvih, ovaj uzviknu:

— Jao, jao!

— Šta ti je, Vrhovni Gospodaru Mrtvih? — upita ga četvrti — ko te ujede?

— Ne znam — odgovori ovaj.

Uto komarac ujede četvrtoga.

— Aj, aj! — povika sad on.

— Šta je, Veliki Gospodaru Mrtvih? — upita njega peti.

I tako, komarac je ujedao svakoga po redu kako su sedeli, a svaki naredni je pitao prethodnog šta mu se desilo, oslovljavajući ga po imenu, tako da se ubrzo znalo ko je ko. Nijedno ime nije bilo propušteno, svako je bio pozvan po imenu kad ga je ujela dlaka sa noge Velikog

Čarobnjaka — jer, u stvari, komarac je bio dlaka sa njegove noge, poslata da sazna imena svih gospodara Hibalbe.

ISKUŠENjA HIBALBE

Kada su Veliki Čarobnjak i Vrač najzad stigli u Hibalbu, obrati im se jedan od prisutnih:

— Pozdravite gospodare Hibalbe. Evo, oni tu sede — i pokaza na dve drvene spodobe.

— To nisu gospodari — odgovoriše braća — to su dve drvene lutke — i pođoše napred dok ne dođoše do Vrhovnog Gospodara Mrtvih. Tek tada pozdraviše: — Zdravo, Vrhovni Gospodaru Mrtvih — i tako redom svakog po imenu.

Time što su otkrili da znaju njihova imena, po kojima se videlo šta je ko imao za dužnost u Hibalbi, nadmudrili su po prvi put gospodare podzemlja. Tada im oni rekoše:

— Sedite na ovu klupu — ali braća ne htedoše, govoreći:

— To nije klupa već usijani kamen.

Po drugi put se, tako, Veliki Čarobnjak i Vrač ne dadoše prevariti.

— Dobro — rekoše im onda — pođite u vaše prebivalište — i odvedoše ih u Kuću tame.

U toj Kući tame bili su pobeđeni njihov otac i stric, i odatle su ih poveli da ih pogube. Sada su se gospodari Hibalbe nadali da će na isti način savladati i Božanske sinove. Čim ih uvedoše, dadoše im po borov luč i cigaru i rekoše im:

— Gospodar je rekao da ih morate upotrebiti, ali da ih u zoru morate vratiti netaknute.

No braća ne zapališe luč, već na jedan njegov kraj zakačiše crveni rep papagaja, tako da su čuvari mislili da to luč gori. Na vrh cigara postaviše svice i čuvari su mislili da su cigare zapaljene. Tako provedoše noć. U zoru im čuvari rekoše:

— Pobeđeni ste.

Ali oni pokazaše netaknute i lučeve i cigare, te čuvari to saopštiše svojim gospodarima.

— Ko su oni? — pitali su se gospodari podzemlja — čudna su im lica, čudno je njihovo biće.

Poslaše po njih i rekoše im:

— Hajde da se oprobamo u igranju lopte. Ali nam prvo recite ko ste vi? Odakle dolazite? Sve nam recite.

— Ne znamo odakle dolazimo — rekoše braća i ne odgovoriše više ništa.

— Dobro — rekoše domaćini — hajde da igramo lopte.

— U redu — prihvatiše braća — ali sa našom, doneli smo našu loptu.

Ovi iz Hibalbe rekoše da neće drugačije već sa njihovom.

— Igraćemo — odvratiše braća — ali sa našom.

No gospodari Hibalbe nisu popuštali, te braća ipak pristadoše na njihov uslov.

Kada je igrala počela, lopta stade skakati svuda po igralištu.

— U čemu je stvar? — rekoše Veliki Čarobnjak i Vrač — jeste li nas pozvali da poginemo? Jeste li zato poslali svoje glasnike po nas? Nećemo da igramo! Idemo!

Tada ovi iz Hibalbe, koji su zaista želeli njihovu smrt, rekoše:

— Ne, nemojte ići. Igraćemo vašom loptom. — I kako počeše da igraju tom loptom, ovi iz Hibalbe behu poraženi. Stadoše se dogovarati:

— Kako da ih savladamo?

A braći rekoše:

— Možete ići, ali prvo nam naberite četiri ćupa cveća.

— U redu — pristadoše braća — kakvo cveće želite?

— Želimo jedan ćup crvenog cveća, jedan belog, jedan žutog i jedan crnog.

A u sebi su se radovali: „Sada ćemo ih sigurno pobediti. Gde mogu da nađu takvo cveće? Još noćas ćemo ih pobediti."

Onda braća uđoše u Kuću bodeža. To je bilo drugo iskušenje Hibalbe, gde su se očekivalo da će braća biti sasečena na komade. Želja gospodara Hibalbe bila je da braća što pre umru. Ali oni u Kući bodeža ne pogiboše.

Samo što su ušli, braća ovako rekoše noževima:

— Stanite, vaše će biti meso svih životinja.

I noževi se smiriše. Tako provedoše na miru noć u Kući bodeža.

U međuvremenu pozvaše mrave, sve vrste mrava, i rekoše im:

— Dođite svi koliko vas ima i slušajte: idite da naberete cveće, sve cveće koje su tražili od nas gospodari Hibalbe.

— Hoćemo — odgovoriše mravi i odoše po cveće pravo u baštu Vrhovnog Gospodara Mrtvih. A tamo je već ranije bilo naređeno čuvarima cveća:

— Čujte, vi što čuvate naše cveće! Nemojte dopustiti da ga pokradu Veliki Čarobnjak i Vrač. Jer gde bi inače mogli da nađu cveće, kad ga samo ovde ima? Bdite noćas, o, čuvari.

Čuvari obećaše da će dobro paziti. Ali nisu ni videli ni čuli mrave. Uzalud su se cele noći dovikivali po imenu: ‚Darpuak! Parpuak!" A nisu videli da mravi već beru cveće. Išli su u dugim povorkama sve jedan za drugim i ustima kidali cveće, koje su potom opet u ustima odnosili. Pronosili svoje breme mirisnih cvetova ispod drveća. Bili su to čitavi stogovi cveća, čitavi oblaci mirisa koje su preneli mravi. Tako napuniše do vrha sva četiri ćupa još pre zore.

Kad je svanulo, dođoše glasnici i pozvaše braću:

— Kazali su gospodari da dođete.

— Evo nas — rekoše braća i ponesoše sva četiri ćupa puna cveća. Sa tim stupiše pred gospodare. Ovi uzeše cveće, koje je divno izgledalo.

Tako je Hibalba bila pobeđena po treći put. Samo za jednu noć mravi su pobrali sve cveće, a kad su to videli ovi iz Hibalbe, prebledeše; zaista su im lica bila kao kreč bela. Odmah poslaše po čuvare:

— Šta ste to učinili! Pustili ste da vas pokradu! Ovo ovde je naše cveće!

— Ne znamo mi ništa — odgovoriše čuvari. Za kaznu im se usta procepiše i od tada noćne ptice parpuak — crne sove — imaju usta kao procepljena.

Onda su opet igrali lopte, ali i ovoga puta ishod je bio isti. Dogovoriše se da sutradan u zoru nastave.

KUĆA LEDA, KUĆA JAGUARA, KUĆA VATRE I KUĆA SLEPIH MIŠEVA

Uvedoše potom braću u Kuću leda. Nemoguće je opisati koliko je unutra bilo hladno. Bila je prepuna ledenog zrnevlja, a kroz nju su duvali ledeni vetrom.

No čim stupiše u nju, nestade hladnoće, oni su je bili uništili svojim mađijama. Tako su i preživeli do zore. Izađoše na poziv čuvara i svi se začudiše:

— Šta, još su živi?!

A bilo im je krivo, jer su želeli njihovu smrt.

Na redu je bila Kuća jaguara. Veliki Čarobnjak i Vrač još «a ulazu rekoše jaguarima:

— Nemojte nas napadati! Mi smo od vašega roda — a potom baciše zverima kosti. Čuvari se zaradovaše:

— Najzad je sa njima svršeno! Jaguari su im već pojeli srca. Čujte kako glođu njihove kosti!

Ali braća nisu bila mrtva. Kad su izašla iz Kuće jaguara, čulo se kako oko njih pitaju:

— Ko su ova dvojica? Od čega su sazdani?

Posle uđoše u Kuću vatre. Unutra je sve plamtelo. Ali oni nisu izgoreli, bili su zdravi i živi kad je svanula zora. Neprijatelji su želeli da braća sagore, a kad se to nije desilo, srce im se steže.

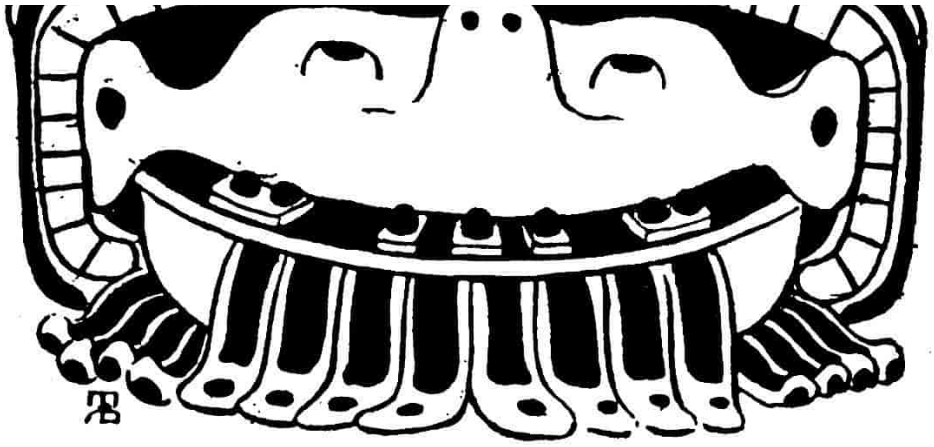

Uđoše potom u Kuću slepih miševa. Unutra su bili sve sami slepi miševi, ogromni slepi miševi smrti. Bili su naoružani smrtonosnim zubima i čim bi im se ko približio, to mu je bio kraj. Braća uđoše, ali se hitro zavukoše u svoje serbatane, gde stanovnici ove kuće nisu mogli da ih dohvate zubima.

Svu noć su se slepi miševi dogovarali, leteli tamo amo, lepršali krilima i zvali:

— Veliki Čarobnjače, Vraču!

U jednom trenutku prestadoše sa pozivanjem, nisu se više ni ljuljuškali, već sleteše na serbatane. Vrač onda reče:

— Već se belasa zora. Pogledaj!

— Hoću — odgovori mu Veliki Čarobnjak — pogledaću. — I izvuče glavu da bi pogledao.

U tom trenutku mu slepi miš smrti odgrize glavu. Taj slepi miš bio je poslat sa neba.

— Sviće li već? — upita Vrač. Ali mu Veliki Čarobnjak ne odgovori. Ležao je mrtav u svojoj serbatani. Vrač očajavaše:

— Jao — viknu — pobeđeni smo!

Na veliku radost cele Hibalbe odmah odnesoše glavu Velikog Čarobnjaka na igralište lopte.

KAKO JE ZEC POMOGAO VRAČU

Ostavši bez brata, Vrač sazva sve životinje, sve velike i male zveri; zapita ih čime bi ko želeo da se hrani i reče im da svako sam odabere svoju hranu. Životinje se složiše. Neke su izabrale travu za svoju hranu, neke ono što je već počelo da truli. Zato životinje imaju različitu hranu i sada.

Poslednja stiže kornjača. Idući u cik-cak, priđe obezglavljenom telu Velikog Čarobnjaka, sklupča se na mestu gde mu je bila glava i dobi oblik prave glave. Onda se spustiše znalci sa nebesa, čak i sami Divovski majstori siđoše u Kuću slepih miševa. Glava Velikog Čarobnjaka bila je tako verno oblikovana da je ličila na njegovu pravu glavu. Imala je lepu bujnu kosu, a mogla je i da govori.

Onda se braća stadoše dogovarati i složiše se ovako:

— Ti nemoj da igraš lopte, samo se pretvaraj da igraš, a ja ću sve sam — reče Vrač Velikom Čarobnjaku. Zatim zovnu zeca i reče mu:

— Popni se na ogradu igrališta i ostani tamo. Kad doleti lopta, ti skoči i beži u šumu, a za ostalo ću se ja pobrinuti.

Kad osvanu dan, pođoše tamo gde je bila obešena glava Velikog Čarobnjaka.

— Mi smo pobedili —tim rečima dočekaše ih gospodari Hibalbe — neka sramota padne na vas.

Poče igra. Gospodari Hibalbe baciše loptu. Vrač se spremi da je dočeka. Ali lopta polete prema kolutu, za trenutak se zaustavi na njemu, pa odskoči i pade na ogradu igrališta. U isti mah zec skoči sa ograde i pojuri prema šumarku, a za njim se bučno dadoše u trk svi iz Hibalbe, misleći od zeca da je lopta. To iskoristi Vrač, pa brzo uze

okačenu glavu Velikog Čarobnjaka i stavi je namesto kornjače, a kornjaču tamo gde je bila glava.

Veliki Čarobnjak prepoznade svoju glavu. Oba brata bila su srećna. Uto se vratiše stanovnici Hibalbe, dohvatiše loptu sa ograde gde se bila zadržala i povikaše:

— Nastavimo igru.

Nastaviše igru, ali sa nerešenim ishodom. Vrač udari loptom kornjaču, ova pade i razbi se u paramparčad. Na kraju braća pobediše gospodare Hibalbe. Prošla su obojica kroz velike muke i iskušenja Hibalbe, ali nisu umrli uprkos svemu.

SMRT I PONOVNI ŽIVOT BOŽANSKIH SINOVA

Sada ćemo ispričati sećanja koja su sačuvana o smrti Velikog Čarobnjaka i Vrača.

Bili su savladali sva iskušenja, podneli mučenja podzemlja a nisu ih pobedile čak ni prožđrljive zveri. No oni su znali kakva ih sudbina očekuje.

Zovnuše potom dva žreca. Jedan se zvao Prorok, a drugi Predskazivač. Oni su, zaista, bili nenadmašni u svom poslu. Njima braća rekoše:

— Ako gospodari Hibalbe upitaju kako to da nismo umrli uprkos svim teškim iskušenjima, odgovorite im da je to bilo zato što životinje nisu bile uz njih. Recite da našu smrt može prouzrokovati jedino usijan kamen. Neka se svi iz Hibalbe okupe i učine pripreme. Ali im takođe recite da ni od toga, u stvari, nećemo umreti. Ako vas pitaju da li ćemo umreti ako bi nas sasekli, odgovorite: „ne"; čak i ako to učine, oživećemo. Ako pitaju da li će biti dovoljno ako rasture naše kosti po jarugama, recite im opet: „ne", jer ćemo opet oživeti. Ako

vas upitaju da li bi bilo dobro da nas obese o drvo, recite: „ne", jer ćemo se opet pojaviti pred njima. Ali ako vas upitaju da li će biti dobro ako pobacaju naše kosti u reku, e onda im odgovorite sa „da". Samo, u tom slučaju, morali bi najpre samleti naše kosti između kamenova, kako se melje kukuruz, pa naš prah razasuti po reci bliže izvoru, kako bi dospeo i do planine. Tako treba da im odgovorite — narediše Veliki Čarobnjak i Vrač.

Sve se odvijalo onako kako su braća kazala. Ovi iz Hibalbe zapališe veliku vatru, u stvari, načiniše ogromnu peć sa usijanim kamenom na njoj. Glasnici odoše po Velikog Čarobnjaka i Vrača i poručiše im da ih zovu gospodari.

Ovi odmah poćoše. Kad su stigli do peći, prisutni počeše da im se izrugavaju i da ih ponižavaju.

— Napijmo se — rekoše — i neka svako od nas nazdravi četiri puta.

— Nemojte nam se rugati, o, gospodari — rekoše braća — mislite li da mi ne znamo da ćemo umreti?

Tada se njih dvojica zagrliše, obraz uz obraz, i tako zagrljeni opružiše se po usijanom kamenu, i u istom trenu izdahnuše.

Cela se Hibalba radovala; na sve strane odjekivali su radosni poklici i zvižduci. Govorili su:

— A, mi smo pobedili; mnogo su nam posla zadali, ali najzad su mrtvi!

Upitaše Proroka i Predskazivača šta sada treba da urade. Ovi im rekoše da samelju kosti

Velikog Čarobnjaka i Vrača i da prah pospu po reci blizu izvora, što odmah i učiniše.

No samo što je prah kostiju dotakao dno, iz reke izađoše dva divna mladića, istovetnog lika kakva su bila braća.

Tako su Božanski sinovi ponovo oživeli.

POBEDA NAD HIBALBOM

Sutradan braća se pojaviše prerušena u dva siromaha, jadnog izgleda i bedno obučena. Počeše da igraju: igru sove, igru lasice, dugonoge ptice, oklopnjaka — sve su to bile ritualne igre koje i sada Indijanci igraju. Uz to su izvodili neverovatna čuda. Zapališe jednu kuću koju odmah svu obavi plamen, ali za koji čas opet je bila kao pre požara.

Sve su to gledali i mnogi iz Hibalbe. Gledali su kako braća ubijaju jedan drugog i istog trenutka opet ožive. A sve su to bile samo pripreme za konačnu pobedu Velikog Čarobnjaka i Vrača nad Hibalbom.

Stiže glas o njihovim igrama i do Vrhovnog Gospodara Mrtvih i Velikog Gospodara Mrtvih.

— Je li zaista tako zabavno to što izvode ta dvojica? — pitahu. — Ako je tako, dovedite ih ovamo da ih i mi vidimo.

Glasnici odneše ovu poruku braći. Ali ovi odbiše:

— Ne — rekoše — ne, sramota nas je da igramo pred tako uzvišenim gospodarima. Lica su nam tako ružna, odeća bedna... Ne, ne želimo poći — pravdali su se. Ali ih glasnici silom povedoše, sve su ih tukli uz put da idu.

Kad su stigli pred gospodare Hibalbe, načiniše se još bednijim i jadnijim, da je žalosno bilo pogledati ih.

— Odakle ste? — upitaše ih — ko su vam roditelji?

— Ne znamo — odgovoriše — ne pamtimo lik našeg oca ni majke, bili smo sasvim mali kad su oni umrli.

— U redu — rekoše gospodari — pokažite šta sve znate. Igrajte, dobro ćemo vas nagraditi.

— Ništa ne tražimo — odgovoriše sirotani — bojimo se.

— Ne bojte se, nemate se čega bojati i nemojte se stideti. Igrajte. Ubijajte jedan drugoga i vaskrsnite. Zapalite našu kuću, da vidimo

sve to, a posle možete ići, dobro ćemo vam platiti — navaljivali su gospodari.

Onda oni počeše da igraju i cela Hibalba se okupi da ih gleda. Igrali su igru sove, oklopnjaka i druge. Tada zatražiše gospodari:

— Ubijte ovoga psa i oživite ga!

Braća ubiše pseto, a ono odmah ožive i stade veselo mahati repom.

— Sad zapalite našu kuću — zatražiše gospodari.

Zapališe kuću, i mada su svi bili unutra, niko ne izgore. Sve se odigralo u mapnovenju: kuća je plamtela i odmah potom bila opet čitava. Svi su bili zadivljeni. Sada gospodari rekoše:

— Žrtvujte sada jednog čoveka, ali da ne umre.

— Dobro — rekoše braća. Uzeše jednog čoveka, pogubiše ga, izvadiše mu srce i staviše ga pred Vrhovnog Gospodara Mrtvih. Ali čovek već u sledećem trenutku ožive i srce mu radosno zakuca.

Još većma su gospodari bili zadivljeni ovim čudom. Iskazaše novu želju:

— Sada žrtvujte sami sebe!

Vrač poseče Velikog Čarobnjaka, iščupa mu ruke i noge, odseče glavu, izvadi srce. No čim reče „ustani!" Veliki Čarobnjak ožive i zaigra.

Gospodare Hibalbe sve je to veoma zabavljalo. Njihova radoznalost nagna ih da zatraže od braće:

— Sada žrtvujte nas!

— Vrlo dobro — spremno dočekaše braća — upoznaćete smrt i ponovo ćete se roditi.

Posekoše najpre Vrhovnog Gospodara Mrtvih a odmah zatim i Velikog Gospodara Mrtvih, ali ih ne oživeše.

Kad su videli da su im gospodari mrtvi, svi ostali iz Hibalbe dadoše se u beg, a braća su ih hvatala i ubijala. Neki od njih su molili, „smilujte nam se", dok su drugi pobegli i sakrili se u jednu veliku jarugu, zbijeni u gomilu. No tada naiđoše na njih grdni mravi te su morali da pobegnu i otuda. Onda se svi redom prostrepte pred braću, moleći za milost.

Tako je bila pobeđena Hibalba. Tako su braća likovala zahvaljujući svojim veštinama i mađijama.

KAKO SU BOŽANSKI SINOVI POSTALI SUNCE I MESEC

Pošto su konačno pobedili Hibalbu, Božanski sinovi kazaše se ko su. Rekoše to ponosito pred celom Hibalbom:

— Čujte sada naša imena i imena naših očeva. Mi smo Veliki Čarobnjak i Vrač, a naš otac i stric bili su Vrhovni Gospodar Mag i Veliki Gospodar Mag. To su imena onih koje ste vi pogubili. Osvetili smo se za mučenja kojima ste ih podvrgli i za bolove koje ste nama naneli. Ali zato je sada i vama došao kraj: svi ćete umreti, niko se neće spasti.

Na te reči svi iz Hibalbe baciše se na tle cvileći:

— Smilujte nam se, o, braćo. Istina je da smo se ogrešili o vas i o vaše očeve koje ste sada pomenuli i koji su sahranjeni na Žrtvenom igralištu lopte. Smilujte nam se!

Braća se na njihovo jadikovanje smilostiviše i rekoše:

— Saslušali smo vaše jadikovanje. Sad vi čujte našu reč. Čujte je svi! Neka je čuje cela Hibalba! Iako niste zaslužili našu milost, vaše krvi ipak neće nestati, mada nećete biti više moćni i mada će vaše slave nestati. Čujte našu volju:

— Bavićete se jedino pravljenjem lonaca i ćupova, krčaga i sudova, i posao će vam biti da kao žene meljete kukuruz. Nećete imati prava na igru loptom, vaše će igralište zarasti travom. Ljudi prosvećeni, Sinovi Zore, okretaće vam leđa, družićete se samo sa odbačenima, grešnicima, nesrećnicima, onima koji se odaju poroku,

samo će vas oni prihvatiti. Nećete više na prepad hvatati ljude i ubijati ih. Neka tako bude!

Tako rekoše braća onima iz Hibalbe.

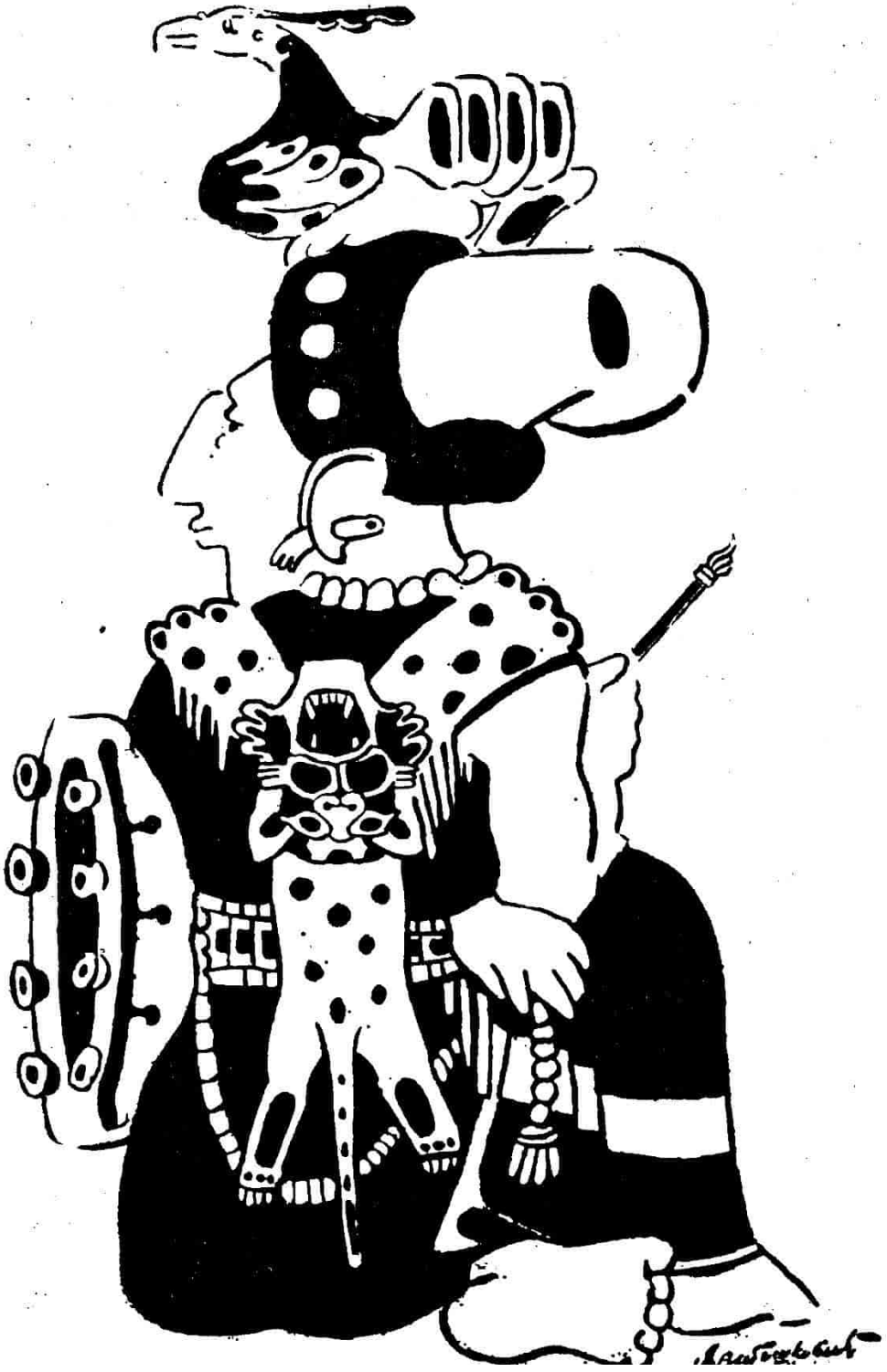

Tako je propala moć onih koji su nekada smatrani bogovima. Sve su to izgubili jer su bili rđavi i pakosni, jer su podsticali na zlo i na ratove, jer su bili neiskreni i dvolični. Kažu da su i svoja lica bojili raznim bojama. Ali su sve izgubili, svu svoju veličinu i premoć, i to

sve zahvaljujući neustrašivim Božanskim sinovima, Velikom Čarobnjaku i Vraču.

Dok se to događalo u Hibalbi, baka Velikog Čarobnjaka i Vrača tužila je i plakala pred trskama koje su oni bili zasadili nasred kuće pred silazak u Hibalbu. Trske su najpre izbile, ali su se ubrzo osušile — a to je bilo onda kad su braća izgorela na usijanom kamenu. No ponovo su izbili izdanci kada su se pojavili iz reke u obliku dva divna mladića, pošto im je prah bio posut po reci. Tada je baka zapalila luč pred trskama i srce joj se razveselilo kad je ugledala kako su ponovo ozelenele. Baka je te trske proglasila za božanstva i dala im imena „Žive trske na utabanoj zemlji" — jer su se bile primile i rasle na suvom tlu — i „Središte", jer su bile zasađene usred kuće. Njih Indijanci i sada obožavaju.

Pošto su pobedili Hibalbu, Veliki Čarobnjak i Vrač, potražiše svoga oca i strica i sahraniše ih uz sve počasti, govoreći im:

— Vaše ime biće ubuduće slavljeno — tako im rekoše da bi srca njihovog oca i njegovog brata u miru počivala — bićete prvi koje će Sinovi Zore, Potomci Zore, prizivati i slaviti. Vaše ime neće biti zaboravljeno. Neka bude tako! Mi smo osvetili vašu smrt, patnju i bolove koje su vam naneli.

To je bio njihov oproštaj sa ovim svetom.

Zatim se braća uznesoše na nebo u blistavom sjaju. Jedan od njih postao je Sunce, drugi Mesec. Od tada oni prebivaju na nebu i obasjavaju nebeski svod i zemlju.

Za njima se uzdigoše na nebo i četiri stotine mladića koje je pogubio Mudra Riba, oholi sin Velikog Gvakamaja. Postadoše pratioci Sunca i Meseca i preobratiše se u zvezdana jata.

NASTANAK LjUDI

Sada ćemo ovde ispričati sve o stvaranju čoveka, od trenutka kada su se sastali tvorci, svedršci i moćnici neba, da se dogovore od čega da ga načine. Rekoše:

— Već se pomalja zora života, okončava se stvaranje sveta. Vreme je da se pojavi Sin Zore, naša podrška na zemlji.

Tako rekoše i okupiše se na dogovor usred tmine; razmišljali su, tražili, predlagali, razmatrali šta će biti najbolje. Najzad odlučiše, a i bilo je krajnje vreme, jer samo što se nisu pojavili Sunce, Mesec i zvezde.

Kraj Kuća na piramidama, blizu Doma riba, rastao je beli kukuruz i žuti kukuruz. Evo imena životinja koje su im donele vest da tamo raste kukuruz: lisica, kojot, papagaj i gavran. Oni im pokazaše i put donde.

Najzad se došlo do tvari koja će čoveku dati krv i meso, oživotvoriti ga. U tom livnom kraju bilo je hrane u izobilju: belog i žutog kukuruza, kakva svake vrste, mnogo pasulja, paprika, šumskog meda i razne druge izvrsne hrane, čemu se svi mnogo obradovaše. Tada pramajka, Čuvarka Tajne, načini od brašna žutog i belog kukuruza devet vrsta testa od kojih se čoveku telo zaobli, mišići dobiše snagu, noge i ruke čvrstinu. U tom trenu bi rečena Reč postanja i pojaviše se naši prvi očevi, četvorica rodonačelnika naših plemena. Oni su bili stvoreni, nisu bili rođeni od oca i majke. Stvorili su ih tvorci, graditelji, samo svojom moću i svojim znanjem. Imali su ljudski oblik i bili su ljudi; govorili su, videli i čuli, hodali. Bili su to dobri i lepi ljudi. Pojavilo se u njih i pamćenje. Videli su sve, poznavali sve stvari na površini zemlje i na nebu. Videli su čak i ono

što je bilo skriveno i udaljeno od njih. Njihova misao prodirala je kroz kamen, planine, jezera, doline. Zaista je bilo za divljenje njihovo znanje i mudrost. Mi ih nazivamo Mladićima.

Pitali su ih tvorci, graditelji, oblikovaoci:

— Šta mislite o sebi? Vidite čujete, vaš govor i hod su lepi i skladni. Recite nam.

Ljudi razledahu sve oko sebe zadivljeni i zatim zahvališe svojim tvorcima:

— Hvala, dvaput hvala, oh! triput vam hvala! Stvoreni smo, imamo lice, usta, govorimo, čujemo, mislimo. Vidimo sve, i ono što je veliko i ono što je sitno i malo, idemo, krećemo se. Hvala! Stvoreni smo, postojimo. Hvala, o tvorci, o praoče i pramajko naša!

Zaista, sve su znali i videli, čak i četiri stuba na kojima se drže zemlja i nebo.

Tvorcima to nije bilo milo čuti:

— To nije dobro. Ti ljudi koje smo mi načinili i suviše znaju.

I opet se sastadoše na dogovor.

— Šta da radimo s njima? Trebalo bi da njihov pogled može da obuhvati samo ono što je oko njih. Zar nisu oni samo stvoreni, načinjeni! Kad dođe zora života, biće ravni bogovima. Neka bude ovako: ograničimo malo ono što smo stvorili. Jer kako bi to bilo da oni budu jednaki sa onima koji su ih stvorili? Sa onima čija je mudrost bezgranična? Sa onima koji sve vide? — Tako govorahu tvorci i preinačiše stvorenja koja su upravo bili stvorili.

Prevukoše preko njihovih očiju kamenom i od toga im se pogled zamagli kao površina ogledala kad se na njega dune. Oči im se pomutiše i mogle su videti samo ono što je bilo oko njih; isto se dogodilo i sa znanjem i mudrošću ovih ljudi. Takvi ostadoše ljudi koje su stvorili, načinili Duhovi neba i Duhovi zemlje.

Zatim behu stvorene i njihove žene. Bogovi se opet dogovoriše n Mladići, dok su spavali, dobiše žene. Kad su se probudili, sva četvorica držala su u naručju svoje žene i srce im se ispuni srećom.

To su bili naši očevi i majke koji su nas izrodili i koji su bili koren i osnov sveg naroda Kviče i mnogih drugih plemena.

HTABAJ

Neki čovek, prolazeći ulicama grada Meride jedne noći o ponoći, po mesečini, primeti na jednom uglu ženu odevenu u nošnju toga kraja: tesnu tuniku dugih rukava, opervaženu vezom živih boja, i besprekorno belu suknju; bujne kose nosila je visoko začešljane, oko vrata zlatnu ogrlicu ukrašenu koralima.

Začudi se što žena, tako mlada, stoji potpuno sama na uglu puste ulice, kao da nekoga ili nešto očekuje. Priđe joj, zadivljeno posmatrajući njenu lepotu: prava predstavnica svoje rase, imala je vrlo crne oči, još crnju kosu, lepo srezana usta, kožu boje cimeta i graciozno telo.

Oslovi je:

— Hej, devojko, zašto stojiš tu sama? Čekaš li nekoga?

— Ne čekam nikoga — odgovori ona.

— Nego?

— Vraćam se kući, posetila sam jednu prijateljicu i stala za trenutak da posmatram mesec.

— Hoćeš li da te otpratim? Nije dobro da ideš sama u ovo doba.

— Daleko živim, gospodine — odgovori devojka.

— Ne mari, poći ću s tobom i otpratiću te do kuće.

Pošli su, prijateljski razgovarajući. Prošli su tako nekoliko ulica, kad čovek primeti da idu u pravcu groblja. No to ga ne začudi. Šta bi čudno i bilo u tome da neko stanuje u blizini naselja mrtvih?

Dok su tako išli, on je uhvati za ruku i nežno steže. No istoga časa naježi se od straha i iznenađenja. Njena ruka pri dodiru nije bila ruka, iako je tako izgledala, već je bila kao veliko klupko kose.

Čovek pokuša da sakrije svoju zbunjenost. Pređe na drugu stranu ne rekavši ništa, i steže lepotici drugu ruku. Imao je isti grozni utisak: i ta ruka, pri dodiru, izgledala je kao klupko kose. Savlađujući svoju pometnju, reče:

— Do vraga, zaista daleko stanuješ!

— O — reče ona podsmešljivo — bojiš li se da ideš dalje?

Čovek nije bio strašljivac. No ipak ga obuze sumnja da se nalazi u društvu nekog natprirodnog bića, neprijateljski nastrojenog. Ali reši da ide do kraja, ma kakve bile posledice.

— Zašto bih se bojao — reče. — Idemo kuda ti hoćeš.

Uto se pored puta pojavi kućica mesečinom obasjana. Tik uz nju nalazila se grobljanska kapija.

— Evo moje kuće — reče devojka netremice gledajući svoga pratioca.

Otključa vrata. Uđoše. Čovek, koji je već bio na oprezi, iznenadi se što je kuća potpuno prazna, kao da u njoj niko ne stanuje, bez nameštaja, čak nije bilo ni sveće.

Upravo je hteo da izrazi svoje čuđenje zbog toga, kad devojka reče:

— Čekaj, odmah ću se vratiti.

Otvorivši vrata koja su vodila u predvorje, devojke nestade.

Više nije bilo sumnje. Sve je bilo tako neobično i njegov strah je bivao sve veći. Ali radoznalost nadvlada. Priđe vratima i kroz otvor stade da posmatra šta devojka radi.

Predvorje je bilo obasjano mesečinom. On je ugleda: kako stoji pod drvetom i češlja svoju gustu, raspletenu kosu, uz čudne pokrete. Ugleda kako joj se crte lica malo-pomalo na čudovištan način izobličuju. Najzad ugleda da su joj ruke i noge samo velike gužve kose.

Bi mu jasno da ima posla sa onom Htabaj iz priča, o kojoj je u detinjstvu toliko slušao, ali nikada u njeno postojanje nije verovao. No, kao razuman čovek, donese odluku hladnokrvno. Izvadi veliki nož, koji je uvek sa sobom nosio, naglo otvori vrata, neustrašivo priđe devojci i zari joj nož u grudi.

Nije ni kriknula.

Ali najstrašnije i najčudnije je bilo što je to žensko obličje u istom trenu nestalo, ne rastavljajući traga, odnoseći sa sobom čak i nož zariven u grudi.

PATULjKOVA KUĆA

Nekada davno živela je neka starica u kolibi koja se nalazila tačno na mestu gde se sada uzdiže građevina zvana „Patuljkova kuća"(2).

Nesrećna žena toliko je žalila što nema poroda da je u nastupu bola i beznađa uzela jedno jaje, uvila ga u svoje bedne haljine i s najvećom brižljivošću sakrila u kut svoje kolibe. Svakog dana ga je brižljivo posmatrala, ali na jajetu nije bilo nikakvih promena. Ali jednoga dana, kad je požurila da vidi šta je sa jajetom, zatekla je razbijenu ljusku i pored nje sićušno detence koje joj je pružalo svoje ručice. Jadna starica, van sebe od sreće, ljubila je bebu nazivajući je „svojim detetom". Negovala je i hranila dete sa takvom nežnošću, da je ono već sa godinu dana i govorilo i hrdalo baš kao odrastao čovek, samo je rastom ostalo maleno kao što je bilo kad se rodilo.

Staričina ljubav prema detetu bila je tolika, da je posle nekog vremena počela verovati kako će ono jednoga dana postati neki velmoža, pa možda čak i kralj.

To se verovanje toliko ukorenilo u njenoj mašti da mu jednog dana predloži da poće u kraljev dvor i izazove kralja na odmeravanje snaga.

Patuljak je plakao i preklinjao je da ga poštedi tog iskušenja, ali kako je njegova majka to i dalje zahtevala, nije mu ostajalo drugo do da je posluša.

Pođe u dvor. Čim su ga stražari uveli kod kralja, patuljak mu uputi izazov. Pri pogledu na jadnog patuljka, kralj se prezrivo nasmeši i, kao prvi dokaz, zatraži od njega da podigne kamen od pedeset kilograma težine. Jadno dete vrati se majci a ona mu reče: „Ako kralj podigne kamen, moći ćeš i ti." Kralj podiže teški kamen, ali, začudo, i

patuljak učini to isto bez vidnog napora. Nastaviše da se takmiče, ali sve što bi učinio kralj, učinio bi i patuljak bez ikakvog napora.

Neizmeran je bio kraljev bes kad je video da bedni patuljak ni u čemu ne zaostaje za njim. Zato mu naredi da za jednu noć podigne dvorac, inače će biti pogubljen.

Uplašeni patuljak se jecajući vrati majci da joj saopšti svoju novu nevolju, ali ga je ona hrabrila, uveravajući ga da će sve biti dobro. I zaista, sutradan ujutru majka i sin su se probudili u velelepnom dvorcu, ovom istom koji i danas postoji. Kralj je bio zaprepašćen kad je ugledao divnu građevinu izniklu preko noći.

Onda kralj posla slugu da nakupi tvrdih plodova jednog drveta, pa da on i patuljak podele megdan gađajući jedan drugog u glavu.

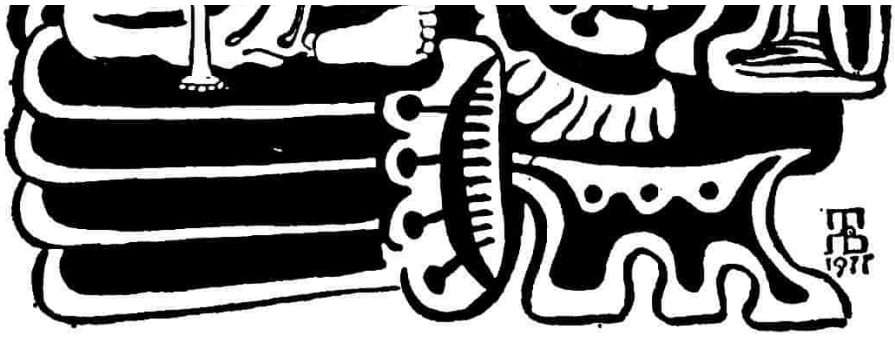

Ovaj poslednji okršaj odigrao se pred dvorskim velikodostojnicima koji su sa nevericom gledali kako se plod koji je hitnuo kralj razbio o patuljkovu glavu a da ovome to nije ni najmanje naudilo. Pošto je kralj dao svoju reč da će pustiti da i patuljak oproba svoju snagu, nije se mogao povući. Već pri drugom patuljkovom udarcu kraljeva glava se rasprsnu u paramparčad, a prisutni pozdraviše patuljka kao gospodara i vladara.

A starica je tada nestala i niko nije saznao gde je ni šta je sa njom bilo.

IZGNANSTVO I POVRATAK KECALKOATLA

Od postanka sveta ljudi su lutali hiljadama godina po sumornim stepama Severa. Divlji i ogrnuti životinjskim kožama, oni još nisu znali za pismo a vatra je za njih bila tajna.

No u njima je goreo nekakav plamen: izgledalo je kao da ih neki glas poziva na Jug. I polako, kroz vekove, plemena počeše da se sele.

U vreme kada je čovek kamenom sekirom napadao bizona, prvo su se pokrenula beloputa plemena Maja. Čitav jedan narod napustio je nepregledna prostranstva Severa. Išli su lagano. Tu i tamo plemena bi se zaustavljala na dobrim pašnjacima i lovačkim terenima. Kada je mesto izgledalo pogodno, podizali bi grad i dva-tri pokolenja provodila bi svoj vek u njemu. A zatim bi ih daleki zov opet pokrenuo. Jednog lepog dana ceo bi se grad ispraznio kao da je začaran, a u ravnicama bi se kolone opet vijugale unedogled.

Tokom nekoliko vekova Majte pređoše preko visokih zemalja Anahuaka koje se nalaze u središtu Meksika, uđoše u guste tropske šume i zauzeše na krajnjem jugu tajanstvenu i veliku zemlju Jukatan.

Za njima su nezadrživo nailazili novi talasi nomadskih plemena, a među prvima Tolteci, ljudi visokog rasta, orlovskog nosa i prodornog pogleda. Bili su neumorni i nenadmašni u hvatanju divljači po stepama.

Putujući danonoćno, stigoše u zemlju crvenog tla i tu osnovaše grad po imenu Huehuetlapalan. Okrutni i ratoborni, oni ubrzo proširiše svoje carstvo. Svirepi Teskatlipoka je bio njihov najvažniji bog kome su često prinosili ljudske žrtve.

Tako je proteklo hiljadu godina. Jednog dana stari prvosveštenik Hueman sakupi narod i reče mu:

— O, Tolteci! Davno je to bilo kada smo prekinuli naša letanja. Bogovi su me obavestili da žele da se vratimo u daleku zemlju Anahuak gde se nalazi središte sveta i gde božanski vetar duva po snežnim vrhovima. Narodi koji sada tamo žive slabi su i miroljubivi, lako ćemo ih pobediti. Žrtvovaćemo njihova srca na oltar boga Teskatlipoke. Neka se sutra u zoru, na znak ratnih doboša, sva plemena skupe pod zidinama grada, odakle ćemo poći ka našoj novoj sudbini.

— Huemane! —povikaše mnoge poglavice. — Mi smo srećni ovde. Spoznali smo šta je napredak, izobilje i udobnost. Zašto bismo ponovo pošli kao naši preci nomadi, izlažući se svim nedaćama beskućnika, kada možemo mirno da obrađujemo zemlju i uživamo u zanatima koje smo naučili tokom trideset pokolenja?

— Bezbožničke reči! — odgovori Hueman. — Svet nije stvoren da bi ljudi uživali već da bi služili bogovima. Teskatlipoka nam to naređuje. Ko će od nas imati dovoljno hrabrosti da izvrši njegova naređenja?

— Ja! — povika mladi vatreni Čalkacin.

— Ja! — povika moćni i lukavi Tlakammcin.

Svi su dobro znali zašto su se ove poglavice ponudile da prate Huemana. Obojica slavoljubivi, već su više puta bezuspešno pokušavali da prigrabe svu vlast u Huehuetlapalanu. Oni su se, verovatno, nadali da će u novim zemljama u koje ih Hueman vodi osnovati svoje carstvo.

Oba plemena pođoše na put. U poslednjem času im se pridružiše i druga plemena. Oko 40.000 Tolteka pošlo je na Jug. Kroz ceo jedan vek Hueman ih je vodio iz pobede u pobedu.

Najzad stigoše u zemlju u kojoj su živela plemena Otomi, na mestu gde se vode meksičkih planina slivaju prema Atlantskom okeanu. Tu ubrzo napadoše otomijski grad Mamenhi. Poubijaše sve njegove stanovnike, grad uništiše, a na njegovim ruševinama Tolteci podigoše novo naselje koje nazvaše Tolan.

Dostojanstveno i belo, ono se uzdizalo u kotlini okruženoj planinama, nedaleko od izvora reke Panuko. Spuštajući se jednog dana baš niz tu reku, dva tolanska ratnika se nađoše u čudu...

Oni behu stigli do ušća reke i u močvarama koje se pružaju duž morske obale uhvatiše jednog krokodila. Dok su ga sekli na komade, iznenada začuše milozvučnu i snažnu pesmu koja je podsećala na daleki šum morskih talasa kad udaraju o obalu.

Uzvodno, po mirnoj reci, u susret im je dolazio čudnovat splav ispleten od zmija. Na prednjem delu splava, dižući visoko ka nebu zastavu, stajala su četiri čoveka i pevala. Bili su u belim odećama. Iza njih, pod zaslonom od šarenog perja, sedeo je visok starac. Njegovo je lice bilo bledo kao praskozorje, a po dugoj, pepeljastoj bradi poigravali su se odblesci sunčevnh zraka. Iznad njegove glave sijala je zornjača.

Po tome oni prepoznaše Kecalkoatla.

Splav polako dodirnu obalu, bog se spusti na zemlju i uputi se prema ljudima koji ničice padoše pred njim.

— O, sinovi moji — reče im on — došla su vremena da vam otkrijem ono što morate znati. Odvedite me do uzvišenog grada Tolana, jer sam ga odabrao za svoju ovozemaljsku prestonicu.

U Tolanu je narod okupljen duž puta ničice u prašini dočekao Kecalkoatla i njegovu pratnju. Uzvišen i miran, bog je sa mnogo ljubavi gledao svoje vernike. Zatim se polako uputi kroz ulice do velike piramide gde ga je sačekao Hueman.

Stari se sveštenik pokloni pred bogom. Ali Kecalkoatl nije skidao pogled sa oltara umrljanog svežom krvlju.

— Šta je to? — upita on namrštivši se.

— O, gospodaru, to je krv kažnjenika koje smo žrtvovali u čast tvoga dolaska.

— Misliš li ti, starče, da je ljudska krv prijatna onome koji je svoju krv dao za njihove živote? Zabranjujem da se ubuduće prinose ljudske žrtve.

— Gospodaru, tvoja je reč za nas zapovest. Ljudske žrtve ćemo ubuduće prinositi samo bogu smrti, tvom moćnom bratu Teskatlipoki.

— Ni Teskatlipoki ni drugima, starče! Čujte me svi!

Tada se okrete prema narodu.

— Došao sam da vas poučim ljubavi a ne mržnji i svireposti. Moj zakon je sreća. Evo znaka po kome ćete ga prepoznati.

On brzim pokretom prelomi svoj štap na dva dela i ukrsti jedan deo preko drugog, pa podiže krst iznad svoje glave.

— Kraci ovog štapa predstavljaju četiri sveta koji su vam prethodili, istočni, zapadni, severni i južni. Vaša se zemlja nalazi u središtu krsta. To je poslednja čovekova nada. Doba koje nastaje milošću bogova može da postane zlatno doba, ukoliko budete umeli da to zaslužite svojim vrlinama.

Narod se pokloni u tišini. Jedino Hueman, mračnog izgleda, ostade stojeći, a zatim nestade u Teskatlipokinom hramu.

Od toga doba Kecalkoatl postade gospodar Tolana.

Na sve strane se digoše divne palate prekrivene dragim kamenjem. Zidovi su im bili od teškog srebra a krovovi od sedefa koji se, obasjan sunčevim zracima, prelivao u raznim bojama.

Izmenio se život Tolteka. Ovi kršni lovci do tada su se bavili zemljoradnjom samo iz nužde. Njihov način obrađivanja zemlje bio je vrlo primitivan a njihovi usevi slabi. Kecalkoatl ih nauči da se koriste plugom i da navodnjavaju zemlju. A što je najvažnije od svega, on im učini najdragoceniji, božanski poklon: podari im kukuruz, zlatnu kraljicu svih biljaka.

On im pokaza i kako se obrađuje metal, kako se prede pamuk i konoplja. Blistavi mačevi zameniše stare noževe sa sečivom od kremena, a lepe platnene, vezene odeće — nekadašnje životinjske kože. Muškarci počeše da nose belu odeću širokih rukava, a žene raznobojne tunike. U ta stara vremena tkanine se nisu morale bojiti jer je pamuk po poljima bio po želji crven, zelen ili plav.

Pre Kecalkoatla Tolteci nisu znali da broje dane a nisu razlikovali ni godišnja doba. On im podari kalendar. A taj osamnaesto mesečni kalendar je bio tako savršen i potpun da su ga narodi Amerike upotrebljavali sve do dolaska Španaca.

Kecalkoatl je, uz to, učio narod da se kloni zla, da voli bližnjega, da okaje svoje grehe i da bude smeran. Nikada dotle život nije bio tako spokoja« niti ljudska sreća tako potpuna.

Na nesreću, Hueman je potajno vrebao. On nije praštao uvredu koju mu je bog još prvog dana svog dolaska naneo i u srcu je gajio prema njemu duboku mržnju. Svake je večeri odlazio u hram boga Teskatlipoke. Tamo bi sam, pri svetlosti crvenkaste buktinje, čitao Teoamohtli, veliku svetu knjigu Tolteka, u kojoj su bili zapisani svi događaji prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. I tiho je prizivao boga smrti.

Najzad je jedne noći njegova molba bila uslišena. Iz dubokih tmina pojavi se munja, a zatim se začu potmuli glas:

— Evo me, Huemane, verni slugo. Dolazim k tebi iz carstva noći, ja, Teskatlipoka, tvoj gospodar.

Hueman pade ničice.

— Moj brat, Kecalkoatl, prisvojio je ovaj narod koji meni pripada još od onih vremena kad je danonoćno lutao kroz stepu. On je osvojio njihova srca. Ti, moj verni slugo, ponižen si i napušten od onih koje si godinama vodio.

— Učinio sam sve što sam mogao, gospodaru moj, da dovedem na tvoj oltar žrtve čija te krv

održava u životu. Evo već više godina kako nisam ni jedne jedine našao. Kecalkoatl je pružio ljudima toliko sreće da nijedan od njih ne želi više da umre.

— Smrt će već doći po svoje kao što noć dolazi za danom, Huemane. Na tebi je sada da oteraš Kecalkoatla.

— Kako bih ja to mogao, gospodaru moj? Kecalkoatl je bog a ja sam običan čovek!

— Umiri se. Evo, daću ti lišće čarobnog kaktusa koji raste na Velikoj beloj pol»ani. Poparićeš ga četiri puta crnom vodom planinskog jezera i tako ostaviti da stoji svaki put po četrdeset dana. A zatim taj napitak daj Kecalkoatlu i njegovim prijateljima da popiju. On ima čarobno dejstvo. Ko god popije jednu jedinu kap tog napitka, bio on bog ili običan smrtnik, osuđen je da luta s kraja na kraj sveta. On nigde neće moći da se zaustavi. Daj Kecalkoatlu da ga popije i on će morati da ode.

U hramu opet sevnu munja i Hueman, koji je klečao, ču kako pored njega pade vreća sa suvim lišćem.

Posle nekog vremena Kecalkoatl priredi gozbu u čast viđenih ličnosti grada. Hueman je sedeo pored njega. Kada je večera bila pri kraju, sveštenik Teskatlipoke se obrati svome neprijatelju:

— Uvaženi gospodaru, i suviše dugo vlada između nas nesloga. Želim da to jednom prestane. Odričem se od sada Teskatlipoke, i tebe smatram jedinim svojim gospodarem kome ću se u svemu povinovati. Dozvoli, svemogući gospodaru, da podelim s tobom i tvojim prijateljima, u znak poslušnosti, ovaj medeni napitak koji sam svojeručno pripremio.

Rekavši to, on pruži bogu zlatni pehar. Kecalkoatl ga tužno pogleda.

— Neka bude ono što mora biti — reče on posle dužeg ćutanja. — Ispiću ovaj pehar, Huemane. Ali zar si morao da me izneveriš?

Već sledećeg dana Kecalkoatl i njegovi prijatelji, praćeni kukanjem naroda, pođoše na put. Njihova tajnovita i dirljiva pesma punila je ljudska srca nekom kobnom zebnjom. Na čelu povorke lebdela je bela zastava sa zlatnim krstom. Oni se uputiše ka visokoj planini i uskoro nestadoše iza okomitih stena.

Hueman postade gospodar Tolana. Ali njegova pobeda je bila kratkog veka. Kao nekom čarolijom nestade divnih Kecalkoatlovih palata. Dobrog kral>a Tekpankalcina nasledi ludi kralj Topilcin. Građanski ratovi opustošiše grad. Kuga odnese polovinu stanovništva; smrt je dobila svoj deo, kao što je Teskatlipoka bio predskazao. Na kraju zemljotres sasvim poruši grad, te ni danas ne može da se pronađe trag njegovog postojanja.

Ostatak stanovništva, pod vođstvom Huemanovim, produži sa lutanjima.

U međuvremenu, Kecalkoatl i njegovi prijatelji behu stigli do najviših predela Anahuaka. Pred njima, u plavetnilu neba, uzdizale su se dve planine prekrivene snegom. Jedna je od njih ličila na usnulu ženu a druga na pognutog ratnika koji je štiti. Stub dima koji je iz nje sukljao ocrtavao je iznad samog vrha neku vrstu ogromne perjanice. Kecalkoatl ih nazva Ihtakihuatl — „Usnula žena", i Popokatepetl — „Planina koja puši". One i dan-danas nose ta imena.

— Ovde je središte sveta — reče on svojim pratiocima — tačka gde se sastaju kraci ovog krsta. Jednog ću vam dana otkriti šta predstavljaju ove dve planine, jer u njima leži sudbina čovečanstva.

U jednoj dolini, u podnožju Ihtakihuatla i Popokatepetla, uzdizao se grad Čolula. Kecalkoatl se nastani u njemu. Odmah sagradi sebi piramidu koja je trebalo bar privremeno da ga zaštitni od Huemanovih čarolija.

Čolula je, kao nekad Tolan, upoznala neverovatno blagostanje. Vrline njenih stanovnika privukoše ogroman broj hodočasnika koji su dolazili da posete mnogobrojne hramove. Čolula i dan-danas, iako je samo mala varošica na ivici puta Meksiko — Puebla, ima trista šezdeset i pet crkava.

Kecalkoatlova vladavina u Čoluli potraja nekih dvadesetak godina. Onda se Tolteci nastaniše u obližnjoj dolini, na drugoj padini svetih planina. Huemanove čarolije opet stupiše u dejstvo i Kecalkoatl je morao da napusti grad.

Sada se on uputi u Jukatan gde su ga narodi Maja obožavali pod imenom Kukulkan, koje na njihovom jeziku znači isto što i Kecalkoatl — Pernata Zmija. Od toga doba su se plemena Maja odlikovala u svim granama zanatstva. Ali Kecalkoatlov boravak u Jukatanu ne potraja dugo. Teskatlipokino prokletstvo ga je pratilo a Hueman nije ostavljao svoju žrtvu na miru. Razjedinjeni i pobeđivani u toku krvavih ratova, Tolteci spadoše na samo nekoliko usamljenih grupa, ali ih je Hueman ipak gonio sve južnije, sve dalje. Kada dođoše do Jukatana, Kecalkoatl ponovo pođe duž morske obale.

Idući od mesta do mesta, on najzad stiže do varošice Koacalkoalkosa, koja se nalazi nedaleko od mesta gde su se pola veka kasnije iskrcali Španci.

— Ovde se završava naše putovanje među ljudima — reče bog svojim ljudima. — Pružio sam im poslednju priliku, a oni su je odbacili krivicom moga brata Teskatlipoke. Stoga odlazim, i teško ljudima kada se budem po treći put pojavio na zemlji!

Kecalkoatl provede noć na obali u razmišljanju. U osvit zore, na iznenada stišanim talasima pojavno se splav ispleten od zmija, koji je doveo boga do obale Panuka. Kecalkoatl se ukrca sa svojim prijateljima. A zatim, ruku uzdignutih prema nebu, on reče:

— Jednog će se dana sa istoka iskrcati bledoliki ljudi dugih brada kao što je moja. Ja ću ih predvoditi. Onda će narodi Anahuaka upoznati ropstvo i bedu. Njihovi će hramovi biti uništen, a njihovi kraljevi zarobljeni. Zemlja koja me se odriče živeće tada pod znakom moga krsta. Kroz patnju i bol ljudi će spoznati moj zakon o ljubavi.

— Zar ne postoji malo nade za njih? — upita jedan od njegovih pratilaca.

— Postoji. Otkriću vam tajanstvenu moć ovih planina koje ste videli u središtu zemlje. „Usnula žena" je duh naroda ove zemlje. Kada se ona bude probudila, videćete je kako se uzdiže sva bela prema nebeskom plavetnilu Anahuaka. U tom će se trenutku podići i ratnik koji će ponovo osvojiti izgubljenu domovinu.

Izrekavši to Kecalkoatl upre prstom u zornjaču koja zatrepta. Splav, lak i brz, jedva dotičući talase, zaplovi prema njoj. Ubrzo ga nestade u prvim, usplamtelim sunčevim zracima. Ali je još dugo po širokom moru odjekivala tajanstvena i tiha pesma Kecalkoatlovih prijatelja.

PRIČA O MAGIJU I PROPASTI GRADA TOLANA

Magi je biljka dugih tvrdih sabljastih Aistova koja raste po čitavom Meksiku. Uspeva svuda, bilo da je zemlja hladna ili topla, u ravnici ili na planini. Kao što je zlatno kukuruzno zrno glavna hrana Indijanaca, tako je ova biljka vekovima pružala Meksikancima svoje vlakno za odeću, svoje bodlje za oružje i svoj sok za piće.

Sok iz magija se vadi u zoru. Prodavac, terajući ispred sebe magarca natovarenog punim tikvama, nudi taj napitak po gradovima i selima. Još u praskozorje njegova pesma budi usnule uličice. Beličasta i laka, ta jutarnja medovina je divan 1napitak. Pred veče ona počinje da rezi. Sutradan, puna alkohola, postaje prevrelo piće slično okrepljujućoj penušavoj jabukovači. Trećeg dana tečnost postaje gusta i zelenkaste boje, a ukus joj je kiseo kao vinski talog. Njom se opijaju neizlečive pijanice, gosti ozloglašenih krčmi.

Priča se da je medovinu pronašla još u davna vremena devojka iz plemena Tolteka. To se dogodilo u Tolanu, prestonici Tolteka, odmah po odlasku boga Kecalkoatla koga je veliki sveštenik Hueman proterao iz grada.

U blizini grada Tolana živeo je zemljoradnik sa svojom ženom i kćeri, lepom i smernom Hočitl, čije ime znači cvet. Bila je navršila petnaestu godinu.

Jednog jutra, dok je Hočitl šetala po očevoj bašti, ugleda divnog leptira kako leti od cveta do cveta. Htede da ga uhvati, ali joj on umače. Ona hitro pojuri za njim kroz polje. Leptir kao da ju je začikavao. Najzad se opusti na vrh ogromnog magijevog cveta.

Potrebno je da prođe deset do dvadeset godina da bi biljka magi procvetala. To je cvet u obliku bledo zlatne krune koja se uzdiže na

vrhu prave i glatke stabljike visoke po nekoliko metara. Uzalud je Hočitl pokušavala da uhvati leptira propinjući se na vrhovima prstiju — nije mogla da ga dosegne.

Onda ona hrabro stade da se penje uz biljku. Spuštajući svoje nožice na pljosnati deo lišća, mimoilazila je bodljike koje su je vrebale. Malo-pomalo, stiže do cilja. Leptir joj je bio skoro na domaku ruke. Hočitl oprezno skide svoju maramu i napravi od nje neku vrstu mreže. U tom času leptir odlete. U želji da ga uhvati u letu, devojčica izgubi ravnotežu. Okliznu se i pade na zemlju, slomivši u padu jedan od najvećih listova magija.

— Zašto si me ranila, Hočitl? — upita je cvet tužnim glasom.

U to vreme nije bilo nimalo čudno da životinje i biljke govore. Zato Hočitl, koja je još uvek ležala na zemlji pomalo uplašena usled pada, uopšte nije bila začuđena.

— Oprosti mi, divni magi — reče ona. — Nisam to učinila namerno.

— Znam. Inače bih te ja izbo svojim bodljikama.

— Možda ti mogu previti rane?

— Ne, Hočitl. Što je učinjeno, učinjeno je. Ali ti zahvaljujem na pažnji i želim da te nagradim zbog toga. Popij malo soka koji curi iz slomljenog lista.

Hočitl približi svoje usne slomljenom listu. U ustima oseti divan osvežavajući ukus magijevog soka. Ali u isti mah magijevog cveta nestade a na njegovom se mestu pojavi prekrasna mlada žena čije je poprsje izlazilo iz središta biljke.

— Ne boj se, Hočitl — reče priviđenje — ja sam Majahuel, boginja magija. Pogledaj ovu ranicu na mom palcu desne ruke: to si ti učinila. Mi biljke magi rođene smo zato da dajemo svoju krv, stoga ti ja ne zameram. Ali pošto si ti prva otkrila tu tajnu, tebi pripada čast da je predaš ljudima. Hoćeš li da me poslušaš? Nećeš se zbog toga pokajati.

— Poslušaću te, Majahuel!

— Večeras, kada tvoji roditelji budu legali, izaberi među noževima tvoga oca onaj čije je sečivo najtanje i najduže, pa onda otidi u obližnje polje. Tamo, pazeći da to ne bude biljka sa cvetom, duboko

zaseci najviše listove na desetak magija tako da se oko same srži biljke načini malo udubljenje. Zatim idi i lezi. A ujutru ustani u ranu zoru i pomoću šuplje trske povuci sok koji se preko noći bude nataložio u udubljenjima pa ga sipaj u čistu tikvu. Kada to budeš obavila, obuci svoje najlepše haljine i zatraži od oca da te povede kralju. A sada, zbogom, Hočitl. Nikad me više nećeš videti, jer sam ja svoj zadatak na zemlji izvršila. Poklonila sam ljudima ono što sam za njih pripremila. Na njima je sada da to koriste na svoje dobro.

I priviđenja nestade. Pred Hočitl je sada opet stajao visoki magi klateći svoju zlatnu krunu na jutarnjem povetarcu. Ali je devojka na usnama još osećala ukus divnog napitka. Sva zamišljena ona pođe kući, a kada je pao mrak učini kako joj je boginja savetovala.

Ujutru se pojavi pred ocem u svojoj zlatom izvezenoj haljini i sa vencem poljskog cveća na glavi.

— Oče, odvedi me kralju.

— Kralju, kćeri?! Jesi li poludela? Šta to želiš da kažeš kralju?

— Moram da mu predam ovu tikvu medovine.

— Medovine? Da ne zamišljaš, možda, da si pčela?

— Molim te, oče, probaj ovaj napitak, sigurna sam da ćeš onda shvatiti zašto ga moram odneti kralju.

Ustežući se iz straha da se ne otruje, Hočitlin otac popi jedan gutljaj medovine i odmah uzviknu:

— Svakako, kćeri, ovakav rajski napitak ne dolazi sa zemlje. Gde si ga pronašla?

— U našem polju, oče.

Onda mu ispriča potanko sve kako je bilo. Kada otac to ču, zavrte glavom i reče:

— Hajdemo kralju!

U to vreme je u Tolanu vladao mirni i dobroćudni kralj Tekpankalcin koji je primao sve svoje podanike, pa čak i one najubogije. Primao ih je u velikoj dvorani svoje palate. Stari Hueman, stalni savetodavac toltečkih kraljeva otkako bog Kecalkoatl beše otišao, stajao je uvek pored njega.

— Šta želiš, lepo moje dete? — upita Tekpankalcin malu Hočitl.

— Donosim vam, gospodaru, tikvu punu medovine koju sam sakupila na polju svoga oca.

— Medovine? To je, vers mi, vrlo primamljivo! Dobro, pčelice skupljačice, vrlo ću rado probati tu tvoju medovinu.

— Ne činite to, gospodaru — povika Hueman — to piće može da bude otrov koji vam vaši neprijatelji šalju!

— Otrov? Ti si, Huemane, ostareo pa ne vidiš dobro. Kako bi tako umiljato lice moglo biti lice kakve trovačice? Hajde, neka mi se donese moj pehar.

Čim je ispio prvi pehar magijevog soka, Tekpankalcin zatraži da mu se nalije drugi pa i treći. Kada se tikva isprazni on povika:

— Bogami, neću da se rastanem od ruku koje znaju da spremaju tako divno piće! Prijatelju, hoćeš li mi dati svoju kćer za ženu? Uveravam te da je ona dostojna da bude kraljica.

— Gospodaru — poče da ga odvraća Hueman — ne možete se tek tako oženiti. Pustite da bar prvo pogledam u zvezde i našu veliku svetu knjigu Teoamohtli, da vidim šta se može izroditi iz takvog braka.

— U redu, čitaj, ispitaj. Reći ćeš mi ishod svojih ispitivanja posle svadbe. Želeo ti ili ne, svadba će se održati već danas!

Tako Hočitl postade kraljica grada Tolana.

Posle izvesnog vremena Hueman se pojavi pred kraljem.

— Gospodaru — reče mu on — ono što je urađeno, urađeno je. Ali morate znati da će se iz vašeg braka roditi sin koji će biti uzrok propasti Tolana. Prepoznaćete ga po tome što će mu kosa rasti u obliku krune, nalik na cvet magija.

Iduće godine Hočitl rodi sina. Njegova je kosa rasla u obliku krune i ličila je na cvet magija. Ali je dete bilo tako lepo, tako divno da Tekpankalcin zaboravi na Huemanovo proročanstvo. On nazva svog sina Mekonecin, što znači „magijev sin".

Mekonecin je, međutim, rastao neverovatnom brzinom. Već je u drugoj godini dopirao ocu do ramena. U petoj godini umeo je da se mačuje i da odapinje luk kao pravi ratnik. U osmoj je već bio potpuno zreo čovek.

Štitila ga je njegova snaga jer poglavari Tolana, pod Huemanovim uticajem, nikada nisu priznali kraljev brak sa običnom seoskom devojkom. Oni su na Mekonecina gledali kao na vanbračno dete. Nekoliko puta su pokušavali da ga smaknu, ali su bili primorani da ustuknu pred njegovom hrabrošću i veštinom. Povukoše se posle dva tri neuspela pokušaja koja su skupo platili. Uostalom, Tekpankalcin je već bio ostareo, a kada bude izabran nov kralj, mislili su, biće im mnogo lakše da se oslobode Hočitl i njenog sina.

Narod je, međutim, voleo Mekonecina koliko zbog njegovih vrlina, toliko u znak zahvalnosti zbog divnog dara koji im je Hočitl podarila, zbog medovine koja je unosila svežinu i okrepl>enje u njihove bedne živote.

Po toltečkom običaju dođe dan kada je Tekpankalcin morao da napusti presto. On odredi Mekonecina za novog kralja. Ali toltečki kraljevi nisu dolazili na presto po pravu nasledstva već su se birali glasanjem, pa su još tri mladića kraljevske krvi mogla biti izabrana. Svesrdno potpomognuti od Huemana, oni sakupiše oko sebe nezadovoljnike koji su bili radi da ih slušaju, služeći se pričom o niskom poreklu Mekonecina. Uskoro se narod podeli u dva protivnička tabora između kojih izbi mržnja.

Uprkos svemu Mekonecin se pope na presto pod imenom Topilcina.

— Ono što je učinjeno, svršeno je — izjavi Hueman narodu posle izbora. — Pisano je u Teoamohtliju da ćemo imati takvog kralja. Moraćemo ga primiti i hrabro podnositi sve nedaće koje nas očekuju.

Ali nesuđeni kraljevi nisu bili istog mišljenja. Oni uzbuniše svoje pristalice i tako buknu građanski rat.

Topilcin se, međutim, po dolasku na presto pokazao sasvim drukčiji od nekadašnjeg Mekonecina. On, koji se nikada nikome nije zamerio i bio čak pomalo stidljiv uprkos svojoj veštini, svojoj snazi i hrabrosti, postade sada neumoljiv prema pobunjenicima. Vodio je borbu surovo, ne štedeći ljudske živote. Lepe tolanske palate, jedna po jedna, izgoreše i propadoše. Kada su se borbe najzad okončale Topilcinovom pobedom, broj mrtvih po ulicama grada bio je toliki da se pojavila strašna boleština koja pokosi polovinu preostalog stanovništva grada.

Tako je počelo da se ostvaruje Huemanovo proročanstvo.

Preživeli su se po ruševinama grada opijali prevrelom medovinom, tražeći u teškom pijanstvu zaborav za svoje patnje.

Topilcin se, sa svojim ocem Tekpankalcinom i majkom Hočitl, bio povukao u dvor. Izgledalo je da ga njegov ratnički bes napušta, ali njegova žeđ za krvlju još se nije bila utolila. Zatvarao bi one čijoj je snazi ili veštini zavideo i pod najmanjim izgovorom stavljao ih na muke i tako ubijao.

Odavši se strastima i porocima, u tridesetoj godini izgledao je kao da mu je šezdeset. Njegovo ime se pominjalo sa užasom. Nije bilo čoveka koji ga nije proklinjao. A smrt ga je mimoilazila. Njegova krvava vladavina trajala je više od pola veka. Mračan i strašan, Hueman je gledao kako se proročanstvo ostvaruje.

Zasićen ljudima, tiranin se okrete bogovima. Oskrnavi oltar boga Teskatlipoke i naredi da se sruši njegov hram. Zatim sebe proglasi za boga, zahtevajući da ga obožavaju i da mu prinose ljudske žrtve. To je već prevazilazilo svaku meru. Grom udari na Topilcinovu palatu koja se pretvori u prah i pepeo. I poslednje tolanske palate srušiše se usled zemljotresa. Planinske reke nabujaše i njihove pobesnele vode zbrisaše sve na svom putu. Zatim sa planine počeše da duvaju strašni vetrovi koji odnesoše i poslednje tragove iščezlog grada.

Topilcin je uspeo da sa svojima preživi ovaj udes. Ali videći ga nenaoružanog, preživeli Tolteci se podigoše protiv njega. Topilcin pobeže sa ocem i majkom. Za njima odmah pojuri četa vojnika koje je predvodio Hueman.

Sa neprijateljom za petama, oni stigoše do obale neke široke reke. Na obali, pored svog čuna, neki ribar je krpio mreže. Topilcin ga obori na zemlju udarcem buzdovana i uze čun. Na sredini reke laki čamac poče da tone, ne mogavši da nosi toliki teret. Topilcin onda podiže oca i majku i baci ih u uzburkane talase.

Tako pogiboše od sinovljeve ruke dobri kralj Takpankalcin i Hočitl, koja beše pronašla medovinu.

Čim Topilcin etiže na drugu obalu, pohita u planinu da se sakrije u dnu neke pećine. Uskoro potera stiže pred otvor pećine.

— Treba ga ugušiti dimom — reče Hueman. — Ako ne želi da se uguši u pećini, moraće da izađe.

Što rekoše to i učiniše. Uskoro je ulaz u pećinu bio zatvoren suvim granjem i lišćem i Hueman zapali vatru.

Uzdiže se gust dim, uskovitla se, zatim kao da se poče zgušnjavati i najednom se pretvori u žensku priliku. Ratnici padoše ničice jer behu prepoznali boginju Majahuel.

— Stanite, preživeli bednici jedne velike rase — reče ona. — U znak sećanja na dete Mekonecina tražim milost za starca Topilcina. Pustite ga da prođe. On će hiljadu godina lutati po svetu i teško onima koji mu se nađu na putu! Ali neka njegov primer posluži ljudima i upozna ih sa prirodom medovine: kratko detinjstvo u svežini i lepoti, prolazna zrelost puna snage i hrabrosti, a duga starost puna poroka i sramote. Razmaknite se, Tolteci. Neka Topilcin nosi sam, do kraja, teret svoje sudbine.

Vizija iščeze, dim nestade i nemi ratnici se razmakoše. Topilcin se pojavi na otvoru pećine. Teturajući se, on učini nekoliko koraka i pogleda zakrvavljenim očima svoje nekadašnje podanike. A zatim poče grohotom da se smeje, silazeći nesigurnim koracima niz stazu. Uskoro se njegova prilika izgubi sa vidika, ali je odjek još dugo prenosio njegov zlokobni smeh od stene do stene.

ORAO I ZMIJA

Nekada davno u gradu Astlanu, u staroj astečkoj postojbini na Severu, vladao je moćni kralj Tekpacin a vrhovni sveštenik Huicilopočtlija, boga vatre i krvi kome su se prinosile ljudske žrtve, bio je mudri Huncicon.

Jednoga dana dok su kralj i prvosveštenik šetali ravnicom, opaziše neko ogromno drvo kakvo nikada do tada nisu videli, jer u njihovom kraju su uglavnom rasli samo kaktusi n agave. Dok su još zadivljeno posmatrali ogromno stablo, snažne grane i svetlozeleno lišće, na drvo se spusti i neko neobično stvorenje, kakvo do tada takođe nisu videli. Bila je to ptica.

Pošto je doterala svoje perje, zalepetala krilima i poskočila tri puta, ptica poče da cvrkuće: „Tihui! Tuhui! Tihui!" A „tihui" na astečkom jeziku znači „pođimo".

Tekpacin i Huicicon se zamisliše. Kada su se vratili u grad, kralj upita sveštenika:

— Šta misliš, šta je ono čudno stvorenje htelo da nam kaže?

— Vere mi, gospodaru, mislim da nam je savetovalo da krenemo na put.

— I ja to mislim.

— Uostalom, gospodaru, evo već nekoliko noći kako mi se u snu pojavljuje bog Huicilopočtli i pokazuje mi rukom u pravcu juga.

— Zaista čudno. Upravo sam hteo da ti spomenem svoje snove u kojima vodim svoj narod prema sunčanom jugu.

Sutradan obojica odoše opet do čudesnog drveta. Ptica je još uvek stajala na njemu. Čim ih spazi, polete prema njima i poče da

obleće oko njihovih glava klikćući: „Tihui! Tihui! Tihui!" A zatim kao strela odlete prema jugu.

Posle nekoliko dana Asteci pođoše na put. Upravo kad su povorke krenule, pojavi se pred njima bog Huicilopočtli.

— Evo, dajem svom izaslaniku na Zemlji, Huiciconu, ove tri stvari — reče bog. — Jednu perjanicu, luk sa strelama i ribarsku mrežu. Perjanica, znamenje hrabrosti, treba da vas podseća da ste ratnički narod. Luk će vas učiniti nepobedivima. Mreža je zaloga obećanja koje vam dajem: doći ćete do svoga carstva na vodi isto kao što ribar ulovi ribu.

Rekavši to, bog nestade a namesto njega pojavi se divan kip boginje, sav okićen dragim kamenjem. Asteci ga staviše na nosiljku ispletenu od pruća i četiri čoveka ga poneše na čelu kolone.

Jednog dana, posle devet godina, poglavice koje su bile u lovu ugledaše ogromnog orla kako se spušta na kaktus pljosnatog lišća, koji se u Meksiku naziva nopal. Jedan od ratnika poteže luk na njega. Ali u trenutku kada je strela pogodila orla u srce, ovaj se pretvori u vitku i lepu ženu koja reče:

— Ja sam boginja Kilastli. Šalje me Huicilopočtli da vas pratim. Zapamtite ovaj kaktus i ovog orla, jer ćete po njima poznati zemlju koja vam je predodređena.

Zatim, pretvorivši se opet u orla, ona se baci na zmiju koja je bila u šiblju, ubi je i polete u visine noseći je u kljunu.

Prođe još šest godina. Izviđači, koji su išli uvek ispred povorke, nađoše u pustinji dve vreće. U jednoj su bila dva komada drveta a u drugoj dragi kamen. Iznenađeni onim što su našli, odnesoše vreće Huiciconu. Ovaj okupi sva plemena oko sebe pa im reče:

— Ovo nam Huicilopočtli šalje da bi nas iskušao. Birajte između dragog kamena i ova dva komada. A ja ću vam onda reći kakva vas sudbina očekuje.

Većina plemena, naravno, odluči se za dragi kamen.

— Rđav ste izbor napravili — reče im Huicicon. — Niste dostojni da vas vodim ka obećanoj zemlji. Nastavite sami putovanje. Sa mnom će ići oni koji su umeli da ocene ono što je najvrednije.

I tarući drvo o drvo, Huicicon zapali vatru. Sa ono malo ljudi koji su mu ostali verni pođe dalje i tako stigoše do ruševina grada Tolana, nekadašnje prestonice Tolteka. Tu ostadoše devet godina. A zatim opet pođoše putem koji je vodio za Anahuak. Usred pustinje i gole ravnice pojavi se pred njima Huicilopočtli.

— Pokazaću vam — reče im on — sliku onoga što će jednog dana biti vaša domovina.

Onda se najednom pred njima pojavi jezero u dnu kotline. Usred jezera uzdizalo se ostrvce koje se za tili čas pokri trskom i mirisnim šumarcima. Srne su skakutale po padinama brežuljka. Kroz vodu su se mogla videti gusta jata riba kako plivaju. A mnoštvo ptica ispunjavalo je vazduh svojim cvrkutom.

— Divite se sada svemu ovome — reče im bog — jer sutra morate poći dalje vašim tegobnim putem. Ovo što sad vidite nije dosuđeno vama već vašim unucima i praunucima. Takva je moja volja.

Ali jedan visoki, surovi ratnik, koji je kroz čestar posmatrao igru srndaća, ljutito baci svoje koplje na zemlju.

— Ne — reče on — meni se ovde sviđa. Neka moji unuci čine šta im je volja, ali ja ostajem ovde.

— I ja, i ja! — povika nekoliko desetina glasova.

— Pokajaćete se — reče Huicilopočtli i nestade.

U zoru sve beše nestalo. Oko ugašenih ognjišta ležali su mrtvi pobunjenici. Huicicon povede ostatak preživelih. Bilo ih je svega nekoliko stotina, ali to su bili najprekaljeniji, najratoborniji i najnemilosrdniji ratnici. Za sobom su svuda ostavljali trag krvi i vatre.

Najzad stigoše do srećne doline u podnožju Ihtakihuatla i Popokatepetla, gde se nalazilo središte sveta. Prepoznaše sliku koju im je nekada Huicilopočtli pokazao. Pred njima se pružalo tiho jezero sa malim zelenim ostrvom na sredini.

Ali avaj! Kasno su bili stigli. Moćni narodi behu već prekrili čitavu dolinu i osnovali na jezerskim obalama bogate i napredne gradove: Askapocalko, Tehkoko, Tlaltelolko. A u tom poslednjem gradu bili su se nastanili oni Asteci koji su nekada na putu izabrali dragi kamen.

Novodošavših je bilo malo a nisu poznavali nijedan od zanata kojima su ovi narodi bili vični. Bojeći se njihovog divljaštva i svireposti, narodi su ih gonili i odasvud terali.

Jednom ih kralj Kulhuas pozva kao saveznike u rat protiv grada Hočimilka. Ali plašeći se njihove preterane svireposti, naredi im da budu naoružani samo motikama. Pošto su se Asteci vratili iz boja bez ijednog zarobljenika, kralj Kulhuas poče da im se ruga.

— Pogledaj svoje zarobljenike, kralju — odgovori mu glavni astečki vojskovođa. — Videćeš da svakom od njih nedostaje po jedno uvo. Evo ušiju koje smo im odsekli.

Onda pred kralja baci deset ogromnih vreća punih krvavih ušiju. Užasnut tim prizorom, kralj Kulhuas naredi da se ovi opasni ljudi smesta proteraju iz njegove zemlje. Za mesto boravka odredi im deo neplodne pustinjske zemlje po kojoj su vrvele zmije otrovnice i ogromni pauci. Asteci se bez pogovora nastaniše na tom zemljištu.

Posle izvesnog vremena kralj Kulhuas posla glasnika da izvidi šta je bilo sa njegovim susedima. Glasnik se vrati sa vešću da su Asteci neumornim radom uspeli da potamane sve štetočine i da od te strašne zemlje stvore plodno tle sa koga su već dobili prvu obilnu žetvu, čije plodove šalju svom gospodaru. Štaviše, oni su ga u znak prijateljstva molili da im podari. svoju kćer kako bi je udali za boga Huicilopočtlija i od nje tako načinili boginju.

Zadivljen neverovatnom sposobnošću tog naroda, kralj Kulhuas pristade i posla im svoju lepu petnaestogodišnju kćer. Bi određen dan venčanja sa bogom. Kralj se u svečanoj povorci sa celom svojom pratnjom uputi na venčanje. Svuda se osećao miris tamjana, a neobični drveni bubnjevi Asteka potmulo su odjekivali. Na Huicilopočtlijevom oltaru nije bilo darova sem jednog noža od staklastog vulkanskog kamena i pregršti mirisnih trava. Mlada je bila okićena vencima i srebrnim nakitom. Njen otac i vrhovni sveštenik Asteka pratili su je dok se lagano pela uz stepenice koje su vodite ka oltaru, a narod kralja Kulhuasa razdragano je klicao. Kada stiže pred oltar, vrhovni sveštenik brzim pokretom uze nož i sjuri ga devojci u srce. Kralj zaneme od užasa i ispusti kadionicu koju je držao u ruci. Ali se njegovi prijatelji brzo snađoše i započe žestoka borba oko samog hrama. Kralj se povrati i snažnim udarcem buzdovana ubi

vrhovnog astečkog sveštenika a zatim pohita u boj. Borba je bila duga i teška. Najzad Asteci uspeše da izbegnu potpuno uništenje, ali su bili primorani da se povuku.

Tako ponovo počeše da lutaju dolinom, živeći čas na obalama jezera, usred neprohodnih močvara, čas na strmim padinama golih i divljih planina. Ali znajući da je to obećana zemlja, nisu hteli da je napuštaju.

Godine su prolazile jedna za drugom i pokolenja se smenjivala. Tekpacin i Huicicon behu već davno među mrtvima. Onda Tenoč postade vrhovni sveštenik Asteka, dok su za svoga vođu izabrali silnog i herojskog Mehtlija.

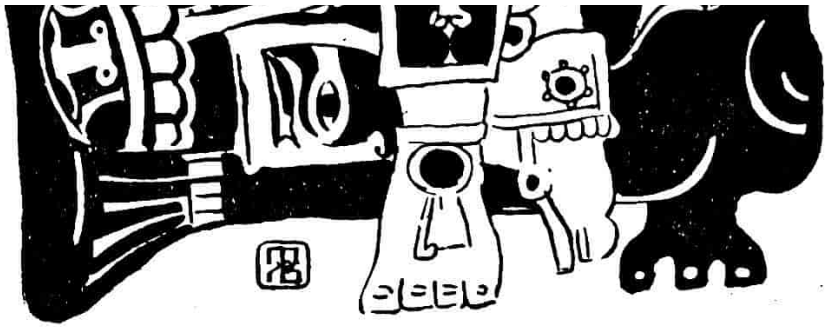

Jednog dana Mehtli n Tenoč su se, kao nekada Tekpacin i Huicicon, zajedno šetali u zoru nedaleko od siromašnog astečkog bivaka.

— Hajde da uzmemo čamac — reče Mehtli — i odemo da vidimo šta ima na ostrvcu usred jezera.

— Ono pripada kralju Askapocalka, ali mi izgleda da on ne drži baš mnogo do njega — odgovori Tenoč. — U svakom slučaju, nikakvo zlo nikome nećemo time naneti.

Kroz jutarnju maglu laki drveni čun zaplovi jezerom. Kad su se iskrcali, prvo što su opazili bilo je veliko drvo nopal koje se uzdizalo na steni usred ostrvca. Dok su se prvi sunčevi zraci blago spuštali na njega, iznenada se pojavi ogroman orao. Dotičući Asteke svojim krilima, on se baci na zmiju koja se skrivala u šiblju i na mestu je ubi. Zatim sa žrtvom u kljunu polete na nopal gde se spusti raširenih krila, okrećući se prema suncu.

— Znamenje! — promrmlja Mehtli padajući ničice.

— Da — odgovori Tenoč. — Sada je kraj našem lutanju. Ovde ćemo osnovati carstvo. Tek sada razumem zašto je Huicilopočtli rekao da ćemo ga osnovati na vodi isto onako kao što ribar ulovi ribu.

Već sledećeg dana izaslanici Asteka su pošli kralju grada Askapocalka da od njega traže da im podari ostrvo. Dobiše ga bez po muke. Svi narodi nastanjeni u dolini oko jezera bili su presrećni

što će te skitnice biti smeštene pa malom bezvrednom deliću zemlje gde će, svakako, poumirati od gladi.

Asteci prvo sagradiše hram u čast boga Huicilopočtlija i odmah mu prinesoše žrtvu. Zatim se zatvoriše u tišinu i samoću.

Ne prođe mnogo a ribari Tehkokoa počeše da pričaju kako se ostrvo proširilo. U prvi mah im se svet smejao; međutim, stvarnost beše očigledna. Na mestu one majušne gomile zemlje nasred jezera sada se prostirala velika zelena površina koja je svakoga dana postajala sve veća.

Gradovi sa obale poslaše svoje izviđače da se uvere u čudo. Oni se vratiše sa neobičnom vešću. Stanovnici ostrva behu prekrili vodu hasurama od trske na koje su nasipali zemlju i podizali čitave vrtove.

Grad se polako razvijao, podsećajući na pauka u sredini svoje razapete mreže. U znak sećanja na svoje osnivače grad bi prozvan Tenočtitlan i, kasnije, Meksiko. Njegovi vredni, bogati i napredni stanovnici neumorno su radili na usavršavanju svoga dobra koje je stalno raslo. Njihovi trgovci išli su nadaleko, noseći svoje proizvode a donoseći najpotrebnije životne namirnice, a ujedno i potrebna obaveštenja o susedima. Najviše pažnje poklanjali su ipak ratničkoj veštini tako da uskoro njihova vojska nije imala takmaca u celom Anahuaku.

Velikaši obližnjih gradova pokušaše da tome stanu na put, ali je bilo prekasno. Uzalud je Tezozomok, kralj Askapocalka, tražio sve veći i teži danak, grad je nezadrživo rastao, povezavši se sa obalom kamenim nasipima. Obližnji gradovi, jedan po jedan, padali su pod njegov uticaj. Čak i moćni Tehkoko bi prinuđen da stupi u savez sa njima.

Nije prošlo ni pola veka od njegovog osnivanja, a Tenočtitlan je postao prestonica Anahuaka, i Asteci koji su došli poslednji, ti divljaci i prezreni nomadi, omrznuti od svih, postadoše gospodari ogromnog carstva.

A orao i zmija postadoše i ostadoše simboli meksičke zemlje i do dana današnjeg.

SUNCE I MESEC

Priča se da su se bogovi okupili, pre no što je svanula zora života, govoreći:

— Ko će obasjavati svet?

Na to je bog Tekusistekatl odgovorno:

— Ja ću ga obasjavati.

Bogovi progovoriše po drugi put, pitajući:

— I ko još?

Ali se niko ne usudi da se javi.

Obratiše se onda jednome od njih, na koga dotle nisu obraćali pažnju. Bio je sav u čirevima. Nije govorio, samo je slušao ostale. Rekoše mu:

— Hajde ti, mali!

On rado posluša što mu narediše i odgovori im:

— Vaše naređenje je za mene čast.

Ova dvojica izabranih odmah započeše post i pokoru. To je trajalo četiri dana. Zatim zapališe vatru u steni, koja i danas nosi ime Teoteksali, i stadoše prinositi darove. Bog Tekusistekatl nudio je samo skupocene stvari: umesto cveća prinosio je raskošno perje, umesto sena zlato, umesto trnja davao je trnje načinjeno od dragog kamenja, a umesto okrvavljenog trnja trnje od korala. Patuljak Nanocin prineo je devet zelenih trski, vezanih po tri zajedno, umesto običnih grana. Prinosio je seno i trnje okrvavljeno svojom krvlju.

Za oba boga sagradiše kule u obliku brdašca. Ta brdašca nazivaju se cakali i nalaze se i sad kraj sela San Huan, nekad zvanog

Teotiuakan. Kad su četiri noći ispaštanja prošle, oko toga mesta pobacaše grančice, kite cveća i sve stvarčice kojima su se služili. Iduće noći, malo posle ponoći, pre no što će početi bogosluženje, donesoše Tekusistekatlu ukrase od perja i tanani ogrtač. Nanocinu staviše na glavu kapu od papira i pojas od papira.

U ponoć se bogovi postaviše u dva reda oko vatre koja je gorela već četiri dana. Dvojica izabranih zauzeše mesto prema ognjištu, lica okrenutih vatri, između dva reda bogova.

Obratiše se najpre Tekusistekatlu:

— Hajde, najpre se ti baci u vatru!

On doista pokuša da se baci u vatru, ali kako je ognjište bilo veliko i usijano, uplaši se od velike toplote i povuče se. Prikupi po drugi put hrabrost u nameri da se baci na ognjište, ali kad je prišao on opet stade, ne usuđujući se da to i učini. Tako je četiri puta uzalud pokušavao. Međutim, bilo je naređeno da niko ne može da pokuša više od četiri puta.

Bogovi se tada okretoše Nanocinu i rekoše mu:

— Hajde, Nanocine, sad probaj ti!

Još nisu ni izgovorili te reči, kad Nanocin prikupi snagu, zažmuri, polete i baci se u vatru. Začu se pucketanje kao kad nešto gori.

Kad je to video Tekusistekatl, skoči i sam odlučno u žar. Kažu da je tom prilikom i orao goreo i da zato ta ptica sada ima crikasto perje. I jaguar je krenuo za njim, ali nije izgoreo, samo se opržio, pa zato ima samo crne šare.

Pošto su se ova dva božanstva bacila u vatru i izgorela, ostali bogovi sedoše da sačekaju, verujući da će se Naiocin ponovo dići. Dugo su tako čekali. Kad je nebo zarudelo n pojavila se zora, kažu da su bogovi pali na kolena da tako sačekaju da se pojavi Nanocin, koji je postao sunce. Gledali su svuda unaokolo, ne znajući odatle će se pojaviti. Neki su mislili da će se pojaviti na severu, i gledali su u tom pravcu; drugi su mislili da će izaći na jugu. U stvari, sumnjali su da se može pojaviti sa bilo koje strane, jer je zora blistala svuda unaokolo. Neki su uveravali da će sunce izaći na istoku. Tako je i bilo. Kažu da je jedan od onih koji su smatrali da sunce treba da se pojavi na istoku bio Kecalkoatl.

Kad je sunce izašlo, izgledalo je jarko crveno, gegalo se sa jedne strane na drugu; niko u njega nije mogao da gleda, jer je zaslepljivalo, toliko su blistali njegovi zraci na sve strane.

Mesec izađe u isto vreme na istoku. Prvo je izašlo sunce a zatim mesec, istim redom kako su se nekada bacili u ognjište. Kažu da su ispočetka mesec i sunce podjednako blistali. Kad su bogovi to opazili, stadoše se dogovarati i rekoše:

— O, bogovi, kako to može biti? Da li je dobro da sunce n mesec budu jednaki i da podjednako sijaju?

Onda rekoše:

— Biće ovako kako sledi.

Odmah jedan od njih potrča i udari u lice Tekusistekatla, mesec, koji izgubi sjaj i postade ovakav kakvog ga mi poznajemo danas.

Kad se sunce i mesec digoše iznad zemlje, ostadoše nepokretni. Bogovi opet progovoriše:

— Kako ćemo tako živeti? Sunce se ne kreće. Hoćemo li provesti ceo život na zemlji, među običnim smrtnicima? Umrimo svi i neka naša smrt podari život zvezdama!

Vetar uze na sebe da zada smrt bogovima. Kažu da je Holotl odbijao da umre i rekao bogovima: „Bogovi, neću da umrem!" Toliko je plakao da su mu se oči nadule. Kad je vetar-ubica stigao do njega, on pobeže i sakri se u kukuruzno polje. Tu se pretvori u stabljiku kukuruza, koju seljaci zovu holotl. Ali pošto su ga među kukuruzom prepoznali, on pobeže dalje i sakri se u vodu, gde se pretvorio u ribu zvanu aholotl. Tu ga uhvatiše i ubiše.

Ali, iako su bogovi bili pobijeni, sunce se ne pokrete. Vetar je onda počeo snažno da duva i primora zvezde da se kreću, ali je mesec ostao nepomično na mestu gde se nalazio. Tek kad je sunce krenulo, pošao je i mesec. Tako su se odvojili jedan od drugoga i od tada izlaze u različito vreme. Sunce sija preko dana, a mesec osvetljava noću.

TLALOKAN

Bog kiše Tlalokan, kažu, ima kuću sa četiri odeljenja i velikim dvorištem u sredini, u kome se nalaze četiri velika čabra vode. U jednom je voda vrlo dobra: kad iz nje pada kiša, klipovi kukuruza i žitarice uspevaju i kiša dolazi u pravo vreme. U drugom čabru je voda loša: kada iz njega pada kiša, na klipovima kukuruza stvara se glavnica od koje on pocrni. Kada kiša pada iz trećeg čabra, klipovi kukuruza se smrzavaju. A kada pada iz četvrtog, kukuruz ostaje bez zrna i sasuši se.

Da bi kiša mogla da pada, Tlalokan je stvorio puno malenih slugu koji stanuju u prostorijama njegove kuće. U jednoj ruci oni nose krčag, kojim vade vodu iz čabrova, a u drugoj motku. Kada im bog kiše naredi da zalivaju neke predele, onda oni uzimaju krčage i motke i puštaju vodu iz krčaga da teče tamo gde je on odredio. Kada grmi, to slute motkama razbijaju krčage, a kada munja seva, onda ona izbija iz razbijenih komada krčaga.

VODA IZ ČURUBUSKA

Voda je krv meksičke zemlje. Ako je nema, doline i ravnice pretvaraju se u pustare načičkane kaktusima. Sela nestaju pod naslagama žute prašine, životinje i ljudi beže progonjeni glađu i žeđu.

Izgledalo je da će stari Asteci, koji su sagradili svoje naselje nasred jezera, biti pošteđeni takve nevolje. Međutim, njihovi ploveći vrtovi, „činampas", crpli su hranu iz jezerskog mulja i nezasito korenje biljaka ubrzo isuši jezerske vode koje se pretvoriše u splet kanala što vijugaju oko zelenih ostrvaca. A tlo grada Meksika je istovremeno raslo, širilo se, popu1vavajući poslednje rečice, prekrivajući poslednje močvare.

Tako dođe vreme kad Meksiko ostade bez vode. Počeše da kopaju u zemlju i da traže dubinske izvore pod gradom. I dok se nivo jezerske vode omanjivao, Meksiko poče da se sleže.

On se tako već vekovima sleže, a njegova žeđ ne prestaje.

Pitanje vode beše postalo zaista ozbiljno pred kraj astečkog carstva, neposredno pred dolazak Španaca. U to vreme je vladao Ahuizotl, Kuauhtemokov otac. Živeo je u prekrasnoj palati sa svim mogućim udobnostima. A čudo nad čudima bio je podzemni bazen kojim se Ahuizotl dičio. Jedina nezgoda bila je što ni dve godine posle njegovog zidanja nije mogao da se u njima okupa. Jednostavno — nije bilo vode.

Gradske cisterne su bile prazne usled dugih suša. Ahuizotl je pokušao da do bazena prenese vodu na ljudskim plećima, ali sasušen kamen propuštao je vodu kroz svoje pukotine. Čak i da je svim svojim podanicima oduzeo svu vodu koju su čuvali za piće, ni

to ne bi bilo dovoljno da pokrije makar samo dno bazena. Kiša je bila jedini spas.

Uzalud je Ahuizotl žrtvovao bogu vode Tlaloku pola tuceta osuđenika i odrubio glavu svom vrhovnom svešteniku. Suša je i dalje vladala i stanje se pogoršavalo. U celom Anahuaku žetva je bila spržena a seljaci su umirali od gladi na svojim spaljenim poljima. Trgovci, poreznici i snabdevači vraćali su se praznih ruku. Divljač beše pobegla prema nižim i vlažnijim predelima. A hiljade jezerskih riba uginulo je u mlakom blatu i okužilo vazduh odvratnim smradom.

Jednog dana kada je Ahuizotl pošao u lov po obalama jezera sa nekolicinom svojih prijatelja, začu iznenada šum vodopada. Začuđen, pođe za šumom vode. Pope se preko kamene uzvišice i naiđe na oazu punu svežine i zelenila. Rečica se slivala sa planine, poskakujući po liticama od okamenjene lave, a zatim je lagano vijugala kroz dolinu poljima zasejanim kukuruzom i pasuljem. Kroz granje džinovskih čempresa nazirali su se žućkasti zidovi nekog sela.

Ahuizotl pozva seljaka koji je baš tada prolazio noseći breme kukuruzovine na leđima.

— Prijatelju, kako se zove ovo selo?

— To je Čurubusko, gospodaru.

— Kome ono pripada?

— Poglavici Kojoakani, gospodaru.

— A kako to da vi u Čurubuski imate vode u izobilju, kad ceo svet oko vas umire od žeđi?

— Bogovi su nam pre izvesnog vremena podarili ovaj planinski izvor. Njegova voda je oticala u ponor, ali sa malo truda uspeli smo da njegov tok skrenemo prema našem selu.

— Da li ima dosta vode?

— Nema baš mnogo, gospodaru, ali teče bez prestanka i zadovoljava naše potrebe.

Na povratku u Meksiko Ahuizotl je bio vrlo zamišljen. Izvor koji je mogao da zadovolji potrebe čitavog jednog sela bio bi sigurno dovoljan da napuni njegov čuveni bazen. On pozva iste večeri poglavicu Kojoakanu.

— Podaniče — reče mu strogo — znaš li ti da caru pripada ove na ovome svetu, vazduh, vatra, zemlja i voda?

— Gospodaru moj preuzvišeni, znam ja to — promrmlja poglavica bacivši se na kolena.

— Kako si onda smeo da dozvoliš bednim stanovnicima Čurubuska da prisvoje i jednu jedinu kap vode koja meni pripada?

— Gospodaru, pa to je tako mali potok ...

— Tako mali! — ogorčeno uzviknu Ahuizotl. — Koliko ja znam, u ovom času je to najveća reka u celom mom carstvu! Ti si, poglavico, zaslužio smrt! Ali ću ovog puta biti milosrdan. Pokupićeš među stanovništvom Čurubuska nekoliko grupa radnika i sagradićeš o svom trošku vodovod koji će tu vodu dovesti do cisterne moga grada. Hoću da to bude urađeno do iduće mesečeve mene.

— Pokoriću se, gospodaru — reče poglavica. — Ali razmisli još o tome. Selo će biti upropašćeno a stanovnici Meksika neće imati nikakve koristi. Tako mala rečica, koja daje vodu samo jednom delu mog skromnog poseda, ne može ugasiti žeđ vaše moćne prestonice.

— Dosta — reče Ahuizotl koji je mislio samo na svoj bazen. — Još jednu reč, pa ću dati da te živog oderu na oltaru boga Tlaloka.

Poglavica ode sa tugom u duši. Već sutradan su započeti radovi. Ahuizotl, čije je nestrpljenje raslo uporedo sa nastalim vrućinama, obilazio je svakog dana gradilište i batinao redom jadne radnike iz Čurubuska kako bi ih naterao da brže rade.

Uoči mesečeve mene poglavica Kojoakana ga presrete.

— Gospodaru moj presvetli — povika on, puzeći po prašini. — Vodovod je skoro završen. Voda će moći sutra da poteče.

— I ja se tome nadam tebe radi, ukoliko ti je, naravno, stalo do života — odgovori ljubazno Ahuizotl.

— Dozvoli ipak, gospodaru, da te zamolim da odustaneš od svoje namere. Razmišljao sam o tome i mislim da tvoj grad može biti izložen velikoj opasnosti. Planinke vode su veoma ćudljive. Ko ti kaže da se u kišnom periodu ovaj potočić neće pretvoriti u neobuzdanu bujicu i izliti se iz cisterne? Ako se vodovod sruši, dogodiće se nesreća.

— Imaš pravo, poglavico. Stoga ću postaviti tebe da lično bdiš nad svojom rukotvorinom, a da bih bio siguran da nećeš napustiti svoje stražarsko mesto, poklanjam ti čak i stan. Hej, stražari! Uhvatite ovog brbljivca i živog ga zazidajte usred jednog stuba!

Uhvatiše poglavicu, vezaše ga i kamenje poče da raste oko njega. Uskoro mu je jedino još glava bila slobodna. Ahuizotl se približi jadniku.

— E, pa do viđenja, poglavico Kojoakana. Videćemo se prilikom predstojeće poplave!

Svi se na to nasmejaše. Ali osuđenik mrko pogleda cara.

— Do viđenja, do skore poplave, Ahuizotle! Nemoj se brinuti, nećeš me zaboraviti, a ni tvoji potomci, jer na tebe i na njih bacam prokletstvo vode. Uvek ćete je imati ili suviše ili premalo, ali nikada onoliko koliko treba. Moraćete uvek da živite u strahu od smrti bilo od žeđi bilo od poplava. Bićete robovi vode!

U tišini postaviše i poslednji kamen. Poglavičina glava nestade.

Sutradan Ahuizotl uđe u bazen da se prvi put okupa u njemu. Dok su se punile gradske cisterne, on je sa uživanjem udisao prijatni miris vode.

Međutim, u tom trenutku oblaci koji su se skupljali tokom noći iznad vrha Popokatepetla postali su još gušći, slični ogromnim mešinama. Sunca nestade i sa neba koje su presecale munje spusti se na dolinu strašan pljusak.

U svome bazenu Ahuizotl nije o tome ništa znao. Bio je zabranio da ga uznemiravaju dok se bude kupao. Kad digoše brane, voda poče da navire. Ahuizotl se sa uživanjem brčkao po vodi.

Uskoro mu se voda pope do članaka, pa onda do kolena. On sede na kameno tlo zaronivši ceo u svežu vodu.

Voda je sve više nadolazila. On ustade. Sada mu je voda dopirala do struka. Bistra rečica, koja je dolazila kroz cevi, pretvori se sada u bučnu bujicu, noseći mulj n otpatke. Voda je sve brže i brže rasla.

— Dosta! — uzviknu Ahuizotl.

Tutanj vodene bujice uguši njegov glas. Voda mu pokri ramena. Pohita vratima, ali ga silina mlaza koji je kuljao iz cevi odbaci svom

žestinom. Voda mu je ulazila u usta. Svakog časa mogla je da dopre do vrata.

Ahuizotl oseti da je izgubljen. Pod svodom se začu jeziv smeh i on prepoznade poglavičin glas. Natčovečanskom snagom uspe da se dovuče do vrata i provuče do uzanog prolaza koji mu je još jedino preostao. Ali ga iznenadna bujica vrati natrag, on glavom udari o svod i izgubi svest.

Kada se nekoliko časova kasnije oluja stišala, dvorska straža pođe u traganje za njim. Nađoše ga kako leži na stepenicama onesvešćen ali još uvek u životu.

Nikada se Ahuizotl nije potpuno oporavio. Umro je posle tri godine od posledica zadobijenih prilikom pada u bazen.

Predanje kaže da je Ahuizolove potomke stigla kletva poglavice Kojoakane. Neki čak tvrde da se taj vraški čovek sakrio u jezerskom mulju i vuče grad prema dnu jezera.

KUAUHTEMOK, ORAO KOJI SLEĆE

Car Ahuizotl, moćni vladar Anahuaka, sa terase svoga dvorca zamišljeno je posmatrao krovove kuća i preko njih veličanstvenu, raznobojno ukrašenu Veliku piramidu sa hramom Huicilopočtlija, boga rata, blistavim od purpura i zlata. Odjednom iz dvorca začu uzvik od koga uzdrhta. Stara sluškinja trčala je k njemu preko dvorišta a zatim uza stubište, preskačući sve po nekoliko stepenika. Kad se uspela na sam vrh, pade caru pred noge uzvikujući:

— Gospodaru moj, uzvišeni gospodaru! Tvoja supruga Tlilelkepatl podarila ti je sina!

U celom Tenočtitlanu nastade svečanost. Duboki odjeci drvenih bubnjeva i trubljenja morskih školjki objavljivali su narodu srećnu vest. Iz svih krajeva carstva stizali su izaslanici da donesu darove i dobre želje. Car Ahuizotl je posredstvom jednog velikodostojnika primao čestitanja i odgovarao na njih, a kraj njega se Tlilelkepatl smešila detetu u svom naručju.

Ubrzo je došao dan kada se proučavaju zvezde da bi se saznalo kakva će biti sudbina deteta. Vrhovni sveštenik dugo je proučavao kamene ploče sa uklesanim znacima i najzad, poklonivši se pred Ahuizotlom, obznanio:

— Gospodaru, tvoj sin će biti hrabar i ratoboran; on će se boriti i pobeđivati, jer je rođen u znaku rata.

— To je znak koji i priliči carskom sinu. A kakvo će ime nositi?

— Zvaće se Kuauhtemok, Orao koji sleće.

Dečak je rastao, i čim je napunio pet godina poslali su ga u Kalmekak, vaspitalište budućih ratnika, gde su astečka deca kroz

surove vežbe čeličila svoja tela i učila se borbenim veštinama. Tamo je Kuauhtemok, kao i njegovi drugovi, ostao do svoje dvadesete godine.

Sledeće godine umro je Ahuizotl, ostavši u sećanju ljudi kao veliki osvajač. Za naslednika je bio proglašen njegov rođak Montezuma. Po drevnom običaju, prva mu je dužnost bila da povede ratnike u pohod protiv naroda Otomi i opasnih suseda Tlahkalteka. Veličina jednog vladara merila se prema broju zarobljenika koji su prinošeni na žrtvu Huicilopočtliju. Montezuma je u tome nadmašio svoje prethodnike.

U borbama koje je Montezuma vodio Kuauhtemok je stekao veliko ratno iskustvo. Naučio je da rukuje velikim drvenim mačem obloženim oštrim kamenim sečivima, da zateže luk i da hita koplje. Svojom hrabrošću brzo je stekao crveni plašt i dvostruku perjanicu, znakove junaštva.

Kuauhtemok je bio mršav i bled mladić, ozbiljna lika. Voleo je samoću i razmišljanje. Piće ga šgje privlačilo. Uvek ljubazan i skroman, bez one surovosti i oholosti svojstvene poslednjim astečkim vladarima. Bio je navršio dvadeset i tri godine kad je, jednog sparnog dana, pred vrata Montezuminog dvorca dojurio glasnik, sav prašnjav i iscrpljen.

— Gospodaru moj, uzvišeni gospodaru! — povika glasnik čim je stupio pred Velikog poglavicu. — Dolazim sa Istočnog mora na čijoj obali čuvam stražu. Video sam kako po moru plove tri drvene kule visoke kao bregovi, a bogovi hodaju po njima ...

— Bogovi? — iznenadi se Montezuma.

— Da, gospodaru! U gvozdenim su oklopima i sa gvozdenim oružjem. Lica su im bleda kao smrt i imaju guste pepeljaste brade!

Carsku dvoranu ispuni žagor.

— Kecalkoatl ... Kecalkoatl — šaputali su prisutni.

— Proračanstva se obistinjuju — reče Montezuma tiho. — Kecalkoatl je opet došao...

Znao je da povratak velikog božanstva bleda lica i duge brade, nekada proteranog iz Anahuaka, znači i propast astečkog carstva, i

brzo se pomirio sa sudbinom. „Ko bi se usudio da se suprotstavi velikom božanstvu?" mislio je.

Nije prošlo mnogo vremena, a Fernando Kortes, španski osvajač, ušao je u Tenočtitlan.

Što borbom, što sklapanjem saveza sa nekim indijanskim plemenima, Kortes je brzo napredovao kroz astečko carstvo ka prestonici koja ga je privlačila svojim sjajem i bogatstvom. Ponegde je podsticao stara neprijateljstva među plemenima, ponegde mržnju prema astečkim zavojevačima, i tako uspevao da sa svega nekoliko desetina svojih pratilaca zagospodari ogromnim prostranstvima. Indijance su plašili i konjp, životinje koje nikada do tada nisu videli, i železno oružje i oklopi Španaca.

Putem koji se protezao od obale jezera do grada podignutog na ostrvu kretala se povorka na čijem je čelu Kortes nosio kastilsku zastavu. Iza njega je stupala pešadija u oklopima i konjica. Na kraju povorke kretala se bučna vojska Kortesovih indijanskih saveznika vukući teške ratne mašine, borna kola i topove. Tlahkaltečki i drugi indijanski ratnici nestrpljivo su očekivali priliku da se osvete Astecima za nepravde koje su im učinjene.

Na polovini puta ovu je povorku susrela druga, na čijem je čelu, na zlatnoj nosiljci okićenoj perjem, bio Montezuma, a pratili su ga njegovi rođaci Kuitlahuak, Kakama i drugi.

Dva vođe su se neko vreme posmatrali ćutke, a onda uputili jedan drugome pozdrav, uz pomoć Marine, Indijanke koju su Španci bili zarobili i naučili svom jeziku. Kortes stavi Montezumi oko vrata ogrlicu od staklenih perli, a Montezuma Kortesu zlatnu ogrlicu. Astečki plemići i poglavice jedan po jedan su prilazili i klanjali se belom božanstvu. Uz reči dobrodošlice ljubili su tle pred Kortesovim nogama, dok su im se srca ledila od hladnog pogleda njegovih sivih očiju. Samo jedan od mladića ne obori oči pred tim namrštenim pogledom, već naprotiv, gordo se uspravi i bez straha odmeri čoveka što je stajao pred njim. Taj mladi junak bio je Kuauhtemok.

Ubrzo su se u astečkoj prestonici dogodile velike promene. Španci su za nekoliko dana utvrdili svoju vlast, a nije prošlo više od nedelju dana kad su oskrnavili i najveću svetinju Tenočtitlana, Huicilopočtlijev hram na vrhu Velike piramide. Umesto žrtvenika

starog božanstva, u čiju su čast stradali mnogi ljudi, uglavnom zarobljenici koje su Asteci dovodili posle pohoda na okolna plemena, uzdizao se sada krst, znak Kortesove vere, a za starosedeoce je on bio istovetan sa Kecalkoatlovim znakom.

Žeđ za zlatom gonila je Špance na nova i nova zločinstva. Njihovih mačeva svi su se klonili, pa je na kraju i sam Montezuma bio zarobljen, zajedno sa svojim najboljim ratnicima Kakamom i Kuitlahuakom.

Na slobodi je ostao jedino Kuauhtemok, suviše mlad da bi ga smatrali opasnim. On se povukao u svoj dvor u Tlatelolku, i tu stao da sprema pobunu. Za Kortesova odsustva, kad je njegov oficir Pedro de Alvardo, zbog straha i lakomosti, naredio da se pobiju svi astečki plemići i ratnici, pobuna je zaista izbila. Ali Montezuma, izveden iz zatvora, zapovedi da se narod umiri. Njegova reč bila je za pobunjenike kao božanska zapovest, i oni se, mada nerado, raziđoše. Kuauhtemok je zbog svega toga bio očajan, ali se u sebi zakleo da neće mirovati.

Kad se Kortes vratio sa pojačanjem, u gradu je još vladala napetost i Španci se nisu usuđivali da izlaze iz utvrda. Kortes je bio besan zbog Alvaradove nepromišljenosti, i sada je tražio načina da bez opasnosti opstane u gradu. Zato je rešio da pokuša s pregovorima, ne bi li se tako utvrdilo primirje. Plašio se da za tu svrhu oslobodi Montezumu, pa je pozvao Kuitlahuaka, najuglednijeg među zarobljenim plemićima, i zamolio ga da ode kod ratnih poglavica i ugovori mir.

Veće staraca, okupljeno u jednom hramu, primilo je Kortesovog izaslanika.

— Plemeniti prinče — reče Vrhovni sveštenik — da li nam donosiš poruku od našeg gospodara Montezume?

— Montezuma je kukavica — odgovori suvo Kuitlahuak. — On je igračka u rukama došljaka. Nisam došao da vam donesem njegovu poruku, došao sam da vam kažem da je nastao trenutak za borbu.

Svi prisutni za trenutak zanemeše. Oni su u dubini duše dobro znali da Kuitlahuak ima pravo, ali ropski pokorni svojoj veri i običajima shvatiše njegove reči kao bogohulne. Vrhovni sveštenik već podiže ruku da na tog čoveka, koji se usuđuje da onako govori o

svom vladaru i bogu, baci prokletstvo. Ali iz dna dvorane zaustavi ga jedan miran, hladan i prodoran glas:

— Kuitlahuak ima pravo! Ako su vladari božanstva, onda Montezuma više nije naš car, jer nije umeo da se vlada ni kao običan čovek.

Svi se okrenuše i ugledaše onoga ko je to govorio, Kuauhtemoka.

— Mi više nemamo cara — produži ovaj — ali imamo bogove, a oni traže da im se prinesu žrtve! Sutra ćemo Huicilopočtliju prineti na žrtvu Špance!

— Trenutak je pogodan — pridruži se vatreno Kuitlahuak. — Ratnici se boje, i ako ih sada napadnemo, mi ćemo pobediti!

— A ko će nas voditi u rat, ako nemamo više vladara? — upita jedan ratnik.

— Kuitlahuak je najdostojniji — odgovori Kuauhtemok. — Povedimo prvo rat, a posle pe već biti vremena da se proglasi novi car.

Vrhovni sveštenik dade svoj pristanak. Ovlastiše Kuitlahuaka da predvodi Asteke.

Odmah zatim u Huicilopočtlijevom hramu odjeknuše bubnjevi. Veliki grad se ispuni žagorom, dok su se ratnici naoružavali i skupljali na zbornim mestima. Uskoro je španska vojna postaja bila opkoljena. Kuauhtemok je bio u prvim redovima.

Ponovo su Montezumu izveli iz zatvora. On je sa svoje terase i ovog puta pokušao da umiri narod, ali mu sada Kuauhtemok prezrivo odgovori:

— Šta nam to priča ova žena, Montezuma? Mi ga ne slušamo jer on više nije naš car!

I zateže luk pa prvu strelu izbaci u pravcu svrgnutog vladara.

Započeše duge, krvave ulične borbe. Španci su odolevali napadima, a jednog dana počeli da iz svoga vatrenog oružja i velikih ratnih sprava izbacuju metke i đulad koji su sejali smrt među astečkim ratnicima i rušili zgrade i hramove. Na sve strane se čuo jauk ranjenika i huka požara. Ali Kuauhtemok se nije predavao. Ponovo je okupljao ratnike, i Španci i njihovi indijanski saveznici morali su da se povlače u svoja utvrđenja.

Jednog dana se raščula vest da je Montezuma, prezren od svojih a zaboravljen od tuđinskih tamničara, umro tajanstvenom smrću u svom zatvoru. Borbe su na izvesno vreme obustavljene, da bi Veće staraca postavilo Kuitlahuaka za Velikog poglavicu, a Kuauhtemoka za vrhovnog vojskovođu.

Astečko carstvo tako je bilo opet uspostavljeno. Oni koji su ranije bili naklonjeni Špancima trudili su se da se to zaboravi. Sam sa šačicom ljudi, daleko od svake pomoći, Kortes se osećao izgubljenim, i nije mu preostajalo ništa drugo nego da iskoristi okolnost što je još držao jedan od puteva iz grada i da se povuče.

Na čelu povorke kretali su se Tlahkalteci noseći drvene moštanice da bi vojska u povlačenju mogla da pređe mnogobrojne jarkove. Za njima su stupali španski vojnici, pogrbljeni pod teretom zlata opljačkanog za vreme sedmo mesečnog zauzeća Tenočtitlana.

Ali u mraku ih je pratila jedna žena. Odmah je podigla uzbunu. Začuše se bubnjevi sa Velike piramide, i ubrzo Kuauhtemokovi ljudi napadoše begunce. Bacajući svoj teret u vodu s obe strane puta, Španci zapucaše u nevidljivog neprijatelja.

U zoru, oslonjen o drvo pokraj obale jezera, Kortes je oplakivao svoju propast. Uspeo je da spase većinu vojnika, ali je izgubio najbolje drugove, sav ratni plen i, što je najglavnije, dragoceni plod svih svojih nastojanja, veliku i moćnu prestonicu Asteka.

U istom trenutku u gradu, na vrhu Velike piramide, Kuauhtemok je posmatrao raćanje novog sunca iznad Popokatepetla, dok se uz ogromno stepenište pela prva grupa zarobljenika odrećenih za žrtvovanje.

Tako je zakletva koju je Kuauhtemok sam sebi dao ispunjena, ali pobeda nije bila potpuna. Njegova vojska bila je sastavljena od suviše mladih ljudi, bez dovoljno iskustva i čvrstine. Stariji i iskusniji ratnici izginuli su borbama koje su se vodile prethodne godine.

Kortes je uspeo da se izvuče, da u roku od nekoliko nedelja obnovi neka savezništva i da se poveže sa svojim snagama na morskoj obali. Tek što se kišno doba 1952. godine završilo.

On je ponovo osvanuo pred gradom, a krajem iste godine Tenočtitlan, ili, drugim imenom, Meksiko, pao je u njegove ruke.

Posle svoga ranijeg odlaska, Španci su u gradu bili ostavili oružje strašnije i od pušaka i ratnih sprava. Čem usluži hrabrost protiv nepoznatih bolesti? Iza Španaca su ostale velike boginje, i ubrzo se proširile veoma brzo među iscrpljenima i izgladnelim narodom, a jedna od prvih žrtava bio je i Kuitlahuak.

Te večeri, dok se Kuauhtemok dogovarao sa svojim ratnicima u dvoru u Tlatelolku, dođoše mu predstavnici Veća staraca. Predvodio ih je njegov stari drug Tetlepankecin.

— Gospodaru — reče ovaj — ti si poslednji član carskog roda koji je ostao u životu. Odlučili smo da ti nasleđiš Kuitlahuaka i budeš Veliki poglavica.

— Da li sam ja najdostojniji? — prošaputa Kuauhtemok.

— Ti si jedini. Ceo narod zna da si hrabar, ozbiljan i mudar. Naši neprijatelji drhte kad vide dvostruku perjanicu koju ti je ostavio tvoj otac Ahuizotl.

— Da li sam sposoban da vas vodim ka pobedi?

Priđe mu sveštenik sav pogrbljen od godina.

— Kuauhtemok — reče on — ja sam ti nekada dao ime, Orao koji sleće... Sad razumem zašto su bogovi hteli da te tako nazovem: ti ćeš, možda, biti poslednji car i upravo zato ti moraš da budeš i najveći među našim vladarima. Dajemo ti strašan i težak zadatak, ali ti si jedini koji je u stanju da ga izvrši jer su te bogovi prilikom tvog rođenja za to predodredili.

Kuauhtemok se zamisli za trenutak.

— Dobro — reče zatim — pristajem. Neka bubnjevi pozovu narod na zbor.

Svi prisutni padoše ničice i poljubiše tle pred nogama novog vladara.

Nekoliko časaka kasnije Kuauhtemok je govorio narodu sa carske terase:

— Ratnici i žene ratnika, obraća vam se čovek a ne bog. Imam sve ljudske slabosti kao i vi, a te slabosti su naš najveći neprijatelj. Naša oholost, naša svirepost i zaslepljenost dovele su nas do ovoga što smo sada. Ne znam da li će nas bogovi smatrati dostojnim pobede. Ali postoji jedna pobeda koja je važnija od naše, a to je

pobeda cele domovine. Narodi Anahuaka suviše su dugo ratovali među sobom. Neka naši izaslanici krenu već sutra našim nekadašnjim vazalima i saopšte im da ih oslobađamo svih dažbina; neka im kažu da će postati naša braća ako žele ponovo da stupe u savez sa nama da bismo se borili protiv zajedničkog neprijatelja. Za sada neka svako ode na svoje mesto i neka se časno i pošteno vlada. Ako među vama ima takvih koji se boje smrti, neka idu da obrađuju zemlju Špancima. Ako se ja pokažem slabim — ubijte me, jer Huicilopočtli poklanja život i vlast samo onima koji su hrabri. Drugog plemstva i drugog božanstva nema.

Međutim, već je bilo kasno za sve ono što je Kuauhtemok nameravao. Njegove izaslanike, tek što su kročili iz utvrđenja, pohvatali su Španci koji su odsekli sve puteve za snabdevanje grada sa obale, a dva ratna broda krstarila su jezerom. Borbe su se i dalje vodile, sve žešće i žešće. Ratnici Tenočtitlana naučiše da vode rat po Španskom uzoru. Ali ni to, kao ni hrabrost s kojom su se borili, nije bilo dovoljno protiv ratnih mašina. Kortes je uspeo da se dočepa ostrva na kome se uzdizao grad, da upadne u carsku palatu i spali je. Zatim je pošao i na Tlatelolko i porušio Kuauhtemokov dvor. Pre svakog novog napada Kortes je nudio mir, ali mu je Kuauhtemok uvek vraćao poruku, zajedno s bogatim poklonima i rečima: „Rat se nastavlja".

Ono što je od stanovništva Tenočtitlana ostalo u životu posle teških borbi, zahvatila je boleština. Žene sa decom pokušavale su da napuste grad ne bi li se spasle, ali su ih opsađivači uvek surovo vraćali. Uskoro su Kuauhtemok i njegovi ljudi imali da brane još samo pedelj zemlje. Na tom poslednjem komadu slobodnog tla, kako su borbe odmicale, ostajalo je sve manje ljudi, ali se Kuauhtemok još uvek borio.

Najzad, jedne letnje večeri, dok je sunce bacalo poslednje zrake posle strašne oluje, španski vojnici s jedne kule ugledaše kako se iz trske pomalja veliki zlatni čamac. Pošto se čamac približio, ugledaše kako se između veslača diže jedan mladi ratnik sa šarenom perjanicom na glavi.

— Ja sam Kuauhtemok — reče on — gospodar Tenočtitlana i njegovog carstva. Vodite me vašem gospodaru.

Kad se našao pred Kortesom, Kuauhtemok ga pogleda u oči isto onako mirno kao što je to učinio nekada, na putu, kad je Španac prvi put došao.

— Gospodaru — reče on — ja sam svoj zadatak izvršio. Budi milosrdan prema mojim ljudima koji su još u životu...

Onda naglim pokretom istrže Kortesu nož iz pojasa, pruži mu ga i reče:

— A mene ubij!

Kortes se umorno nasmeši i ponovo zadenu nož za pojas.

— Ne, prinče — odgovori on — neka tvoji mirno dođu, biće primljeni sa počastima. A tebi ću vratiti presto jer si dokazao da si ga dostojan.

Ali nije se dogodilo tako.

Besni što su izgubili svoj plen prilikom one bitke koju je Kortes bio izgubio i koju su sada nazivali „Tužna noć", španski vojnici su po svaku cenu hteli da opet dođu do zlata koje je, po njihovom mišljenju, Montezume negde sakrio. A ako to zlato zaista postoji, onda jedini čovek koji može da zna za Jvegovo tajno skloništе jeste Kuauhtemok. S teškom mukom, dobili su od Kortesa odobrenje da saslušaju Kuauhtemoka.

U mračnom podrumu, osvetljenom samo dvema buktinjama, na grubim stolovima bili su vezani najbolji astečki junaci, u sredini Kuauhtemok, desno od njega Tentlitl, jedan od zapovednika, a levo Tetlepankecin, verni drug vladarev.

Španci su mučili ovu trojicu na najraznovrsnije načine, ali na uporno ponavljana pitanja gde se nalazi Montezumino blago sva trojica su isto tako uporno ćutala.

U jednom trenutku, kad su mu buktinjom palili noge, Tentlitl jauknu. Dželat se odmah naže nad njega i ponovo upita:

— Gde je Montezumino blago?

Izmučeni Tentlitl okrenu glavu ka svom gospodaru i prostenja:

— Gospodaru, ne mogu više da izdržim...

Kuauhtemok ga pogleda smireno i odgovori:

— A zar ja ležim na postelji posutoj cvećem?

Mučitelj je ponavljao svoje pitanje:

— Gde je Montezumino blago?

Ali sada je Tentlitl, ispunjen novom odlučnošću, stegao usne i umro ne izgovorivši ni jednu reč.

Drugu dvojicu mučili su i dalje bezuspešno, sve dok se u jednom trenutku ne otvoriše vrata na kojima se pojavi jedan Kortesov oficir.

— Stanite! — povika on. — Zar se tako postupa sa jednim carem? Po Kortesovom naređenju, oslobodite ove ljude i prenesite ih u njihove odaje da se leče od zadobijenih rana.

Kuauhtemok je ostao bogalj. Nikada, međutim, iz njegovih usta nije izišla nijedna reč prekora. Kortes se prema njemu odnosio s pažnjom, čak sa poštovanjem. Dok se na ruševinama Tenočtitlana stvarao novi Meksiko, on mu je, malo-pomalo, vraćao vlast nad astečkim narodom. Hteo je da iskoristi nepomućeni ugled Velikog poglavice i da zajedno s njim ponovo sjedini pod svojom vlašću rasparčane delove nekadašnjeg carstva.

Kuauhtemok je ravnodušno gledao na sve. Ponekad bi se u njegovim očima pojavila neka trenutna iskra kad bi sa svoje terase posmatrao prostranu visoravan sa jezerom okruženim bogatim gradovima i biserom Anahuaka u središtu. Ali bi odmah zatim opet utonuo u svoje uobičajeno setno raspoloženje.

Mirno je slušao propovedi sveštenika koji ga je učio hrišćanskoj veri, toliko sličnoj Kecalkoatlovom učenju. Po drugi put u životu dali su mu ime; ovoga puta ime njegovog protivnika i pobednika: Don Fernando.

Tako prođoše tri godine. Kortes je imao u svojim rukama čitavu središnju meksičku niziju. Ali u daleku zemlju Jukatan, zaštićenu neprohodnim prašumama, njegova vlast još nije bila doprla. U toj zemlji vladar je bio Pah Bolon, vođa Maja i nekadašnji Montezumin vazal.

Krajem 1924. godine Kortes se uputio ka Jukatanu, predvodeći vojsku koja je išla da uguši pobunu jednog poglavice iz Gvatemale. U prolazu je nameravao da stupi u vezu sa Pah Bolonom. U njegovoj pratnji bio je i Kuauhtemok, predvodeći astečke plemiće među kojima se nalazio i njegov drug Tetlepankecin.

Kortes se probijao kroz prašumu. Put je bio težak i spor. Pah Bolon se povlačio, pokušavajući da Špance nadvlada lukavstvom. Ali je Kortes bio odlučan da se ide napred. Nenaviknuti Španci brzo su malaksavali, i činilo se da ukoliko njihova snaga opada utoliko raste snaga Indijanaca. Kortesu se činilo da Kuauhtemokov ugled postaje sve veći i da njegova vlast postaje sve izrazitija; kao da Kuahtemok nije u njegovoj, Kortesovoj pratnji, nego da ponovo obilazi uskrslo astečko carstvo. Činilo mu se da se protiv njega kuje zavera među indijanskim poglavicama. Videći sve to, on oseti isti onakav strah kao za vreme „Tužne noći". Proganjala ga je bojazan da će opet biti opkoljen, i on na savete svojih najbližih saradnika izdade naređenje da se Kuauhtemok i Tetlepankecin zarobe i bez ikakvog okolišenja osude na smrt.

Na trgu jednog obližnjeg sela izveli su ovu dvojicu pod vešala. Kao nekada u podrumu za mučenje, Tetlepankecin je gledao u svoga gospodara. Kuauhtemok se tada obrati Kortesu tužnim i blagim glasom:

— Zašto me nisi ubio onda kad sam ti se predao? Bog će ti suditi.

Potmuli jauk označio je, nekoliko časaka kasnije, da je izvršen strašan zločin.. Indijanci i njihove poglavice plakali su, a Španci su stajali nemo, kao gromom pogođeni onim što se zbilo. I sam Kortes osećao je svu težinu svog nedela, i odjednom je shvatio kako u dalekoj budućnosti poraz neće moći da mimoiđe ni njegove Špance. Tako se i dogodilo, zahvaljujući i Kuauhtemoku čija je hrabrost uvek nadahnjivala a mučeništvo podsticalo meksički narod da ponovo stekne slobodu.

POTOP

Jedan Indijanac iz meksičkog plemena Uičol, obarajući drveće da iskrči sebi polje, nalazio je svakog jutra stabla, koja je prethodnog dana posekao, ponovo uspravljena na svom mestu. Umoran od uzaludnog posla on ode kući. No posle nekoliko dana se vrati i dade ponovo na posao, nadajući se da će ipak otkriti kako je moguće da se posečeno drveće samo uspravlja.

Uto se pojavi usred iskrčenog prostora malena starica sa štapom u ruci. To je bila stara Nakahue, boga zemlje, od koje je zavisio sav biljni svet. No Indijanac nije znao da je to ona.

Starica podiže svoj štap i pokaza njime u pravcu severa, zatim juga, istoka i zapada, nagore i nadole. Drveće koje je mladi Indijanac upravo bio oborio — podiže se. Ljutit, on reče:

— Ti me to ometaš u poslu?

— Da, ja — reče starica — no prići bliže, imam nešto da ti kažem.

Tada mu boginja reče da je sve što radi uzaludno, dodajući:

— Za pet dana nastaće veliki potop. Počeće da duva jak vetar koji će mirisati na papriku i od čega ćeš kašljati. No ti načini od debla kovčeg svoje veličine, napravi mu dobar poklopac da se možeš zatvoriti unutra i ponesi sa sobom pet zrna kukuruza, od svake boje po jedno, i pet zrna pasulja, takođe od svake boje po jedno. Ponesi vatru i pet trsova tikve za održavanje vatre i povedi jedno crno kuče.

Indijanac učini kako mu je naložila. Za pet dana kovčeg je bio spreman. Uičol je stavio unutra sve što mu je starica rekla da ponese. Zatim i sam uđe u kovčeg i zatvori se unutra sa crnim kučetom. Starica namesti poklopac i spol>a oblepi sve otvore.

Kovčeg je plutao po vodi godinu dana u pravcu juga, drugu godinu u pravcu severa, treće godine išao je prema zapadu, a četvrte prema istoku. Pete godine ceo svet je bio pod vodom te je kovčeg bio visoko uzdignut, šeste godine počela je voda da opada te se i kovčeg spuštao zajedno sa njom, dok se ne zaustavi na jednoj planini na kojoj se i sada može videti.

Indijanac odiže poklopac i vide da je zemlja još poplavljena. Ali papagaji su svojim kljunovima stali dubiti rečna korita, te voda poče oticati, podelivši se na pet mora. Zemlja poče da se suši i po njoj izniče trava i drveće.

Starica se pretvori u vetar, a Indijanac ode da opet krči svoje polje. Živeo je u pećini, u kojoj je preko dana, dok je bio na poslu, ostavljao svoje crno kuče. Ali kad se popodne vraćao kući, nalazio je gotove pogače od kukuruza. Želeo je da sazna ko ih pravi. Zato se jednom sakri iza grma kraj pećine. Tada ugleda kako se kuče izvlači iz svoje kože i pretvara u devojku koja odmah kleče i stade da melje kukuruz. Indijanac se nečujno prikrade, zgrabi kožu i baci je u vatru.

— Spalio si moju odeću — povika devojka.

Indijanac joj opra lice kukuruznim sokom koji je sama bila spremila, te se više nije pretvorila u kuče već ostade da mu bude žena.

Tako je potop Indijancu doneo ženu sa kojom je izrodio mnogo dece, a ova su se i sama poženila i poudavala i otišla da žive po drugim pećinama, nastanjujući zemlju.

PREDSKAZANjE DOLASKA BELACA

Što je vreme više odmicalo, sve više su se širili proročki glasovi da predstoje sudbonosni i kobni događaji.

Nejasna i neodređena predskazanja sveštenika iz Huandara, vesti koje su donosili trgovci vraćajući se iz Hondurasa i Nikaragve, uzastopne pojave nebeskih meteora — sve je to, uprkos krajnjoj opreznosti kralja Harama i onih koji su bili upućeni u tajnu, počelo da biva poznato narodu.

Kralju Siguangui dođoše Keraperijevi sveštenici iz hrama u Cinapekuaru i ispričaše mu sledeći san:

Jednoj od žena poglavice Uičua prikazala se boginja Kuci Huaperi — Mesečeva kći — i dala joj neki opojni napitak, naloživši joj da sve što bude videla i doživela ispriča kralju Siguantui. Mlada žena učni da ide širokim putem, a njoj u susret dolazi orao sa perjanicom. Priđe ženi, nakostrešenog perja, i pogleda je krupnim, blistavim očima koje su ličilena oči našega oca Sunca, zaštitnika Keraperija.

Orao zažele ženi dobrodošlicu i reče joj da sedne na njegova krila i da se ništa ne boji. Lepa žena posluša. Vide kako je nosi prema visokim planinama punim raznih ruda, sumpornih i bakarnih, i raznobojnih vrsta gline koje upotrebljavaju ratnici da se njom boje. Zatim je odnese vrelim izvorima Purua, u koje vojnici plemena Taraska zamaču svoje strele da bi dobile čvrstiiu kamena. Odatle odlete s njom na živopisni vrh planine gde topla vrela obrazuju zeleno jezero i veliku lagunu bistrih, divnih talasa. Po celom gorju rasuti su otvori iz kojih kulja para, a među njima Maritaro, neobične jačine. Uzletevši u visine, stigoše do gordog vrha Šanuat-Ukasio.

Tu gore mlada žena ugleda bogove sa četiri strane sveta. Sedeli su, lica obojenih u crno, crveno, belo i žuto, sa vencima od deteline i raznobojnim nitima na glavi, kosa upletenih na različite načine. Okupili su se na gozbu, pred njima je bilo mnogo jela i voća, a i piće se obilato točilo. Predsedavao je glasnik vrhovnih božanstava, bog zvani Veliki Ugarak.

Na kraju obeda, on ovako progovori:

— 0, bogovi sa četiri strane sveta! Dolazim sa Istoka gde su se sastali jedini bog koji se uzdiže visoko na nebo, žarko Sunce, kome na raznim narečjima daju ime Keraperi, blaga i divna noćna buktinja, naša majka Šaratanga, i blistava zvezda Urendakua, rumena lica i zlatne kose. Znajte, dakle, da je na savetovanju velikih bogova bilo reči o novostvorenim belim ljudima, koji dolaze da se nastane u ovoj zemlji. Mi ih u tome ne možemo sprečiti i uskoro će prestati svečanosti i darovi koje nam daju naši sinovi. Još pre no što su se pojavile zvezde koje su svojom svetlošću obasjale nebo ovih zemalja, složili smo se da živimo u miru i ujedinjeni u ovom kraljevstvu. Ali, sve se promenilo. Idite bogovima sa četiri strane sveta i recite im da nam ne donose više vino i druge darove, kao kad smo bili moćni i jaki. Neka unište pehare i mešine, neka prestanu zvuci muzike, neka polome doboše i svirale, neka pogase mangale gde gori tamjan, neka razruše hramove i palate a njihove ruševine zaravne zemljom, da ih prekrije trava i drveće. Neka se ljudi i gradovi skriju a sela opuste, neka nežne ljubavne pesme i ratničke himne smene pogrebne pesme koje najavljuju propast i žalost Meksikanaca. A ti, ženo, koja si ovde i čuješ nas, ispričaj šta si videla i reci to kralju Siguangui, koji vlada u naše ime.

Bogovi zaplakaše. Sastanak se završi i tajanstveno prikazanje obavi se mrakom.

Lepa žena probudi se pod hrastom. Zađe po hramovima, dvorcima, kolibama, pevajući tužnu pesmu i pričajući ljudima o svome snovićenju.

KAKO SU SE NADMUDRIVALI KOJOT I TVOR

Na padini brda, u svojoj jazbini, živeo je jedan kojot. Jednom, pošto se vratio u jamu posle neuspešnog lova, reče samome sebi:

— Celu noć sam tragao za pilićima oko kokošinjaca, ali nijedno nisam ulovio, i sada sam mrtav umoran i pospan.

I, smotavši se u klupče, on svojski zahrka.

Posle nekoliko sati probudi se i oseti strahovitu glad.

— Ala sam gladan! — uzviknu on. — Šta da radim? Da ponovo krenem u lov? Baš me mrzi, ali nema druge...

To reče i iziđe iz jazbine. Trčao je sve dok nije došao do jednog polja pod kukuruzom. Tu se sreo sa tvorom.

— Hej, ti! — viknu on tvoru. — Kuda žuriš? Jesi li pošao u lov? Hajdemo zajedno!

— Dobro — odgovori tvor i pomislivši kako ne bi bilo loše da malo poživi na račun kojota, dodade: — Hoćeš li da se trkamo? Ako izgubim, daću ti svoj ručak. Ako, pak, ti izgubiš, ti ćeš meni dati svoj. Važi?

— Važi! — reče kojot i odbrojavši „jedan, dva tri!" — potrča.

Tvor nije ni pomišljao da trči za njim. On je znao da je kojot mnogo brži, pa se zato nije ni žurio i namerno je zaostao. On je znao jedan drugi, preči put, i kod ugovorene mste se pojavio znatno pre kojota.

Kojot je trčao veoma brzo, i odjednom osetio poznati zadah. Ubrzo shvati da je tvor već stigao i da ga čeka.

Nije mu ostalo ništa drugo nego da prizna da je pobeđen.

— Ti si pobednik — reče kojot stigavši do tvora. — Nisam znao da tvor može tako brzo da trči.

— Ha, ha — smejao se tvor. — Daj mi svoj ručak.

— Sačekaj. Ja do sada ništa nisam uspeo da ulovim.

— Ne sprečavaj me da jedem. Daj mi ručak — ponovo će tvor.

— Pa kažem ti da ništa nemam — odvrati kojot.

— Nemaš ništa? Stidi se! Mi smo se dogovorili da će pobednik jesti na račun pobeđenog — bio je uporan tvor.

— Tačno, ali da bih ispunio taj dogovor, moram najpre nešto da ulovim. Sačekaj me ovde.

I kojot iz tih stopa potrča. Umakavši pogledu tvora, on se osmeli:

— Neka tvor pričeka do sutra svoj ručak. Neće on ništa dobiti. Lepo sam ga prevario!

Kojot nije ni pomišljao da je prethodno i tvor njega obmanuo.

Tako su obe lukave životinje jedna drugu nadmudrile.

UČTIVI ZEC

Bio jedan zec, veoma skroman i učtiv. Jednom, pošto se dobro najeo kunusa u nekoj seljačkoj bašti, pođe kući. Odjednom primeti lisicu. Ona se vraćala u šumu. Nije joj bilo pošlo za rukom da uhvati kokoš iz dvorišta nekog seljaka, pa je bila veoma ljuta i gladna. Zecu se nešto steglo oko srca. Da beži? Ali kuda? Onda potrča ka jednoj pećini koliko ga noge nose. Nije ni slutio da ga je tamo čekala jedna druga, još strašnija opasnost. Pećinu je bila zaposela zmija.

Zec je, pak, dobro odgojen, znao da se bez dozvole ne može ulaziti u tuđ dom.

„Treba se javiti", pomisli on, „ali kome? Pa, naravno, pećini."

I uspravivši se na zadnje noge, zec se učtivo obrati:

— Zdravo, dobra pećino! Molim te, dopusti mi da uđem.

Kako se samo zmija obradovala kada je čula njegov glas: ona je mnogo volela zečje meso!

— Uđi, uđi — odgovori ona, s namerom da obmane zeca.

Ali je zec po glasu već dobro shvatio s kim ima posla.

— Izvini što sam te uznemirio — reče zec. — Ja sam sasvim zaboravio da me očekuje zečica. Do viđenja! — i dade se u beg.

Dotrča zec do svoje kućice i pomisli kako učtivost još nikada nikome nije škodila.

Zmija se, pak, savila u klupko i ciknula:

— Bolje bi bilo da mu nisam odgovorila. Ah, dosta mi je tih učtivih zečeva!

NEODLUČNA PTICA KU

Priča o ptici Ku počinje još od postanka sveta, od onog dana kad je bog stvarao ribe i ptice. Pre nego što bi dovršio bilo koje živo stvorenje, bog bi prvo upitao kakav izgled ono samo želi da ima. Tako je i ovu pticu, kad je na nju došao red, upitao:

— A ti, draga moja, kako želiš da izgledaš?

— Eh, gospodaru, teško je reći tako odjednom ... nisam o tome još razmišljala ...

— Hoćeš li da ličiš na ovoga ovde? — i pokaza joj carskog orla.

— O, on je suviše velik, gospodaru...

— Evo ti onda kolibrija, jesi li njegovim izgledom zadovoljna?

— Hm, ako dozvoliš da kažem, gospodaru, on je suviše mali ...

— Dobro, onda ćeš biti srednje veličine, nešto između goluba i jarebice — zaključi bog i zamahnu rukom. Ptica se nađe na njegovom dlanu. Bila je bednog izgleda i drhtala je jer još nije imala perja.

— Sada te moramo obući. Biraj. Pogledaj zopilota!(3)

— Brrr, on je strašno crn!

— Onda bela golubica?

— Belo perje brzo se isprlja.

— A papagaj?

— Suviše upadljivo!

— Teško je tebe zadovoljiti, draga moja. Ali ne mari, razmisli još malo pa ćemo to rešiti kasnije. A sada glas ...

No i sada nije bilo lakše. Neodlučna ptica nađe da je sovin glas suviše jeziv, slavujevo pevanje previše teško, pačje gakanje odviše prostačko. Najzad joj bog reče da i o tome još malo razmisli, pa pokuša da se s njome sporazume oko imena. Avaj, to je bilo još teže. Ime se ne može pozajmiti, mora se pronaći nešto novo. Bog je predložio stotine i hiljade imena na svih dvadeset i dva jezika kojima se u Anahuaku govorilo, ali ptica nikako nije mogla da se odluči.

— Slušaj, draga — reče najzad svemogući — moje strpljenje jeste neograničeno, ali me misli više ne služe. Pred sobom imam još dosta posla. Ostavljam ti ceo dan za razmišljanje, a uveče, kad završim sa ostalima, očekivaću te da mi kažeš šta si smislila.

Neodlučna ptica ode među svoje jednorodnike, ostale ptice, koje su gordo gladile svoje perje ili isprobavale svoje glasove, čas milozvučne čas neskladne. Pristizale su u takvoj množini, da se goluždravoj jadnici zavrte u glavi. Ali je još uvek bila neodlučna. Zasenjena svim mogućim bojama ptičjeg perja, zamorena grajom oko sebe, ona pade pod neku stenu i odmah zaspa.

Kad se probudila, svitao je već novi dan a bog beše otišao na drugo mesto da stvara životinje. Drhtala je od straha i hladnoće na jutarnjem vetru. Sada bi joj dobro došlo i najmanje pero, bilo ono belo, zeleno, crveno ili crno. Naterana glađu, ona iziđe iz svog skloništa pod stenom i ugleda kako na mesnatom lišću pred njom svetluca divan crven plod. Htede da ga dohvati kljunom, ali je bodlje kaktusa nopala, na kome je plod rastao, svu izbodoše kao hiljadu žaoka. Ptica htede da jaukne, ali iz njenog grla ne iziđe ništa osim nekakvog bednog krkljanja:

— Ku ... ku ...

Plačući, ona se vrati u sklonište. Pošto joj je još uvek bilo hladno, poče da igra. Igrala je tako satima, kad najednom začu veseli smeh i pogleda naviše. Sa vrha stene podsmešljivo ju je posmatrala neka mala ptica oštrog pogleda.

— Dobar dan — reče ptičica. — Ja sam zenzotl(4) i živim u zelenoj šumi.

— Ku ... — odgovori ptica bez imena.

— A ti? Kako se ti zoveš?

Ku...

— Ku? Zoveš se Ku?

— Ku! Ku! — branila se uzaludno ptica bez imena; zenzotl je više nije slušao.

— Bogme, to je ime kao i svako drugo. E pa, draga moja Ku, hoćeš li mi reći zašto toliko igraš pod tom stenom? Ja pevam. Slušaj ...

I pusti ćurlik koji je bio sličan šumu vodopada što poskakuje među stenama.

— Kuuuu — uzviknu bezimena ptica u znak divljenja.

— A znaš li ti da pevaš? — upita zenzotl.

— Ku ... kuuu ... zajeca ptica.

— Ti plačeš? Hajde, hajde, draga Ku, kaži mi šta te to muči.

I u lakom letu zenzotl se spusti kraj svoje nove prijateljice.

— Ali, zaboga, pa ti si sasvim naga, Ku! Ne smeš ostani tako! Zar nemaš perja?

Jadna ptica, koja je tako dobila ime Ku, još jače zajeca.

— Slušaj, Ku, pođi sa mnom u zelenu šumu. Tamo nas ima na hiljade, i imamo perja više nego što nam je nužno. Uspećemo, valjda, da i tebe pokrijemo perjem!

Čim stigoše u šumu, zenzotl poče da peva i sve ptice u tren oka doleteše, jer je milina slušati njegovu pesmu, pogotovu što ona sa sobom uvek donosi i novosti. Okupile su se tu razne ptice: mudra sova, zopilot, kolibri i ćuran, pa čak i tajanstveni kecal, ptica čije perje u različitim zelenim prelivima služi kao ukras vladarima.

— Evo nas, mali zenzotle — rekoše svi u jedan glas, tako da je odjeknulo kao huk uragana.

— Braćo — povika zenzotl — evo moje nove prijateljice Ku koja je bez perja. Mislim da bi bilo dovoljno da joj svako od nas da po jedno pero pa da i ona bude odevena.

— Ali takav sastav boja biće svakako ružan — primeti kecal. — Uh! Bila bi grozna!

— Razmišl>ao sam ja i o tome — odgovori zenzotl. — Moramo birati samo sivo perje. Svako od nas ima bar nekoliko takvih pera na

trbuhu ili pod krilima.

— Ja imam samo belo perje — reče bela golubica.

— To će poslužiti za grudnjak.

— A ja imam samo crno perje — progunđa zopilot.

— To će poslužiti za pojas. Hajdemo, prijatelji, na posao! Neka svako da po jedno pero!

Istog časa perje poče da pada pred pticu Ku kao kakav sivi sneg. Bilo ga je u svim mogućim prelivima: svetlo sivog, pepeljasto sivog, mišje sivog, zelenkastosivog, beličasto sivog, plavičasto sivog, pa čak i običnog, pravog sivog.

— To je lepše od duge, a deluje mnogo ozbiljnije — reče mudra sova.

Nekoliko trenutaka kasnije ptica Ku je u nekoj bari sa divljenjem posmatrala ovoje novo ruko. Prijatna toplota zagrevala joj je telo. Ona kele da se zahvali svojim dobrotvorima, pa širom otvori kljun i srca puna blagodarnosti viknu:

— Kuuuuu!

Ali to beše tako strašan i tako neskladan uzvik da sve ptice u tili čas prhnuše i nestadoše, a ostade samo zenzotl koji je sažaljivo vrteo glavom. Ptica Ku briznu u plač.

— Ne plači — reče zenzotl — još će gore biti ako promukneš. Nije još sve izgubljeno. Moraš samo da vežbaš pevanje. Ja ću, evo, odmah početi da te podučavam ...

Ptica Ku se mnogo trudila i osam dana kasnije njen glas je postao sasvim pristojan i uravnotežen. Mada njeno „ku" nije bilo najmilozvučnija pesma, dobilo je neku setnu lakoću koja je bila prijatna uhu, naročito izdaleka.

— Dobro — rekao je tada zenzotl — ja sada odlazim, draga moja Ku, vraćam se svojim poslovima koje sam u poslednje vreme suviše zanemario. A tebi više i nije potreban niko. Možeš biti ptica planinskih visova, ptica ravnica, ptica dana i noći, sada imaš sve za uspešan život.

I zenzotl odlete kao strela. Gorda i zadovoljna ptica Ku uze zamah i polete ka svojoj novoj sudbini.

Ali avaj! Istog časa oseti da je potpuno nesposobna da odabere između planina i ravnica, dana i noći, šuma i pustara.

I tako, od tog vremena pa do danas, ona luta u predvečerje podnožjima planina ili ivicama šuma.

POGOVOR

Knjiga Bajke Maja i Asteka predstavlja izbor iz predanja naroda i plemena Meksika i zemalja Srednje Amerike, oblasti koja je još u prekolumbovskod Americi dostigla veoma visok domet kulturnog razvitka.

Otkrićem Novoga sveta španski osvajači su istovremeno otkrili i sjajne civilizacije koje su postojale i razvijale se od davnih vremena na tlu Amerike.

Dok su prva domorodačka plemena na koja su naišli na istočnim obalama Atlantika bila na primitivnom stupnju razvitka, raštrkana i malobrojna, u zemljama Srednje Amerike, počev od centralne visoravni Meksika pa na jug pacifičkom obalom sve do Čilea, konkvistadori su bili iznenađeni otkrićem drevnih kultura Maja, Asteka, Inka i ostataka još ranijih civilizacija.

Oblast koja se u nauci naziva Mezoamerika, a podrazumeva središnji i južni deo Meksika, poluostrvo Jukatan, Gvatemalu i delove Hoidurasa i El Salvadora, rano je razvio svoju autohtonu kulturu. Nomadska plemena, koja su stalno nadirala sa severa, osvajala su, rušila i izazivala pomeranje domaćeg stanovništva, ali su se i sama utapala i uključivala u civilizovani život.

Slično kao u oblasti Mediterana u antičko doba, i u Mezoamerici su postojala mnoga kulturna jezgra i igri sa svojim osobenostima, ali su svi oni imali osnovna zajednička obeležja: podjednak ekonomski i tehnički nivo razvoja, uglavnom istu socijalnu strukturu i državno uređenje, sličnu mitologiju, običaje i način života, te su im očuvane legende i predanja umnogome zajednička.

Brojni su izvori koji su nam omogućili da predanja, mitove, legende i bajke ovih naroda upoznamo. Među njima je zbirka predanja plemena Kviče, koje pripada narodu Maja, knjiga Popol Vuh, jedna od najređih drevnih spomenika ljudske misli ne samo u istoriji prekolumbovske Amerike već i čovečanstva uopšte, koja može da stane u isti red sa Biblijom, asirsko vavilonskim Epom o Gilgamešu i još nekim delima davne prošlosti.

Iz knjige Popol Vuh, kod nas inače malo poznate, donosimo ovde neke od najlepših i najpoetičnijih legendi, zahvaljujući tome što je ova drevna knjiga dospela do nas u španskom prevodu. To se dogodilo sa još samo jednim značajnim pisanim dokumentom iz vremena Maja, knjigom proročanstva Čilam Balam sa Analima Kakčikela, dok su ostali sačuvani spomenici (tzv. Drezdenski, Madridski i Pariski kodeks) pisani slikovnim pismom koje je do sada samo delimično dešifrovano. Pretpostavlja se da nebrojeni hijeroglifski natpisi na zidovima hramova i stranama četvorougaonih stubova sadrže bogate istorijske podatke, te da bi i njihovo dešifrovanje doprinelo potpunijem upoznavanju života i istorije ovih krajeva.

Zapisi i hronike španskih osvajača, uglavnom misionara, iz tek otkrivenih oblasti i u neposrednom dodiru sa predstavnicima Maja i Asteka, izvor su kazivanja o predanjima, poglavito onima koja se odnose na istoriju Asteka i poslednje dane njihovog carstva.

Još više od pisanih spomenika, o velikim civilizacijama Maja i Asteka govore ostaci mnogobrojnih gradova, sa ruševinama monumentalnih građevina, palata i hramova izvanredne arhitektonske lepote, ukrašenih reljefima, umetničkim skulpturama i freskama, kojima obiluju teritorije Srednje Amerike, današnje Gvatemale, poluostrva Jukatana, dela Hondurasa i El Salvadora, gde su Indijanci Maja, porodica srodnih plemena među kojima se ističe pleme Kviče, dostigli tokom dve hiljade godina svoga razvoja kulturni i intelektualni nivo s kakvim se ne može porediti nijedan drugi narod toga vremena u Novom svetu, a malo njih i u Starom. Zlatni vek razvoja kulture Maja pada u vreme tzv. Stare države (300—900. godine n. e.), sa velikim kulturnim centrima, gradovima Kopan, Palenke i drugim, u kojima su veličanstvene građevine u

obliku tipične četvoro strane piramide imale strma stepeništa na svakoj strani, dok im je na vrhu obično bio oltar sa idola i žrtvenikom, gde su prinošene i ljudske žrtve, najčešće zarobljene poglavice i vojskovođe. Država se bazirala na klasnom društvu, koje se sastojalo iz plemstva, vrlo uticajnog sveštenstva, građana i robova. Zemlja je obrađivana pomoću veštačkog navodnjavanja; gajio se kukuruz, prah, kakao, pamuk. Bilo je razvijeno zanatstvo — obojena keramika, zlatarstvo i tkanje. V aritmetici i astronomiji Maje su bili na nivou Vavilonaca, prevazilazeći čak i Egipćane u tim oblastima: imali su veoma tačan astronomski kalendar. Sistem brojki im je bio jednostavan i sastojao se iz tačke, vodoravne crte i stilizovanog crteža školjke; služili su se kombinacijom slikovnog i ideografskog pisma sa začecima fonografskog. Pismo Maja do sada je samo delimično rastumačeno.

Stara država propala je u X veku napuštanjem centralne visoravni Srednje Amerike, verovatno usled napada ratobornih plemena sa visoravni centralnog Meksika, a možda i zbog epidemija tropskih bolesti ili neke kataklizme. Centar države pomerio se na poluostrvo Jukatan, gde su ponikli novi veličanstveni gradovi kao što je Čičen Ica sa čuvenim Hramom ratnika, astronomskom opservatorijom i jednim od najvelikolepnijih igrališta za tradicionalnu igru loptom.

Novu državu srušila je najezda moćnog plemena Tolteka. Ovi su se još oko 900. godine nastanili u centralnom delu Meksika — glavni grad im je bio Tolan ili Tula, severozapadno od sadašnje prestonice Meksika — odakle se jedan deo Tolteka spustio na Jukatan pod vođstvom kralj božanstva Kecalkoatla (mitološka „Pernata zmija"), za koga legenda vezuje proročanstvo da će se po trećn put vratiti, i to kao beli bog sa bradom, čije su ovaploćenje domoroci kasnije videli u španskim osvajačima.

Početkom XIII veka država se raspala na mnogobrojne feudalne državice i gradove, međusobno zaraćene. Takvu su feudalnu anarhiju zatekli španski osvajači.

Mnoge od tih kulturnih i državnih centara, na primer grad Tajsal plemena Ica na Jukataiu ili tvrđavu na nepristupačnoj steni Tulum, Španci su osvojili tek krajem XVII veka. U svome otporu najistrajnija su bila plemena Indijanaca Maja na tlu današnje Gvatemale, dažući

se povremeno na ustanke čak i posle obaranja španske kolonijalne vlasti, sve do XIX veka.

Na tlu današnjet Meksika poslednja i najpoznatija od niza civilizacija koje su tu ponicale bila je civilizacija Asteka, čija je moćna država uništena tek španskim osvajanjem.

Asteci su u XII veku, u vreme raspadanja države Tolteka, naselili Meksiko, došavši kao nomadski lovci sa severa, iz pravca odakle su se indijanska plemena kretala još od svog prelaska iz Azije preko Beringovog moreuza, tokom dvadeset vekova. Asteci su oko 1325. godine osnovali svoju čuvenu prestonicu Tenočtitlan, na čijim je ruševinama izrađen današnji grad Meksiko.

Prelaskom sa rodovskog na klasno društvo tokom XII i XIII veka formirano je robovlasničko društvo Asteka sa teokratskim i vojnim državnim uređenjem, u kome su sveštenstvo i plemstvo bili privilegovani. Stanovništvo se bavilo zemljoradnjom, sa kukuruzom, kakaom i pamukom kao glavnim proizvodima. V trgovini, obračunavanja su vršenja zrnima kakaa ili kukuruza. Za gvožđe nisu znali sve do dolaska Španaca; takođe nisu znali ni za točak. Saobraćaj je obavljan uglavnom čamcima. Jedina domaća životinja bio je pas.

Podizali su ogromne građevine piramidalnog oblika, tipične za građevinarstvo civilizacija Mezoamerike, sa monumentalnim hramom na vrhu. (Piramida posvećena vrhovnom božanstvu Suncu u Teotiuakanu pokrivala je površinu od 45000 pnr, bila je visoka 65 š, sa fasadom širine 215 t; piramida u Čoluli bila je veća od Keopsove piramide u Egiptu.) Gradili su i palate i tvrđave ogromnih dimenzija. U skulpturi je prisutna i ljudska figura u obliku statua, bista i reljefa, ali mnogo češći predmet vajarstva su čudovišta sa zverinjim licima. U keramici su izrađivali ljudske glave nenadmašnog realističkog izraza. Imali su razvijenu primenjenu umetnost i izrađivali predmete od tekstila, dragog kamenja, zlata i srebra.

U čast bogova, naročito Sunca i boga rata, priređivali su religiozne predstave, često sa prinošenjem ljudskih žrtava. Imali su usavršen kalendar. Opšte obrazovanje bilo je na visokom nivou. Kao i Maje, i oni su imali slikovno pismo, dok im je jezik bio iz grupe nahuatl, kojoj je pripadao i jezik Tolteka.

Uz ove ukratko iznesene podatke o istorijskim zbivanjima i opštoj materijalnoj i duhovnoj kulturi iz vremena razvoja civilizacija Maja i Asteka, smatramo da je potrebno posebno upoznati i osnovne koncepcije njihove mitologije, radi boljeg razumevanja sadržaja priča koje ovde donosimo, jer se u njima najčešće iznose mitološka predanja, vezana za verovanja i shvatanja sveta ovih naroda.

I kod Maja i kod Asteka osnovna je ideja o cikličnom stvaranju i uništenju univerzuma, s tom razlikom što su Asteci smatrali da je njima savremeni svet peti po redu i da treba da se završi kataklizmom, dok su narodi Maja smatrali da svet prolazi kroz trinaest razdoblja, a za propast sveta su računali da će biti oko 2011. godine. Zemlju su zamišljali kao četvorouglu ploču na leđima čudovišnog krokodila koji pluta na vodi zasutoj lokvanjima; svaki ugao, odnosno svaka strana sveta ima svoju boju: crvena označava istok, bela sever, crna zapad, žuta jug, a u sredini je zelena boja. Nebo se sastoji od trinaest slojeva, svaki ima svoga boga. Podzemlje, hladno i sumorno, ima devet nivoa; tamo svi odlaze posle smrti, izuzev heroja i sveštenika koji odlaze u neku vrstu raja. Kroz podzemni svet prolaze sunce i mesec kad zađu za horizont.

Religija im je bila mnogobožačka, sa velikim brojem bogova (između 30 i 166). Ovo stoga što svako božanstvo ima više vidova, shodno strani sveta odnosno njenoj boji. Dualističko shvatanje sveta ogleda se u tome što svaki bog ima svog parnjaka suprotnog pola, a takođe ima i svoga „dvojnika" u podzemlju. Bogovi — Tvorci, Praroditelji — imaju mnoga, često vrlo slikovita imena, različita kod raznih plemena. Najobožavaniji su Sunce i njegova žena Mesec. Uz to postoje bogovi zaštitnici ratnika, lovaca, umetnika, ljubavnika pa čak i samoubica; značajno mesto zauzima boginja kukuruza. Jedan od najraširenijih i najpoznatijih je kult božanstva „Pernate zmije", veoma razvijen kod Tolteka, mada je nastao mnogo ranije pod raznim imenima: Gukumac i Kukulkan kod raznih plemena Maja, Kecalkoatl kod Tolteka i Asteka. Nova godina im je bila najveći praznik. Sveštenstvo je vršilo složene verske obrede, obavljalo prinošenje žrtava, izračunavalo vreme, ali je bilo i nosilac svih znanja toga doba.

Sve do otkrića Amerike nije se ni slutilo da ovako razvijene civilizacije uopšte postoje. Konkvistador Fernando Kortes je naišao na veliko asteško carstvo, pokorio ga (1519—1522), pogubio njegovog poslednjeg vlada Montezumu, srušio prestonicu Tenočtitlan i domogao se ogromnog bogatstva, nagomilanog od nameta Asteka pokorenim plemenima. Međutim, upoznavanje i osvajanje teritorija nekadašnje civilizacije Maja u oblasti Jukatana, Gvatemale i ostalih delova centralne oblasti Srednje Amerike išlo je sporije. Špance nije privlačila zemlja gde nije bilo moćnih vladara koji bi se otkupljivali zlatom i blagom. U ovim krajevima naišli su na neprohodne tropske šume pune zverinja i klica boleština.

No zalazeći dublje u prašumu, gde su nailazili samo na otpor pojedinačnih grupa Indijanaca naoružanih strelama i serbatanama, odjednom su pred njihovim očima počeli da iskrsavaju zidovi ogromnih građevina, ukrašeni skulpturama i reljefima, ali već zarasli u nezadrživo bujnu tropsku vegetaciju. Prve vesti o tragovima velike civilizacije MajaKviče poslao je španskom kralju Filipu II jedan od konkvistadora, Dijego Garsija de Palasio 1576. godine:

„Kod mesta koje se zove Kopan nalaze se ruševine i ostaci naselja i veličanstvenih građevina kakve nije moguće da su izgradili primitivni varvari ove pokrajine, građevina velike umetničke vrednosti i raskoši."

Špance, u njihovom osvajanju, ova otkrića nisu interesovala dalje. Trebalo je da prođu skoro tri veka dok najčuveniji svetski stručnjaci nisu počeli arheološka iskopavanja — koja se još uvek vrše — i upoznaju svet sa najvećim civilizacijama Novoga sveta.

U rušilačkim i surovim borbama Osvajanja uništeni su ne samo najveći centri kulture, kakvi su bili prestonica Asteka Tenočtitlan ili grad Utatlan, prestonica naroda Kviče u Gvatemali koja je nestala u plamenu zajedno sa svojim kraljevima, već su istu sudbinu doživela i pismena svedočanstva visoke civilizacije stanovnika Mezoamerike. A utvrđeno je da su drevni Meksikanci imali „knjižice načinjene od hartije — kore jednog drveta koje oni zovu amate, gde su beležili vreme raznih događaja i predanja iz prošlosti“, kako kažu hroničari toga vremena. Zna se za oko tri hiljade knjiga Maja pisanih na dugim trakama od kore uvijenim u svntke. Sačuvano je svega nekoliko njih:

veliko kulturno blago propalo je prilikom osvajačkih borbi, a i prvi revnosni hrišćanski misionari uništavali su ga kako bi naterali domoroce da napuste svoja stara verovanja i prihvate hrišćanstvo.

No ipak su se ti misionari, pošto je prošao prvi žar verskog proganjanja, prihvatili plodonosnog rada na prikupljanju narodnih predanja o životu, običajima i veri Indijanaca ovih krajeva, slično kao što su nam u zemljama Inka jezuiti ostavili svoje čuvene hronike" pune dragocenih podataka. Verodostojna su kazivanja biskupa Dijega de Lande u njegovom Izveštaju sa Jukatana iz oredine XVI veka o kulturi Indijanaca Maja, kao i delo prvog autohtonog meksičkog etnologa Bernardina de Sahaguna Opšta istorija Nove Španije sa mnoštvom podataka o Astecima.

U vreme kada je već počelo ukrštanje Španaca sa domorocima i prevođenje ovih u hrišćanstvo, misionari su prionuli da nauče Indijance da govore, pišu i čitaju španski. Neki od ovih su onda zapisivali i reči i tekstove svoga maternjeg jezika latinskim pismom. To je omogućilo da se i u pismenom obliku sačuvaju predanja iz starih vremena i literarno blago koje je dotle bilo samo njima dostupno, a koje se, verovatno usmenim putem, prenosilo sa pokolenja na pokolenje.

Vredno je da se upozna na kako je neobičan način otkriveno postojanje tako retke i izuzetno značajne knjige kao što je Popol Vuh i kako se do nje došlo. Dominikanac Fransioko Himenes došao je iz Španije u Gvatemalu 1688. godine „misionarskom lađom". U malom živopisnom mestu Čičikastangu obavljao je svoje misionarske dužnosti. Zahvaljujući svom blagonaklonom odnosu prema ladijancima, uspeo je da stekne njihovo poverenje. Uz to, naučio je neke od njihovih brojnih narečja i napisao gramatiku jezika Kviče i nekih drupih plemena. Jednoga dana mu je neki stari Indijanac doneo rukopis pisan nekoliko godina po dolasku Španaca na jeziku Kviče, ali latinskom abecedom. Mladi fratar, shvatajući neprocenjivu vrednost dokumenta koji mu je dospeo u ruke, preveo ga je na španski. Kao potvrdu verodostojnosti prevoda, prepisao je celokupan transkribovani izvornik, a uporedo s njime, u naspramnim stupcima, dao svoj prevod.

Ime autora Indijanca nikad se nije saznalo. Zna se jedino ono što sam rukopis kaže, to jest da je postojala u davno doba knjiga predanja plemena Kviče zvana Popol Vuh, gde je izloženo sve o postanku sveta i ljudi ove rase; da su u njoj bila navedena kretanja raznih plemena i nabrojani njihovi vladari i poglavice i da je, pošto ta izvorna knjiga više ne postoji, napisan ovaj rukopis „u vreme božjeg zakona, u vreme hrišćanstva". Prema podacima iz rukopisa, upoređujući istorijski poznate činjenice i događaje koji se u njemu spominju, kao i imena poslednjih vladara plemena Kviče, smatra se da je ovaj tekst napisan oko 1544. godine.

Hnmenes je kasnije obradio svoj prvi prevod, u kome se bio striktno držao originala te je često bio nejasan, i uključio novi prevod u svoju obimnu hroniku, završenu oko 1722. godine.

Radovi ovoga misionara ležali su zaboravljeni u arhivi samostana Santo Domingo, odakle su preneti u Biblioteku Univerziteta u Gvatemalp. Tu ih je pronašao Austrijanac dr Karl Šercer, načinio kopiju rukopisa i izdao ih u Beču 1857. Sledila su zatim izdanja i revidirani prevodi na francuski, engleski, španski i nemački od strane najčuvenijih stručnjaka za istoriju pretkolumbovske Amerike, izazivajući najživlji interes na oba kontinenta.

Sada se Himenesovi radovi čuvaju u biblioteci Njuberi i Čikagu. Po oceni stručnjaka, ovaj unikat rukopisa na latinici a na jeziku MajaKviče, uporedo sa prvim Himeneoovim prevodom, smatra se izvornikom.

U knjizi Popul Vuh — Knjizi predanja, Knjizi saveta, Knjizi zajednice, kako se sve tumači naziv njenog originala — razlikuju se tri dela. U prvom je opis nastanka sveta i stvaranja prvih ljudi.

U Legendi o nostanku sveta, koju ovde donosimo, na poetičan način opisuje se stanje mukle tišine, nepomičnosti i tame pre no što su se Tvorci i Praroditelji — a legenda im daje još i mnoga druga imena — saotali da se dogovore kako da stvore svet. Već tada se među njima pojavljuje, kao jedno od vrhovnih božanstava i tvoraca, Pernata zmija čiji je kult u mitologiji Maja, Asteka, a naročito Tolteka, jedan od najglavnijih.

U legendi Postanak ljudi iznosi se kako su bogovi posle više neuspelih pokušaja najzad našli pravu tvar od koje će načmniti

čoveka: kukuruz. Četvorica prvih ljudi koje su stvorili tako su savršeni, mudri i sveznajući, da se bogovi poboje da ne postanu ravni njima i zaborave kome imaju da zahvale za svoje postojanje. Zato reše da ih preinače i učine da njihovo znanje bude ograničeno. Ta četiri čoveka su rodonačelnici naroda Kviče i ostalih plemena. Oni su sa svojim ženama, koje su im darovali bogovi, izrodili ljudski rod.

Drugi deo knjige Popol Vuh odnosi se na doživljaje dvojice mladih polubogova, zapravo Božanskih sinova, kako ih legenda naziva, Velikog Čarobnjaka i Vrača. Priče o podvizima ove dvojice polubogova spadaju u najlepše literarne stranice knjige i u pogledu inventivnosti i umetničkog izraza nemaju takmaca u pretkolumbovskoj Americi.

U priči Veliki Gvakamajo osuđuje se silništvo i oholost, zbog čega će Gvakamaja Božanski sinovi savladati i ubiti. Božanski sinovi obračunaće se i sa dvojicom sinova Velikog Gvakamaja, sličnih ocu, što se iznosi u odeljku Kažnjena oholost, jer bogovi ne dozvoljavaju da se njihovo delo uništava.

O Božanskom poreklu Velikog Čarobnjaka i Vrača govori se u istoimenoj priči. Sinovi su Vrhovnog Gospodara Maga, a unuci Pramajke i Praoca; njihova dva polubrata, čija je majka Rodonačelnica majmuna, i pored svoje velike obdarenosti biće kažnjeni da zauvek borave u šumi na granama kao pravi majmuni, jer su njihova osećanja i postupci prema dvojnci Božanskih sinova bili nečovečni.

Silazak u Hibalbu govori o pobedi gospodara Hibalbe, vladara podzemlja, nad Vrhovnim Gospodarem Magom, koga pozivaju da siđe kod njih u prebivalište umrlih; glavu ubijenog Vrhovnog Gospodara Maga bacaju na drvo, koje se na to okiti okruglim plodovima. Devojci koja se usudila da priđe zabranjenom drvetu glava Vrhovnog Gospodara Maga nalaže da izađe iz Hibalbe na gornji svet, gde će mu roditi sinove. To je sadržaj priče Kako su došli na svet Veliki Čarobnjak i Vrač.

Vrhunac podviga dvojice Božanskih sinova je osveta oca, Vrhovnog Gospodara Maga, radi čega silaze i sami u Hibalbu, savladavaju sve prepreke i iskušenja podzemlja, izlaze nepovređeni nz Kuće mraka, Kuće leda, Kuće jaguara i u svemu nadmudruju

gospodare Hibalbe, da ih na kraju nadigraju i u igri loptom, što je presudio po ishod jer zli duhovi podzemlja ostaju bez svojih moći. Po obavljenim zadacima na zemlji, gde su svojim delima doprineli pobedi dobra nad zlom, Veliki Čarobnjak i Vrač penju se na nebo i postaju Sunce i Mesec.

Zanimljiv je i neobičan značaj i kult igre loptom ne samo kod Maja i Asteka već i kod ostalih starosedelačkih plemena ove oblasti. Za ovu igru postojala su posebna igrališta. Najlepše među njima je ono u gradu Čičen Ica. Teren se uvek nalazio između dva visoka zida — često su iskorišćavani zidovi hramova ili palata — a u svaki od njih bili su, na dosta velikoj visini, učvršćeni kameni kolutovi kroz koje se ubacivala gumena lopta. Igrači su imali posebnu opremu: rukavice, zaštitne maske za lice i zaštitne dokolenice. Sa sobom su nosili svoju loptu. Pobedniku je pripadala cela oprema pobeđenog, a prema nekim španskim podacima čak i odeća gledalaca. Iz pisanih spomenika, a najviše iz prikaza na reljefima po hramovima i palatama, vidi se da to nije bila samo igra za zabavu već i takmičenje suparnika, čiji je ishod odlučivao čak o životu i smrti.

Kako treći deo knjige Popol vuh ima uglavnom samo istorijsku vrednost jer iznosi podatke o pojedinim plemenima, njihovim seobama, ratovima, vladarima i njihovim osvajanjima, iz njega u ovu knjigu nije ništa uvršćeno.

Kod potomaka Maja, koji su, kao i ostala plemena, bili osnov ukrštanja sa Špancima — mada se računa da čistih Maja ima i sada oko dva miliona, uglavnom u Gvatemali — očuvana je legenda iz davnih vremena o „ženi sa rukama i nogama od kose", koja je ovde data u priči Htabaj.

Iz vremena Asteka sačuvana su mnoga predanja i priče, najviše zahvaljujući zapisima španskih misionara kojima, uostalom, treba zahvaliti i za mnoge druge dragocene podatke o Novom svetu.

U priči Sunce i mesec predanje vezuje postanak sunca i meseca za patuljka Nanocina, koji u mitologiji mnogih američkih naroda zauzima značajno mesto. Prastara je, takođe, i legenda o tome kako je postala tzv. Patuljakova kuća čije ruševine i sada postoje u nekada velelepnom gradu Maja u Uksmalu.

Priča o sveopštoj poplavi, ovde pod naslovom Potop, pokazuje da je ova tema bila poznata ne samo širom Starog već i u Novom svetu.

Iz vremena astečkog carstva je priča Voda iz Čurubuska u kojoj se iznosi vekovni problem nekih krajeva Meksika — suša.

U Priči o magiju..., biljci iz koje se pravi jedna vrsta alkoholnog pića, govori se o propasti grada Tolana, prestonice osvajačkog plemena Tolteka; na ruševinama njihovog carstva podiglo se veliko astečko carstvo.

Između brojnih priča o seobama Asteka i osnivanju njihove države sa prestonicom Tenočtitlanom izabrali smo onu koja najpotpunije opisuje dolazak tog naroda na obalu jezera sa ostrvom na sredini, na kome je ponikla velelepna prestonica. 0 tome govori priča Orao i zmija.

Jedno od najrasprostranjenijih predanja je priča o mitološkoj Pernatoj zmiji, bogu Kecalkoatlu. Osim Tolteka, čiji je bog po poreklu, poštovali su ga I Asteci i Maje.

Tolteci su verovali da ih je Kecalkoatl naučio svemu što doprinosi blagostanju: zemljoradnji, navodnjavanju, obradi metala, tkanju. Smatrali su da je i kukruz, „zlatna kraljica biljaka", dar ovog boga, kao i kalendar po kome su ne samo Tolteci već i svi drugi narodi ovog dela Amerike sa uspehom računali vreme sve do dolaska Španaca.

U priči Izgnanstvo i povratak Kecalkoatla govori se o tome kako je ovaj dobri bog, koji je svoj narod učio da se kloni zla i da živi u ljubavi i miru, bio primoran da zbog surevnjivosti svoga brata, krvožednog boga Teskatlipoke, napusti svoje boravište među ljudima i na splavu od zmija otplovi morem, ali obećavajući da će se otuda jednog dana vratiti predvodeći ljude nalik na njega, bledolike i bradate, da patnjom i mukama privoli svoj narod na poštovanje zakona ljubavi i dobra.

Pored nadmoćnosti svog vatrenog oružja i razjedinjenosti indijanhžih plemena u vreme dolaska Španici, i ovo proročanstvo, zajedno sa sličnim predskazanjima o kojima je kružila priča među drugim meksičkim narodima i plemenima, doprinelo je brzoj propasti nekada moćnih država u ovom delu sveta. Tako je plen Španaca postala i astečka carevina, uprkos neustrašivom otporu koji je

pružao Kauhtemok, Orao koji sleće, o čemu govori istoimena priča. Ovaj mladi junak simbol je nepokolebljive vere u slobodu i beskrajne hrabrosti i ljubavi prema domovini, svega onoga što je nedostajalo poslednjem astečkom vladaru Montezumi.

Najzad, u ovu knjigu su iz narodnog predanja Meksika i Srednje Amerike, krajeva u kojima je nasleđe kulture Maja i Asteka još uvek živo prisutno, uvršćene i tri priče o životinjama tog podneblja, jer se i u njima ogleda sve bogatstvo duha pripadnika drevnih američkih naroda i njihovih savremenih potomaka.

Z. L.

1 U legendama Maja brojem 400 označavalo se mnoštvo (prim. prev.)

2 „Patuljakova kuća" je najviša piramida arheološkog nalazišta Uksmal n Meksiku (prim. prev.)

3 Zopilot — grabljivica slična jastrebu koja živi U Meksiku (prim. prev.)

4 Zenzotl — vrsta ptice koja živi u Meksiku (prim. prev.)